

**T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

BİTİRME PROJESİ

**DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI'NIN CUMA HUTBELERİNDE
KADINA İLİŞKİN SÖYLEMLER
(AYDIN KADINLARIN DEĞERLENDİRMESİYLE)**

**Danışman
Prof. Dr. Meral UYSAL**

**Hazılayan
Zühal Özdural**

**ANKARA 2005
HAZİRAN**

ÖNSÖZ

İnsanlar, bireysel tabanda biyolojik, fizyolojik, psikolojik farklılıklara sahip olmaları, içinde bulunduğu ortama bağlı olarak farklı anlayış, yaşam tarzı ve kültürel gelişmeleri sosyal bilimlerin ana problem ve temalarını oluşturmuştur.

Günümüz sosyal bilimcileri oldukça meşgul eden ana konulardan birisi de kadındır. Kadın konusu başlığında, "İslam'a göre kadının durumu" olmuştur. Özellikle kadın hak ve hürriyetleri konusunda önemli değişimlerin yaşandığı son dönemlerde, din tartışmalarının merkezindedir.

Türkiye'deki kadın sorununun bir kısmı, İslam dininden kaynaklanan özel bir sorun konumundadır. Oysa yüzyıllardır süre gelen geleneklerimiz din ile beraber yaşantımızın içersine yerleşmesi ile birlikte kadın sorununun da merkezine dini yerleştirmiştir.

Türk feministlerinin ortak özelliği İslam konusunda olumsuz yargılarının olmasıdır. Modernleşmeci zihniyetlere göre din ve kadın düzeltilmesi gereken bir "sorun" olarak ele alınmış. Toplumun geri kalmışlığı adeta kadınların geri kalmışlığına bağlanmıştır.

Kur'an kadınların toplumdaki konumuna nasıl bakmaktadır? Kadınların cinsiyetlerinden dolayı karşılaştıkları ayrımcılığı onaylamış mıdır? Ya da tam aksine Kur'an, kadınlara yapılan ayrımcılığın olmaması gerektiğini, erkek kadın herhangi bir

ayrımcılık olmaması gerektiğini mi ifade etmiştir? Bu bağlamda kadının özel ve sosyal hayatında karşılaştığı zorluklar Kur'an da ne şekilde yer almaktadır. Bu gibi sorunlar araştırmacıların cevapladıkları sorunların başındadır.

Yaşadığı coğrafya, kültür ve dini ortam ne kadar farklı olursa olsun literatüre geçmiş birçok bilim adamı, edebiyatçı ve düşünürlerin kadını ikinci sınıf sayan anlayış tarzını günümüze kadar taşımaları önemli bir olgudur. Kadını insanın eksik ve kötü bir alt kültürü olarak kabul etme eğilimi, insanla ilintili tüm sahalarda, öncelikle kadını ve kaçınılmaz bir şekilde tüm insanlığı olumsuz şekilde etkileyen teori ve pratiklere dönüşmüştür.

Yazılı insanlık tarihinin başkahramanları hatta yazıcılarının da erkek olması sebebiyle bir anlamda erkek tarihidir. Çünkü ataerkil yapılanmanın çok uzun bir süreçte oluşması, toplumların mali, siyasi, askeri karar mekanizmalarında erkekleri var etmiştir.

Yüzyıllar boyunca birçok toplumda, kadının babasının ya da kocasının, üzerinde öldürmek de dâhil her türlü tasarruf hakkının bulunduğu bir mülk sayılma anlayışı İslam toplumlarını da etkisi altına alarak genel kabullerle günümüze kadar gelmiştir.

Din üzerinde olumsuz yargılar sürse de toplumsal değişme ve yenileşme bir eğitimci gözüyle farkı algı ve yargıları da göz önünde bulundurmam gereğini düşündürmektedir.

Ülkemizde din ve devlet işlerini ayrıldığı noktada din işlerini yürütüldüğü en üst kurum olan Diyanet İşleri bu ve buna benzer konularda akla gelen soru ve sorunlara nasıl bakmaktadır. Araştırmacı kimliğimde en önemli yeri tutan eğitimci kimliğim, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kitleleri bilgilendirmek ve dini mesajları vermek amacıyla her hafta hazırlayıp yayınlattığı Cuma Hutbeler'i üzerinde araştırmamın yönünü değiştirmeme sebep olmuştur. Hutbelerin kitleleri eğitme işlevi ile bu işlevi yerine getirirken erkek ve kadına dair, kadını ikincilleştiren söylemleri ayrıntılı bir incelemeye tabi tutacağım.

Hutbelerin içeriklerini incelerken günümüzün araştırmacı kadın yazarları bana rehberlik etmiştir. Kadın yazarların bir kısmı İslamcı feminist bir kısmı ise modernist diyebileceğimiz feminist kadın yazarlarımızdan oluşmaktadır. Cuma hutbelerini incelemeden önce kadın yazarların din, İslam üzerine bakış açıklarını bütüncül bir şekilde sunacağım. İki ayrı bakış açısına sahip olan kadın yazarların ortak temaları kadın hak ve hürriyeti noktasındadır.

Çalışmamın önsözünü bitirirken gerek araştırma konusunun tespitinde, gerekse daha sonraki aşamalarda, şekil ve içerik itibarıyla çalışmamın olgunlaşmasında katkılarını esirgemeyen danışmanım Prof Dr. Meral Uysal' a içtenlikle teşekkür ederim.

BÖLÜM I

GİRİŞ

A) ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

Kadın konusu, dinle bağlantılı olarak Türk modernleşmesi deneyimi içerisinde, modernleşmede alınan mesafe açısından özellikle aydın kadınlar söz konusu olduğunda birincil bir öneme sahip görünmektedir. Çünkü Türk modernleşmesi açısından bir medeniyet değişim projesi içerisinde yaşanan deneyimlerin ardından, özellikle Tanzimat'tan bu yana edebiyattan sanata kadar birçok eserlerde bu değişimin içselleştirilip içselleştirilemediği "kadın" üzerinden sorgulanmış ve kadın konusu din bağlanımda sorunsallaştırılmıştır. Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren kadınlar tarafından bir sorgulama sürecinin konusu olan kadınla ilgili tanım, kavram ve yerleşik değerler, bugün de farklı mecralara kaysa da bilhassa 1980'den sonra daha entelektüel bir boyut kazanmıştır. Yaşanan siyasal ve toplumsal gelişmeler paralelinde 1980 sonrasında İslam'la daha yoğun bağlantıları içinde kadın konusu tartışılmıştır.

Kadınla ilgili tanımların içeriğini belirleyen gelenek ve dinin modernlik karşısında konum ve önemini kaybetmesi oranında, kadın portresi daha modern temalar taşıyan bir dönüşüme uğramıştır. Batı'nın kendi doğal seyri içerisinde ele alınan kadın konusu, toplumsal gelişmelerin zorladığı tartışmalar içerisinde bir anlam, tanım ve boyut kazanmıştır. Türkiye özelinde kadınla ilgili gelişmelerin seyrini modernlik tartışmaları belirlemiş, Batı'da kadının konumlandırıldığı yer merkeze

alınarak kadın-din ilişkileri medeniyet düzeyinde bir değişimin konusu kılınmıştır. Bu bağlamda "kadın" bugüne gelinceye kadar çağdaşlaşmanın ana teması olarak gündemin ilk sırasını meşgul etmeye devam etmiştir, sözgelimi; kadının çalışma hayatına atılmasıyla ilgili sorunların ele alınmasından önce kadınların çalışması gerektiği yönündeki tartışmalar yoğunluk kazanmıştır. Osmanlı'nın son dönemlerinde kadının kamusal alana çıkışı ve erkeklerle eşit düzeyde bulunma etrafında yoğunlaşan tartışma, Cumhuriyet'le birlikte genişleyerek devam etmiş, bugün gelinen noktada eski tartışmaları belirleyen meşruiyet krizini de aşarak farklı bir boyuta ulaşmıştır.

Aydın kadınlar, Osmanlı'dan itibaren kadının konumundaki geriliğın temel sebebinin İslam'ın kadına bakışı olduğu, İslam'ın kadınları ikincil konumda görerek statüsünü geri bıraktığını düşünmüşlerdir. Bu bağlamda "harem", "peçe", "kafes" modernist aydınların en çok kullandığı kavramlardır. Osmanlı'da kadın olgusu genellikle harem parantezinden okunarak, "harem" in çağrışımları kadının kimlik ve statüsünü belirleyici tanımlarda kullanılır. Hatta kadını yeni kimliklenme sürecinin meşruiyeti için harem kavramının altı özenle çizilir.

Kur'an-ı Kerim'in veya daha geniş düzeyde İslam kadının kimlik ve statüsü ile ilgili olarak hep tartışama konusu olmuştur. Nitekim günümüz modern kadın aydınları sıklıkla kadının dövülmesi, miras, şahitlik, çok kadınla evlilik gibi temaları kadın aleyhine İslam'ın getirdiği eşitsizlik bağlamında tanımlar ve gündemde tutarlarken geleneksel aydınlarda bu konuda modern aydınların yanında yer almaktadır. İslamcı kadınlar ise adaleti vurgulayarak yukarıda bahsedilen konular üzerinde

durmamaktadırlar. Böylece Arkoun'un tabiriyle bu temalar " düşünülmemiş" alan bize göre konuşulmamış alan olarak dikkat çekmektedir.(Arkoun, 1995, s. 45-46)

Şüphesiz ele aldığımız başlıkların hepsi eşzamanlı olarak ve aynı yoğunlukta her dönemde tartışılıyor değildir. Ancak kimlik ve statü, kamusal alan, özel alan, özgürlük başlıkları kadın konusunun dinle bağlantılı olarak temel tartışmalardır. Nitekim annelik, moda, cinsellik, feminizm, çalışma hayatı, ev kadınlığı ve kadınla ilgili İslam'ın yerleşik değerlerini sorgulama ve modernliği içselleştirme bağlanımda. Öne çıkan başlıklardır, İslam'ın nüfuz ettiği alanın genişliği ve özellikle kadınla ilgili çağdaş tartışmalar göz önüne alındığında, kadın konusunun din anlayışını çözümlenmede sunacağı veriler oldukça fazla olduğu bilinmektedir.

Türkiye'de erkeğe nazaran kadının aydın sıfatlarıyla değil, din ile olan ilişkilerini, yaşanan modernleşme deneyimleri içinde tanımlanan formatlar belirlemiştir. Bu ise, modernleşmenin yönelimleri açısından kadının bir vitrin olarak algılanmasını, diğer yandan dinsel sembollerin kadınlar üzerinde daha yoğun görünür kılınması ile yakından ilişkilidir. Erkekler özgü dinsel sembollerin tartışması giderek azalmış, sonunda erkekler arasında dinsel semboller açısından görünürlük farkı sıfırlanmıştır. Resmi otorite modernlik/batıcılık anlayışını kadının görünürlüğü üzerinden sürdürmüştür.(Tekin, 2003,85)

Dinin kadınlara verdiği hakları ortaya koyabilmek için, kadının günlük ve sosyal hayatına bakmak gerekir. Çünkü inançlarını yaşarken ihtiyaç duyduğu bir hususta kendine tanınan hakların boyutu nedir? Bu hakları talep ederken kısıtlama ve sınırlamalarla karşılaşmakta mıdır?

Ülkemizde dini söylemlerin en yetkili yapılanması Diyanet İşleri Başkanlığıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı 3 Mart 1924 tarihinde 429 Sayılı Kanunla Başbakanlığa bağlı bir teşkilat olarak kurulmuştur. Anayasamızın 136. maddesinde belirtildiği üzere Diyanet İşleri Başkanlığı, genel idare içinde yer alan bir kamu kurumu olup, "laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışmayı ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. İlgili kanunda da bu görevler, "İslâm Dininin inançları, ibadet ve ahlâk esasları ile ilgili işleri yürütmek, Din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek" şeklinde belirlenmiştir.

"Diyanet İşleri Başkanlığı, her türlü siyasi görüş ve düşüncenin üstünde kalarak milli birlik ve dayanışmayı temin etmeyi, kardeşlik, yardımlaşma ve fedakarlık başta olmak üzere dinimizin yüce prensiplerini kişilere tanıtmayı, din konusunda halkımızı doğru bilgilendirmeyi, manevi ve ahlaki değerlere bağlılıklarını artırmayı amaç edinmektedir" gibi görünse de Beyza Bilgin'in yukarıda değindiği gibi, benzer uygulamalar Diyanet İşleri Başkanlığı'nı da yaşanan çelişki ve kadın sorunlarına örnek teşkil etmektedir.

Türkiye gibi bir ülkede kızlar ikili kıyafet uygulamaları yüzünden eziliyorken. Cumhuriyetin bir kurumu (Diyanet) diyor ki, kızların buluğ çağından başlayarak türbansız kamusal alana çıkmaması gerekir, "türban Allah'ın emridir". Bir diğer, hatta iki diğer kurumu (MEB ve YÖK) diyor ki, "kamusal alana türbanla girilmez". Erkekler ise, başları içten içe daha örtülü olsa bile her yerde serbestçe dolaşıyorlar. Karısı başörtülü bir erkek kendisi yüzücü olup "İslam'a uygun" diye nitelendirilen uzun

mayolar dışındaki en küçük sporcu mayolarını giyebiliyor. Kızlar ise tahsillerini bırakmak zorunda kalabiliyor, kadınlar çocuklarının mezuniyet törenlerini göremeyebiliyor.(Bilgi, 2005)

Türkiye’de kadın sorunlarının başında eğitim gelmektedir. Eğitimde ise kadınlarla ilgili bazı engellenmeler bulunmaktadır. Bunlar devam ediyor ve aralarında başörtüsü de vardır. Başörtüsü Türkiye’nin gündemini çok fazla meşgul etmiştir ve bu konuda ilgili bütün tarafların sorumluluğu vardır. Diyanetin de sorumluluğu vardır. Çoğu zaman Diyanet hakkında derler ki, “Diyanet serbest hareket edemiyor, çünkü o devletin güdümündedir” veya “Diyanet Devletin güdümünde değildir.” Niçin? Diyanetin başörtüsü konusuyla ilgili bir fetvası vardır mesela, 1980’de verilmiş bir fetvadır. Bu fetvada, “başörtüsü Allah’ın emridir” denir ve nasıl örtülmesi gerektiği ayrıntılı olarak anlatılır. Diyanetin bu fetvayı nasıl aldığı ayrı bir konu, onu katiyen değiştirmeyişi de ayrı bir konudur. Devlet, üniversiteleri bu kıyafeti istemiyor. Diyanet devletin güdümünden kurtulamıyor ise, nasıl oluyor da başörtüsünün Allah’ın emri olduğu fetvasını verebiliyor? Hayır, Diyanet serbest fetva veriyor, sadece bazı konularda bu söyleme sığıyor o kadar. Kadın konusunda geleneksel fetvalardan özellikle taviz vermiyor, onun için Diyanet belki eski devrin fetvalarının güdümündedir, denilebilir. Devletin iki kurumu arasında beraberlik de yoktur. (Bilgin, 2005, s.31)

Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin dini yönelim düzeylerinin yüksek olduğu, ancak erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha dindar oldukları ve aralarındaki farkın istatistik açısından anlamlı bulunduğu tespit edilmiştir. Türkiye'nin ilk kadın vaizi olma unvanına sahip Prof Dr Beyza Bilgin çalışmasında bu bulguları beş yolla yorumlamaktadır:

1. Cami, Kuran kursu gibi yerlere giderek gönüllü din eğitimi imkânından yararlanma açısından erkekler kadınlara göre daha şanslılardır.

2. Diyanet İşleri Başkanlığı erkek ağırlıklı bir teşkilat olarak karşımıza çıkmaktadır, bu durum iki yönde kendisini göstermektedir: a) personeli, her ne kadar imamların erkek olması gibi bir zorunluluk bulunmasa da- ezici bir çoğunluk erkektir. b)Diyanetin yürüttüğü din hizmetleri daha çok erkeklere yönelik olmanın yanında, ibadet yerleri öncelikle erkekler esas alınarak tasarlanmış bulunmaktadır. Mesela birçok caminin ana ibadet alanı erkeklere, arka, kuytu, örtülü, perdeli son cemaat mahalli ise kadınlara mahsustur.

3. İbadetler ve camiye gitmekle ilgili mevcut adet ve gelenekler, kadınları toplu ibadet ve merasimler içerisinde yer almaktan geri bırakmaktadır. Mevcut adetler gereği bir yandan kadınların vakit namazlarına, hatta Cuma, bayram ve cenaze namazlarına katılmaları uygun karşılanmazken bugün tartışılıyor. Kadınların diğer yandan gece vakti teravih namazlarına gitmeleri, bazı yörelerde sahur vaktinden sonra camiye giderek mukabele dinlemeleri teşvik edilebilmektedir. Bu durum dini olmaktan çok örf ile ilgilidir, ancak kadınların dindarlıklarını etkileyici gelenekler arasındadır. Bilgilenmek ona göre az veya çok oluyor.

4. Konuya cemaatler açısından bakıldığında da benzer durumlar karşımıza çıkmaktadır. Cemaatlerin tamamının lideri ile önde gelen kadroları yine erkektir. Cemaat faaliyetleri içerisinde kadınların erkeklerden sonra ve erkeklerin izin verdikleri veya planladıkları kadar yer aldıkları görülmektedir.

5. Sadece öğrencilerle ilgili olarak, Cumhuriyet tarihi boyunca, çeşitli öğretim kademelerinde, öğrencilerin kıyafetlerinden doğan bazı kısıtlamaları vardır. Bunlar da öğrenimde bazı eksikliklere yol açıyor.

(Bilgin, 2005, s.35)

Diyanet İşleri Başkanlığı'nda müftülere baktığımızda tamamına yakını erkektir. Son yapılan sınav sistemi ile Diyanet İşleri Başkanlığı'na iki kadın müftü yardımcısı atandı. Diyanetin açmış olduğu sınavı kazanan iki kadın, Kayseri ve Antalya'ya "müftü yardımcısı" olarak atandı. 15 ilde 48 kadının katıldığı zorlu sınavı kazanan Şerifi Hanım Altıner Antalya'ya, Cansever Dokuz da Kayseri'ye atandı. (02-09-2005 tarihli sabah gazetesinden alınmıştır.)

Nüfusunun yarıdan çoğunun kadın olduğu bir ülkede bu kadar az kadın din yetkilisinin bulunması düşündürücüdür. Dolayısıyla müftülük yetkisi alan kadınlar yetkileri dâhilinde fetva verebilecekken fetva verebilir mi? sorusu da gündeme gelmektedir.

Kadın müftü yardımcısı olarak atanması tartışmaları da beraberinde getirmiştir. 02-09-2005 tarihinde Sabah gazetesine konuşan ilahiyatçıların görüşleri şöyledir.

Prof. Dr. Hayri Kırbaşoğlu, (AÜ İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi): Peygamber döneminde kadınlara yasaklama yoktu. Kadın dini ve resmi her türlü görevi yapabilir.

Dr. Hidayet Tuksal (Başkent Kadın Platformu Kurucusu): Kadın görevliler, kadınların dinini daha çok sevmesine yol açacaktır. Çok geç kalındı. İleride müftü de olur, başkan da.

Kadriye Erdemli (Kadın vaize): Yönetimde çok kadın olmalı. Kadın, kadının sorunu iyi anlar.

Prof. Mehmet Nuri Yılmaz (Diyanet İşleri Eski Başkanı): Dinen bir sakıncası yok. Ancak bu görevler bir yerde temsilidir. Bayan olunca camilere gidip vaaz, hutbe okuması veya namaz kıldırması geleneklerimize ters düşer.

Genelde erkek egemen bir yapılanmaya sahip olduğumuz Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yılda 52 defa olmak üzere müminleri eğitmek ve bilgilendirmek amacıyla yayımlattığı "Cuma Hutbeleri'nin " içeriği önem teşkil etmektedir.

Hutbe; Cuma ve Bayram günlerinde camilere gelen müminleri, dinî konularda aydınlatmak üzere hatibin yaptığı konuşmadır. Cuma hutbesi farzdır. Hutbesiz Cuma namazı sahih olmaz. İki hutbe okunur. Birinci hutbede müminlere vaaz ve nasihat; ikincisin de ise, bütün Müslümanlara dua yapılır. (İlmihal,2004)

Cuma hutbesi farzdır. Kurân'da açıkça, "Cuma günü hutbe oku, yani konuşma yap" diye bir emir yoktur ama, "Ey inananlar, cuma günü namaz için çağırıldığı(nız) zaman, Allah'ı anmaya koşun, alışverişı bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılındıktan sonra yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfünden (nasibinizi) arayın. Allah'ı çok anın ki başarıya eresiniz. Bir ticaret veya eğlence gördükleri zaman hep dağılıp ona giderler ve seni ayakta bırakırlar. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden de ticaretten de hayırlıdır. Allah, rızkı verenlerin en hayırlısıdır (Cum'a: 9-11). "

Cuma 9'uncu ayette inananlara, cuma günü namaz için çağırıldığı zaman Allah'ı anmaya koşmaları emredilmektedir. Gerçi namaz da Allah'ı anmadır ama (Allah'ı anmak) sadece namazdan ibaret değildir. İşte cuma konuşması (hutbesi) de Allah'ı anmaktır. Ayrıca 11'inci ayette, ticaret veya eğlence davulunun sesini duyanların, Peygamber'i ayakta bırakıp çıkmaları, kınanmaktadır. Peygamber'in ayakta olması, konuşma yapması durumunu anlatır. Demek ki cuma namazında

konuşma yapılır. Bu ifade de hutbenin yani konuşma yapmanın, cumanın temel öğelerinden olduğunu kanıtlar.(Süleyman Ateş, Vatan Gazetesi, 13.01.2004)

Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. (Cuma, 62/9)

Yukarıdaki ayetin konusu Cuma namazıdır. "Ey inananlar!" hitabı ile başlanılmaktadır ve ayırım yapılmaksızın bütün insanlara seslenmektedir. Cuma günü Cuma namazını kılmaları gerektiğini belirtmektedir. Kadında inanan bir insan olarak Cuma namazı kılmakla sorumlu tutulmaktadır.

Fakat kadınların Cuma Namazına katılımı ülkemizde yaygın değildir. Tamamını erkeklerin teşkil ettiği mümin gruplar Cuma namazında yer almaktadırlar. Cuma hutbelerini eğitim işlevi göz önüne alındığında eğitilen yetişkin grup erkeklerdir.

Dolayısıyla buraya kadar anlatılanlardan araştırma konumuz, "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın en önemli eğitim işlevini gören 'Cuma Hutbelerine ' kadına ilişkin söylemlerin incelenmesi olmuştur. Bu söylemleri incelerken kadın araştırmacıların bakış açısı ile değerlendirme yapılmıştır. İslamcı ve modernist kadın araştırmacıların din, İslam üzerine görüşleri de çalışmamızın bulgular ve yorum kısmında yer alacaktır.

Diyanet İşlerinin resmi internet sitesinde Kur'an Meali bölümünde Nisa Suresi 4/34;"Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdır. Çünkü Allah insanların kimini

kiminden üstün kılmıştır. Bir de erkekler kendi mallarından harcamakta (ve ailenin geçimini sağlamakta) dırlar. İyi kadınlar, itaatkâdırlar. Allah'ın (kendilerini) koruması sayesinde onlar da “gayb”ı korurlar. (Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün. Eğer itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Şüphesiz Allah çok yücedir, çok büyüktür.” açıklaması yer almaktadır.

Diyaret İşleri Başkanlığı “25.07.2003 - CUMA NAMAZININ FAZİLETİ” hutbesinde Cuma Namazını ve dini gerekçesini aşağıdaki gibi açıklamıştır.

Muhterem Müslümanlar !

Cenab-ı Hakk'ın kullarına bahşettiği sayısız lütuflarından biri de Cuma günüdür. Cumayı diğer günlerden ayıran en önemli özellik, o günde cemaat halinde Cuma namazının kılınmasıdır. Nitekim Cenab-ı Hak bu konuda şöyle buyurmaktadır: “Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığınızda, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfünden nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki, kurtuluşa eresiniz.”¹ Bu ayet-i kerime, Cuma vaktinin cuma namazı kendilerine farz olanlar için bir ibadet zamanı olduğuna işaret etmektedir. Bu ayete kulak veren Mü'minler Yüce Allah'ın bu çağrısına uyarak her türlü dünyevi meşgaleyi bir tarafa bırakıp Cuma namazına koşarlar. Camide hayatlarına yön verecek nasihatleri dinler, birlik ve beraberlik içerisinde Yüce Mevlâ dan af ve rahmet dilerler.

Aziz Mü'minler!

Cuma namazı, Müslümanların tanışmaları, kaynaşmaları, yardımlaşmaları, birlik ve beraberlik şuurunu kuvvetlendirmeleri, Allah'a birlikte yaklaşmaları için önemli bir vesiledir. Cuma namazı, toplumun eğitilmesinde de büyük rol oynamaktadır. Cuma günü yapılan vaazlarda, okunan hutbelerde, iyiliklerin yaygınlaşması, kötülüklerin önlenmesi, insan haklarına saygı, çevre temizliği, birlik ve beraberlik içinde olmanın önemi, şehitlik ve gazilik ruhu, vatan savunmasının önemi, anne ve babaya hürmet, akraba ve komşulara iyilik, doğruluk ve dürüstlük gibi değerler anlatılmaktadır. Bunun yanında Cuma namazı, camiye ve beş vakit namaza alışmanın da ilk adımını teşkil etmektedir.

*Cuma namazını eda etmek üzere camiye giden mü'min kardeşlerimizin dikkat etmeleri gereken bir takım kurallar bulunmaktadır. Buna göre, cumaya giderken temiz ve güzel elbiseler giyilmeli, insanlara rahatsızlık verecek her türlü kokular giderilmeli, ön safta boş yer varken arkada saf tutulmamalı, safları aralıksız ve düzgün tutmalı, ön safa geçmek için cemaat rahatsız edilmemeli, hutbe okunurken susup dinlenilmelidir. Mazeretsiz olarak Cuma namazının terk edilmesinin günah olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca **kadınların da** Cuma namazlarında cemaate iştirak edebilecekleri bilinmeli, dini, milli ve ahlaki değerlerle yetişmeleri için çocukların da cumaya gitmeleri teşvik edilmelidir. (25-07-2003 tarihli hutbe "Cuma Namazının Fazileti")*

B) ARAŞTIRMANIN METEDOLOJİSİ

Bu alıŐma öncelikle din sosyolojisi perspektifinde yapılacaktır. İlk kısımda aydın kadınların din ve kadın, İslam ve kadın başlıkları altında görüşlerini, söylemlerini betimledim. Öncelikli olarak aydın kadınların yazmış olduğu eserlerden faydalanıldı. Araştırma kapsamındaki kadınları seçmemizin en önemli noktası, din ve kadın üzerine söylemlerinin olmasıdır.

Çalışmamızın, konusuyla ilgili çok geniş bir yazın taranmıştır. Çoğu kitap, makale olmak üzere gazete haberleri ve internet yayınlarına başvurulmuŐtur. Hutbelerin içerik analizleri yapılırken aydın kadınların görüş ve düşünceleri ile açıklanmıştır. Kişisel yorum bu bölümlerde yapılmamıştır.

Burada, kadın aydınların din ve kadına bakışlarının ve hutbelerin değerlendirmesinin yine bir kadın ve feminist araştırmacı tarafından yapılması önyargılı olma gibi objektiflik sorunun gündeme getirebilir. Fakat bu risk bütün araŐtırmalarda bulunmaktadır. AraŐtırmam boyunca riske düşmemek adına gerek feminist kimliğim gerek kadın kimliğimden ziyade aydın araştırmacı kimliğim ön planda yer almıştır.

C) ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Çalışma oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Özellikle alan okumaları çok sayıda aydın kadının görüş ve düşüncelerini kapsamaktadır. Bu çalışmamda görüş ve düşüncelerini inceleme imkânı bulduğum kadın yazarların bir kısmı “ Modernist Aydın”, “ Geleneksel Aydın”, “İslamcı Aydın” kadın yazarlar olarak kategorilerine yerleştirilebilir.

Diyanet İşlerinin Cuma hutbeleri incelenirken, 2002 senesinden bu yana yayımlanan tüm hutbeler gözden geçirilmiştir. Bu inceleme sonrasında toplam 14 hutbe seçilmiştir. Hutbelerin başlıklarının ve içeriklerinin yoğunlaştığı temel nokta din ve kadın olduğu görülmektedir. Bizim temel sorunumuz hutbelerde kadın ve cinsiyetçi öğelerdir.

Çalışmanın bulgular ve yorumun bölümünün A kısmında kadın araştırmacıların din ve kadın konusunda söylemleri yer almaktadır. B kısmında ise, hutbelerin içerik incelemesi yapılmıştır. Hutbeler tahlil edilirken, kadının kimlik ve statüsü, kamusal alan ve kadın, özel alan ve kadın, kadının özgürlüğü başlıkları çerçevesinde tahlil edilmeye çalışılmıştır. Nitekim kimlik, statü, kamusal alan, çalışma hayatı, eğitim, siyaset, ev kadınlığı, karı kocalık ilişkisi, özgürlük, cinsellik, hutbelerin içeriğinde çözümlenerek yukarıda verilen başlıklar kapsamında tartışılmaktadır.

Sonuç kısmında ise, çalışma boyunca sınıadığımız varsayımlarımız çerçevesinde ulaştığımız sonuçlar verilmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM II

BULGULAR VE YORUM

A) AYDIN KADINLARA GÖRE DİN, İSLAM VE MODERNLİK İLİŞKİSİ

Aydın kadın yazarlardan Nilüfer Göle'nin din anlayışını sözlerindeki "din özü", "Allah sevgisi", "müzik" gibi anahtar kavramlar çerçevesinde çözümlenmek mümkün görünmektedir. Göle, "dinin iyiyi doğruyu tanımlamakta, içsel dünyalara yönelmekte, gündelik yaşamı zamanlamakta, cinsler arası ilişkilerin gramerini yazarak modern toplum içinde yol gösterici olduğunu söylemektedir.(Göle, 1994, s. 138)

Fatma Gül Berktaş, kutsal ve kutsal olmayan ayrımından yola çıkarak dini kutsal alan içersine almakta ve kutsal bir dünya ile ilgili inanç ve pratikler sistemi olarak algılamaktadır.(Berktaş, 2000, s. 19)

Din olgusuna çok geniş bir perspektiften bakan İslamcı kadın araştırmacı ve yazarlardan biri olan Cihan Aktaş, geleneksel anlayışla aralarına mesafe koymaya ciddi özen göstermektedirler. Cihan Aktaş, dine "hayat", "ahiret", "kuşatıcılık" kavramları ile ilişki içinde ele alarak yaklaşmaktadır. O'na göre din, hayatı kavrama ve yaşama çabasıyla ilgili geniş bir manzumedir ve her şeyi kuşatır. Bir algılama ve keşif süreci olduğu kadar bu süreçle ilgili konumlanma halidir. Bu anlamda din sadece bu dünyayla ilgili değil, öteki dünya ile de ilgilidir. Dolayısıyla insanın çok somut görünen dünya hayatı içindeki varlığını diğer dünya ile ilişkilendiren kural ve anlamları da ihtiva eder. Aktaş, dinin dinamik bir süreç olduğuna vurgu yaparken, ahiret ve kural koyucu boyutunu da dile getirerek, belirleyiciliği baskın, tarihsel

olmayan, insan hayatını her yönüyle kuşatıcı din anlayışını ortaya koymaktadır. (Aktaş, 1999, s. 19)

Nilüfer Göle'nin, İslam'a bakışını siyasal İslâm ve İslamcılık kavramları etrafında çözümlenmeye çalıştığını görmekteyiz. İslam'ın Kuran'da anlatılan ve Peygamber zamanında uygulanan, Asr-ı Saadet dönemindeki köklere dönme arzusu olarak algılayan (Göle, 1994, s: 174) Göle, geleneğin ve tarihi birikimlerin yokluğuna dikkat çeker. Siyasal İslam'ın Müslüman aktörleri güçlendirici ve kimlik şekillendirici özelliklerini vurgulamakla birlikte, öznelliklerine engel olmakla, alan daralttığını ve romantik aşk tarafından şekillendirildiğini ifade etmekle de gerçekçi olmadığını altını çizer(Göle, 1994, s. 149 -151). İslamcılık kavramının her ne kadar kültürel bir zemine kaydığını ifade etse de, devrimci, tabulara dayalı, kuruluş dönemi efsanesine bağlı, devlet kuramı sahibi nitelikleriyle gündeme getirerek, siyasal yönlerini öne çıkaracak biçimde kavramaktadır. Böylece Göle'ye göre İslamcılık, İslam'ın kişisel dini ibadet ve vicdan sınırlarından taşan bir-İslami anlayışın adı olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim İslamcılığı Müslüman ülkelerde 1970'lerin sonunda ortaya çıkan ve 1980'lerde İran Devrimi ve İslam Cumhuriyetinin kuruluşunun etkisiyle radikalleşen hareketlere bağlayan Göle (Göle, 1994, s. 20), Müslüman ile İslamcıyı birbirinden ayırarak birincisini dinsel bir kimliğe, ikincisini ise siyasi bilinç ve toplumsal aksiyona atfederek algılamaktadır (Göle, 1994, s. 97)

Gülay Göktürk de genel din anlayışına paralel olarak İslam'a bakmakta, Kur'an-ı Kerim'i o günkü Arap toplumunun üretim ilişkilerinin somutlaştığı bir kitap olarak görmektedir. Böylece Göktürk Kur'an metninin yerelliğini vurgulamakta, toplumsal ilişkileri din için belirleyici kılmaktadır. Bundan dolayı Göktürk'te Kur'an

metni hem zamansal hem de mekânsal olarak evrensel bir anlam ifade etmemektedir. Altyapı-üstyapı ilişkileri içerisinde ele alınan İslam anlayışına uygun olarak hak ve adalet duygusunun da öbür dünya korkusundan kaynaklanmaması gerektiği ifade edilmektedir. (Göktürk,1998, 292).

Göktürk'e göre İslam'a ait kimi değerler ötekiler ile bir karşıtlık ilişkisi içerisinde ele alındığında bir yaşam tarzının gereği olmaktan çıkıp sembole dönüşmekte, sembollerin artışı ile insan zihni kutsal emanetler deposuna benzemektedir. (Göktürk, 1998, 15)

Fatmagül Berktaş İslam'ın total bir yaşam tarzı öngördüğü, din ile devlet arasında ayırım yapmadığı için bütün kurumlarıyla dinsel olduğunu belirtirken, İslam ile teokrasiyi özdeşleştirmekte ve İslam'ın bulunması gereken alandan taşıdığını ima etmektedir.(Berktaş, 2000, s. 112)

Modernist aydınlardan Nilüfer Göle İslam ve modernlik ilişkisi bağlanımda modernist tavrı belirleyen tüm yargı ve klişelere bağlılığı ile dikkat çekmektedir. Bu konudaki görüşlerini daha çok "İslâmcılık" üzerinden dillendiren Göle, Müslüman ile İslamcı kavramlarının arasına itina ile mesafe koyarken, ilkinin dinsel bir kimliğe, ikincisinin ise, siyasi bilinç ve toplumsal aksiyona denk getirerek algılamaktadır. (Göle, 2000, s. 97) İslamcılık terimiyle Müslüman ülkelerde 1970'lerin sonunda ortaya çıkan ve 1980'lerde İran Devrimi ve İslam Cumhuriyeti'nin kuruluşunun etkisiyle radikalleşen hareketleri kasteden Göle, İslamcılığı şiddet ve terör yoluyla modernlikle savaştan bir hareket olarak görmektedir.(Göle, 2000, s. 20-21) Teröre denk getirilerek

kullanılan çarşaf, İran devrimi gibi imaj sembolleri "Şeriatçı İslam" kavramıyla özdeşleştirmektedir.(Göle, 2000, s.77).

İslamcı kadın yazarlardan Cihan Aktaş, modernliği insan-Tanrı karşıtlığı özelliklerinden yakalayarak kavramakta ve bu bağlamda İslam ve modernliği iki ayrı kategori olarak görmektedir. (Aktaş, 1997) Modern döneme kadar insanın kimliğini veren din idi. Fakat batı modernleşmesi dini dışlanmasıyla yoluyla değil dinin modernleşme içinde eritilmesiyle insanın kimliğini vermiştir. (Aktaş, 1995, s.250)

Türkiye örneğine bakıldığında İslam, bir dönüşümün hem öznesi hem nesnesi durumunda bırakılmaktadır. Bunun bir süreç haline getirilmesi, akılcı, tecrübeci, bilimsel ve teknik düşüncenin yaygınlaşması, eski geleneksel dine duyulan ilgini azalmasına da sebep olmuştur.(Günay, 1987, s. 34) böylece din toplum içinde meşru konumunu ve referans gücünü kaybetmesiyle, daha çok bireysel alana denk gelen bir yaşam anlayışının konusu olmuştur. Daha sonra din toplumda ilke tartışmalarının ve gerilimlerin kaynağı olmuştur. Nitekim yapılan din içerikli sosyal araştırmalar, Türkiye'de bireysel inanç düzeyinde problem olmadığını inanç toplum ilişkisinde dini toplum düzeyinde belirleyiciliğinde sorunlar olduğunu göstermektedir. (Köktaş, 1993)

Göle'ye göre, özellikle 90'lardan itibaren kamusala hitap eden araçların çeşitlenmesi ve İslamcılar tarafından İslam'ın kamusala dair söyleminin yoğunlaştığı, böylece laik söylemleri ile belirlenen kamusal alana İslami din, kimlik ve ahlaka ait temalar daha çok kadınlar üzerinden taşınmıştır. (Göle, 2000, s.20) Böylece İslam, kamusal alana dâhil olarak Müslümanlar için yeni öznelliklere sebebiyet vermekte,

ama bu öznelliklerin bizzat kendisi cemaat vicdanı aracılığıyla meşrulaşan homojen bir İslami kamusal düzen idealini tehdit etmektedir. (Göle, 2000, s.33) Öte yandan İslam, vicdan, aile ve cemaat dünyalarından çıkıp eğitim, piyasa ekonomisi, iletişim, tüketim ve sivil topluma doğru açıldıkça modern toplumun gereksinimleri ışığında kendi yasakçı sınırlarını aşmak zorunda kalmakta, ama aynı zamanda bu alanları da değişime uğratmaktadır. (Göle, 2000, s.33). Böylece laik iktidar alanları içerisinde tanımlanan statü gruplarında İslamcılar yer aldıkça bir yandan o alandaki seçkinlerle yan yana gelmekte, diğer yandan yeni kamusal yüzler oluşturmaktadırlar. Süreç işledikçe yeni konu ve aktörler kamusal alanda görünür olmaktadır.

(Göle, 2000, s.33–34)

Cumhuriyet'in ilk yıllarında şehirli-köylü kadın arasındaki statü farkı, köyden kente göçlerle giderek yeni boyut kazanmış, yeni dindarlık biçimleri, dolayısıyla yeni tartışmalar ortaya çıkarmıştır. Şehirli, merkezdeki kadın, dinin ve geleneksel değerlerin etkisinden kurtularak modernleşmiş; eğitilmiş, iyi giyimli, şehrin adab ve erkânına riayet eden, ekonomik açıdan belli bir seviyede bulunan kadın olarak; karşısındaki kadın ise daha çok geleneklerin beslediği dindar bir tip olarak verilmektedir. Şehre göçler ciddi olarak şehirlilerin tepkisiyle karşılaşarak, şehirlerin bu anlamda görüntüsünün bozulduğu dile getirilmiştir. Hatta o dönemlerin sosyolojik çözümlemesine fırsat veren filmler yoğun olarak kadın üzerinden ve dindarlık, köylülük, şehirli parantezlerinden bir gerilimi ele almaktadırlar.

Şehirlilik ve dindarlık arasında kurulan tezat, tarihi uzanımlara sahip bir kavram olarak "çağdaşlık" kadını ilintili olarak sadece şehirli-köylü ayrışması da değil, yaşamın birçok alanında temsil edilecek bir genişlikte kullanılmaktadır. Bu çerçevede

Türkiye'de kadın sorunu çağdaşlaşma uğraşlarının temel göstergesi haline gelmiştir. Modernist aydınlara göre, çağdaşlaşma deyimi bu asırda medeni milletlerin uyguladığı kuralları kapsar. Bu ise, erkek ile kadının hukuki statüsünün ve meslek sahibi olabilmesinin eşitlenmesi, fakat bundan da öte, eski devirlerden kalan zihniyetin silinmesi demektir. (İnan, 1985, s.331 -332)

İslam ve çağdaşlaşmanın bir problematik ve karşıtlık olarak ortaya atılmasının nedeni, "çağdaşlaşma" kavramının çoğu kez "batılılaşma" ve "modernleşme" boyutları ile tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. İslami kesimde çağdaşlaşma, belki de daha çok bu yüzden, yoğun olarak batı emperyalizminin ve sömürgeciliğin yeni bir görüntüsü olarak algılanmaktadır. Çağdaşlaşma ve modernliğe duyulan tepkiler, kadının toplumdaki konumu ile ilgili değişimler söz konusu olduğunda daha sert bir şekilde ifade edilmiştir. Sosyal değişimin, siyasi ideolojinin kitleler üzerindeki etkisinin sergilenmesinin sembolü haline dönüşen kadının konumu, kılık-kıyafeti, bu "ikilem bağlamında önemli bir sorun haline gelmiştir.(Narlı, 2000, s. 95 -96). Modernliğin ilerleme, reform, çağdaşlık, uluslaşma gibi öne çıkardığı kavramlar, kadının kazanmasını istediği kimlikte de önemli ve belirleyici olmuştur. Kadınla ilgili kanıt ve tartışmalar göz önüne alındığında kadın konusunun çağdaşlık parantezinden modernleşme sürecinin izlendiği bir alan olarak görüldüğü söylenebilir. Hatta bir milletin uygarlıktaki yerinin kadına verdiği değer, tanıdığı haklarla belirleneceği, bundan sonra kadının dinsel kimlikten kurtularak erkeğin yanında onurlu, güvenli, bilgi ve sosyal bir varlık olarak yaşamasına yön vermesini sağlayacağı. Söylemi kullanılarak kadının statüsü daha da ileride bir uygarlık sorunu yapılmıştır. (Tümerdem, 1986, s. 151 -153)

B) CUMA HUTBELERİNDE KADINA İLİŞKİN SÖYLEMLER

Hutbe: 02.05.2003- ANNE SEVGİSİ

Kur'an ifadelerinde kutsileşen, Peygamberimizin dilinde yüceleşen anne: merhameti çileyi, sabrı ve fedakârlığı aşk haline getiren, duası kabul olan, hoşnutluğu cennet yolunu açan en saygı değer insandır.

Anne: fedakârlığın, cömertliğin, karşılık beklemeden vermenin ve sevginin sembolüdür.

Yüce dinimiz, anneye ve anne sevgisine özel bir yer vermiş, mutluluğun en üst noktası olan cenneti, annelerin ayakları altına sermiştir. Vaktinde kılınan namazdan sonra en sevimli işin, anne-babaya iyilik yapmak olduğunu, Allah'ın rızasını kazanmanın, cennete ulaşmanın yollarından birinin, anne sevgisinden ve anneye hizmet edip gönlünü hoş etmekten geçtiğini bildirmiştir.

Muhterem Mü'minler !

Çocukları için yemeyip yediren, giymeyip giydiren, onların mutluluğu için her ızdırabı zevk bilen annelerimize sevgimizi ifade için her fırsatı iyi değerlendirmeliyiz. Şüphesiz onlar, sadece senenin belli bir gününde anılıp, diğer zamanlarda ihmal edilecek varlıklar değildir. Anneler, her zaman ömür boyu sevgiye, saygıya, hizmete ve hürmete layık en yüce varlıklardır. Onlar, başlarımızın tacı, gönüllerimizin ilacıdır.

Ne mutlu, annelerini, layıkıyla sevip onları her zaman hatırlayanlara... Ne mutlu, annelerinin hayır dualarını alıp, dünya ve ahiret mutluluğuna erenlere.

Değerli Müminler!

Dünya'da sevgi, saygı ve iyiliğe en fazla lââyık olan kişilerin başında anne ve babalar gelmektedir. *Anneler, çocuklarını hamilelik dönemlerinde büyük zorluklarla taşımakta, çeşitli eziyet ve sıkıntılarla dünyaya getirmektedirler. Doğum sonrasında ise, uykularını bölerek onları emzirmekte, en güzel ninnilerle uyutup, sevgiyle büyütülmektedirler. Hepimiz maddî ve manevî gelişimimizi annelerimizin sevgi, şefkat ve merhametine borçluyuz. Çünkü bir çocuğun ruhsal ve bedensel gelişimi için anne sütü ne kadar önemli ise, annenin sevgi, şefkat ve merhameti de en az o kadar önemlidir.*

Kişinin anneye olan ihtiyacı hayat boyu sürmektedir. Annelerimiz başlarımızın tacı, dertlerimizin ilâcı, gönüllerimizin sultanıdır. Bakınız şair bu gerçeği ne güzel ifade ediyor: "Ana başa tâc imiş, Her derde ilâc imiş, Bir evlât pîr de olsa, Anaya muhtaç imiş". "Ağlarsa anam ağlar, gayrisi yalan ağlar" özdeyişi de bunu desteklemektedir.

Diğer yandan annelerimizle birlikte babalarımızın da üzerimizde şüphesiz çok büyük hak ve emekleri vardır. İyilik ve yardımlaşmanın, ağırbaşlılık ve sorumluluğun sembolü olan babalarımız; soğuk-sıcak, yaz-kış demeden, gece-gündüz çalışır, çabalar, helâlinden kazanır, maddeten ve manen büyüyüp gelişmemize ve hayata atılmamıza katkıda bulunurlar. Baba sevgisi ve desteği de çocuklar için önemli bir güç kaynağıdır.

“İnsana, anne ve babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu her gün biraz daha güçsüz düşerek taşımıştır. Onun süttten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: “Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır”[4].

Hutbe: 10.03.2006 - EVLAT, EŞ VE ANNE OLARAK KADIN

Değerli Müminler!

Yüce Allah evrendeki her şeyi çift yaratmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, “Düşünüp ibret alınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki eş yarattık.”[1] ayetiyle bu gerçek dile getirilmektedir. Allah katında saygın bir yere sahip olan insan da kadın ve erkek olarak yaratılmıştır. Her varlığın yaratılışında olduğu gibi erkek ve kadının yaratılışında da sayısız hikmetler mevcuttur. Kadınların geçmişte ve günümüzde gerek ailede gerekse toplumsal yapıda her zaman hak ettikleri saygı ve değeri gördükleri söylenemez. Öyle ki insanlık tarihinde kadının insan olup olmadığı tartışılacak kadar insaftan uzaklaşmış hatta o, namusa leke süren bir varlık olarak düşünölmüş ve hayat hakkı hiçe sayılarak kumlara gömülecek derecede vahşi muamelelere maruz kalmıştır. Üzölerek belirtelim ki, günümüzde de boyut ve biçimi farklı olsa da benzeri uygulamalara şahit olmaktayız. Bu muamelelere maruz kalan kadın, Allah'ın bize bir emaneti olan eşimiz, Rabbimizin bize göz aydınlığı olarak verdiği kızımız, yaratılışımızda hatta hayatımız boyunca ilk sığınağımız, anamızdır.

Değerli Müminler!

Kadın, anamızdır. Analarımız bizlerin dünyaya gelmesine vesile olan fedakârlık sembolü kimselerdir. Çekirdeğin toprağın yüreğinde hayat buluşu gibi, çocuk da anada hayat bulur. Analar, çocuklarını hamilelik dönemlerinde büyük zorluklarla taşımakta, çeşitli eziyet ve sıkıntılarla dünyaya getirmektedir. Doğum sonrasında ise, uykularını bölerek çocuklarını merhamet ve şefkat yüklü kucaklarında emzirmekte, onları en güzel ninnilerle uyutup, sevgiyle büyütmektedir. Yaşımız her ne olursa olsun hepimiz annelerimizin sevgi, şefkat ve merhametine muhtaç oluşumuzu derinden hissederiz.

Muhterem Müminler!

Bir eş olarak kadın, hayat arkadaşımızdır. Hayatın zorluklarını, üzüntü ve kederlerimizi onunla paylaşarak hafifletiriz. O, bizim sadık bir dert ortağımızdır. Huzur ve mutluluğumuzu onunla paylaştıkça hayatımız daha bir anlam kazanır. Zaten aile yuvasının kuruluşunun temel esprisi de bu değil midir? "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için dersler vardır." [2] ayeti, duygu ve sözlerimize ne güzel de tercüman oluyor. Eşlerimizle bizler arasında var olan sevgi ve rahmet ilahi kökenlidir. Unutmayalım ki, onlar bize, biz de onlara Allah'ın birer emanetiyiz. Kur'an-ı Kerim'de, mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu oldukları ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırdıkları [3] bildirilmiştir. Acısıyla, tatlısıyla bir ömür boyu beraber hayat sürecektir. Eşlerin dostluğa, karşılıklı sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır. Kur'an-ı Kerim'de "...Eşlerinizle, iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz." [4] buyrulmaktadır.

Aziz Müslümanlar!

Kadın, canımız kadar hatta ondan daha çok sevdiğimiz kızımızdır, evladımızdır. Üzülerek belirtelim ki, kız evladını ikinci plana iten bazı yanlış tutum ve anlayışlar varlığını hala sürdürmektedir. Unutmayalım ki, kız olsun erkek olsun, onlar bize Yüce Mevla'mızın sevinç ve mutluluk kaynağı kıldığı, huzur kaynağı yaptığı nimetlerdir. Çocuklarımıza karşı davranış biçimimizi, onlara göstereceğimiz şefkat ve merhametin ölçüsünü cinsiyetleri belirlememelidir. Onların birinin hakkı diğerinden daha az değerli ve kutsal değildir. Kız çocuklarının mirastan, eğitim ve öğretim imkânından mahrum edilmeleri dinimizin esasları ile bağdaşmaz.

Hutbemi her konuda bizlere örnek olan Rahmet Peygamberinin şu sözleriyle bitirmek istiyorum: "Her kim kız çocukları yüzünden bir sıkıntıya uğrar da onlara iyi bakarsa, bu çocuklar onu cehennem ateşinden koruyan bir siper olurlar. "[5] "Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyamet günü o kimseyle ben yan yana bulunacağız"[6] buyurdu.

İslam kadını özel alanla tanımlayarak erkek egemen ve ataerkil bir bilinci keskinleştirmekte, kadına eviyle sınırlı ve erkek merkezli bir yaşam öngörmekte, ona sınırlı özgürlük tanımakta, ikincil statüde konumlandırmaktadır." Bu bağlamda yazınlarda sıklıkla kullanılan "kafes" ve "harem" metaforları, İslam kadın ilişkisini dolaysız verecek anahtar kavramlar olarak dikkat çekmektedir.

Kadının kimlik ve statüsü konusunda sorunsallaştırılan temel konular, erkeklerle eşit haklar, mesleki başarı, bireysellik, kadınlık bilinci, çağdaşlık gibi kavramlar ve bunların din ile bağlantıları çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de kadının

kimlik ve statü kazanması büyük oranda erkek üzerinden gerçekleşmektedir ve kadın statüsündeki yükselme daha çok erkeğe eşitlenme anlamı içindedir. Dolayısıyla ister yüceltme ister aşağılama biçiminde olsun, kadınların erkeklerce tanımlanması bir iktidar ilişkisini açığa çıkarmaktadır. Bu, çoğunlukla İslami ve ataerkil değerlerin sebep olduğu bir durum olarak betimlenmektedir.

Gülay Göktürk'ün de daha çok kadının statüsü üzerinde yoğunlaştığını görmekteyiz. Göktürk kadının iradesi, yeterliği, hatta cezai ehliyeti bile olmayan aciz bir yaratık ve geri zekâlı, eksik insan yerine konarak aşağılandığını belirtirken öncelikli vurgusu kadının ikinci cins olarak görülmesindedir. Böylece kadın birinci cinsin yani erkeğin tamamlayıcısı olarak tanımlanarak statüsü geri bırakılmıştır. Göktürk'e göre bir diğer aşağılama göstergesi de onu sadece bir seks objesi olarak algılamadır Göktürk bu konuyu da Marksist açıklama tarzı ile tahlil yönüne gitmekte, mevcut ataerkil ve erkek egemen işlerliği İslam'ın tanıyarak pekiştirdiği şeklindeki modernist söyleme yakın durmaktadır. Göktürk'e göre, kadının statüsüyle ilgili olarak ortaya çıkan modern gelişmeler karşısında Kur'an metninin sabit olması kendi çelişkilerini açığa çıkarmaktadır. Bu çelişkinin temelinde ise Kur'an'ın kadın ve erkek dünyasını izole etmesi, bunun da gerisinde miras unsuru (Marksist jargonla üretim ilişkileri ve maddi faktörler) yatmaktadır.(Göktürk, 2001, s.31 -34)

Kadının sadece aile ve annelik rolleriyle tanımlanmasına karşı çıkan Göle'ye göre dini kurallar kadını özel yaşama hapsedmekte, ona yalnız eş, anne ve ev kadını rolünü vermektedir.(Göle,1994, s.99) Bu bağlamda "kadın" kavramını aile ve annelik gibi özel alanı işaretleyen çerçevenin dışına taşan bir genişlikte ele alarak merkezileştirmektedir. Bu konudaki çözümlerini İslâmci kadınlar üzerinden

yapan Göle, İslamcı kadınların eğitim, meslek gibi alanlarda yer aldıkça geleneksel yapının tanımladığı "annelik" kavramına mesafeli durduklarını belirtmektedir. O'na göre, İslâmıcı kadınlar daha fazla görünürlük kazanmaya başlayıp eğitim ve meslek edinmeye ilişkin arzularını gerçekleştirmek isterlerken, annelik ve eşliğe dair vazifeleri kendileri için önde gelen ahlaki görevleri kabul eden gelenek ya da yorumları eleştirir bir konuma geçtiler. O'na göre, Türkiye'de ve diğer Müslüman ülkelerde bazı İslamcı kadınlar İslam'daki ahlaksallaştırıcı kadın tanımından aynı zamanda Batı Feminizmine de gönderme yaparak uzaklaşmaktadırlar. (Göle, 2000, s.143)

Buradan yola çıkarak Göle, 1980'ler boyunca kadınların, İslam'ın belirlediği bu çerçeveden dışarı çıkmaya çalışarak İslam'ın tabusunu kırma eğiliminde olduklarını belirtmektedir. O'na göre bu, kocası ve çocuğunda bağımsız bir özel yaşam isteyen Müslüman kadının bireyselleşmesine işaret etmekte (Göle, 2000s. 139), uysal, ailesine düşkün, anne ve eş olarak üstlendiği geleneksel rollere bağlı Müslüman kadın imajından ise gittikçe uzaklaşmaktadır. Göle'ye göre, erkeklerin eşi, çocukların anası olarak tanımlanan, diğerine bağımlı kimliklerinden sıyrılarak özne olarak var olmaya çalışmaları İslami hareketin ayırt edici özelliğidir.(Göle, 1994, s. 126) Göle için kadının erkekten bağımlılığını kopararak özne ve bireysel rolü üstlenmesi, İslamiyet ile bağını tanımlayan bir anlam kazanmaktadır. 1980'ler boyunca gerçekten İslami hareket olgusunun Türkiye özelinde gelişmesinin en önemli niteliklerinden biri, kadınların bir şekilde bu hareketin içinde görünür olmaları, kadının özel ve kamu alanında yer alma tartışmaları içinde eski konumlarının dönüşerek kamusalın ağır bastığı faaliyetlere katılımıdır. Bu bağlamda geleneksel dinsel anlayışın yaptığı kadını özel alana ait kılan tanım sorgulanarak daha modern içerikli bir dönüşüm yaşanmıştır. Göle bu değişimi kadınlar lehinde olumlayarak daha kamusal, eşit, birey

kadın portresi çizmektedir. Diğer yandan İslam'dan kaynaklanan kadın gövdesine ilişkin görünmezlik yasağı O'na göre, erkek egemenliğini pekiştirmektedir.

(Göle, 1994, s. 135)

Göle'nin temel yaklaşımı, Cumhuriyet dönemi boyunca sürekli yinelenen İslam'ın kadını salt özel alanla tanımlayarak bir mahrumiyete mahkûm ettiği, farklı bir uygarlığın dünya ölçeğinde göstergesi olan modernliğin kadını kamusal alan faaliyetlerinde yoğunlaştırarak bu mahrumiyetten kurtaracağıdır. Böylece özel alan-İslâm-mahremiyet ve kamusal alan-modernlik-özgürlük gibi iki farklı özdeşleştirmeler konsepti içerisinde, İslam kapalı olanın, yasak alanının, bireyselleşememenin adı olarak görünmektedir. Göle genel kabul görmüş stereotipi yargılarla modernistlerce yaygın bir söylem olarak kullanılan özel alanın, tüm içerimleriyle birlikte (annelik, iyi eş, iyi anne) Müslüman kadını mahkûm ettiğini ifade etmektedir.

Göktürk'ün yaklaşımı ise özel alan ve kadın arasında kurulan yakın ilişkiyi bozmaya yöneliktir. Bu çerçevede anneliği babalıktan farklı bir olgu olarak görmeyen Göktürk, varsayılanın aksine annelik diye özel bir kategori, ayrı bir içgüdü olmadığını savunmaktadır. Hatta bu bağlamda kadın-doğa özdeşleştirmesinin bir aldatmaca olduğu fikrinde olan Göktürk'e göre, bu ayırım erkeği tarih ve kültürün alanına yerleştirirken, kadını yüceltme ve kutsama adına doğuran, emziren ana kadını doğanın bir parçası olarak ele almakla (Göktürk, 2001, s.15) annelik ve kadın rollerini özdeşleştirmiştir. Sosyal gerçekliği ve doğallığı içinde annelik rolünü yadsımamakla birlikte anneliğin kadının asli görevi olduğunu kabul etmeyerek kadını aile ve annelik rolleriyle sınırlayan tanımlara mesafeli durmaktadır.(Göktürk, 1998, s.236)

Göktürk'e göre kadın için varsayılan asli ve tali görev ayrımları kendisini ve Hem cinslerini kuluçka makinesi yerine koymaktadır. Hâlbuki "doğurma" kadın için bir görevdir. Gelecekte kadın tıp alanındaki gelişmelerle cenin taşıma görevinden kurtulacaktır. Bu noktada Göktürk iki temel delilin altını çizmektedir. Buna göre herkes çocuk sevmek zorunda olmadığından bir kadın anne olmadan da eksiksiz yaşayabilir.(Göktürk, 2001, s: 225 -226) Kadınların özel alanla eşitlenmesinin doğal bir zorunluluk olmadığı tartışması üzerinde yoğunlaşması, ikinci ve esas kanıtını oluşturmaktadır.

Aktaş, aile kurumunun toplumsal uzantılarına dikkat çekerek, ailenin toplumdaki aktif işgücünün olabildiğince iyi bir şekilde değerlendirilmesi işlevini vurgulamaktadır. Aile kavramına "kadın" ve "erkek" parantezlerinden bakarken, ailenin kadına saygınlık kazandırdığını, erkeği ise kadına egemen bir güç olması yerine, tamamlayıcı, yardımcı ve koruyucu bir konumda tuttuğuna dikkat çeken Aktaş. Bu bağlamda İslam'ın öngördüğü aileyi, kadının hapisanesi değil, çocuklarını eğittiği bir mektep ve kendisini yetiştirdiği bir ocak ve üretkenlik alanı olarak tanımlamaktadır. Ancak Aktaş, kadını salt bu çerçeveye tanımlayan, sınırlandıran yaklaşımlara da karşı çıkarak, bu tanımın kadının daha yararlı olacağı başka toplumsal alanlarda yer almayacağı anlamına gelmeyeceğini savunur.

(Aktaş, 1991, s. 201)

Aktaş, klasik anlamda erkeği merkeze alıp, kadını onun tamamlayıcısı ve yardımcı olarak gören dini söylemi tersine çevirerek ifade etmekte ve burada kadını eksene almaktadır. Bunun bir anlamda aile kavramına erkekten ziyade kadını yakın gören bir yaklaşım olarak betimleyebiliriz. Zaten Aktaş modern değerlerin

propagandasının kadına yönelik olduğunu belirterek ailede kadının oynadığı rolün altını çizmektedir; (Aktaş, 1992, s. 184)

Kadının belli başlı farkı, onun çocuk dünyaya getirme yeteneğine dayandırıldığı için çocuk doğurma kadının en önemli işlevi olarak görülür. Burada kullanılan "belli-başlı" ifadesinin birtakım olumsuz çağrışımları vardır ve kadınların sadece anne olabileceklerini kastetmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu nedenle, bu tespite göre kadınların tüm eğitimi, bu işleve hazırlık olmak üzere kocasına bağlı kadınlar ve ideal anneler yetiştirilmesine yönelik olmalıdır.(Muhsin, 2006)

Oysa Kur'ân'ın hiçbir yerinde çocuk doğurmanın bir kadının 'belli-başlı' görevi olduğuna işaret eden bir ifade yer almamaktadır. Anneliğin kadının yegâne görevi olduğu konusunda da hiçbir işaret yoktur. Kur'ân kadının (elbette tüm kadınların değil) çocuk doğurma yeteneğine sahip yegâne insan olduğunu kabul eder. Bu kapasite insan varlığının devamı için zarurîdir. Bu işlev sadece insan soyunun devamı açısından önem taşır. Başka bir deyişle, sadece kadınlar çocuk doğurabildiği için onların bu işlevi çok önemlidir. Kur'ân, kadını sadece annelik görevini ifa etmekle sınırlamadığı halde, doğuran dişiye karşı saygı, şefkat ve sorumluluk gibi konular üzerinde durmaktadır(Muhsin, 2006)

Modernleşme politikaları çerçevesinde özel/kamusal ayırımının modernleşmenin içselleştirilmesi bağlamında kazandığı anlam, özel alan faaliyetleriyle ilintilendirilen kadının statüsü açısından da belirleyici olmakta, kamusal alana katılım, yükselen bir değer haline gelmektedir. Yapılan araştırmalara göre toplum, her ne kadar kadının

birincil grubu olarak aileyi kabul etmekte, kadını anne ve eş rolleri içinde görmeyi beklemekteyse de, toplum annelik ve eşlik pozisyonlarınsa fiilen çok yüksek statü derecesi atfetmektedir. (Çelebi, 1990, s. 10)

Hutbe: 15.02.2002 - HAYÂ (UTANMA DUYGUSU)

Muhterem Müslümanlar!

İnsanı, diğer canlılardan ayıran en belirgin özellik, akıl ve hayâdır. Çünkü insan, ancak bu iki meziyetiyle güzel ahlak ve edep sahibi bir kişiliğe kavuşur. Doğuştan insanda var olan utanma hissi, şüphe yok ki onu, kendiliğinden bazı tedbirler almaya sevk eder. Nitekim en ilkel toplumlarda insanların, ağaç yapraklarından elde ettikleri veya bitki liflerinden ördükleri parçalarla örtünmeleri, bunun açık bir delilidir. Böyle bir his, akıl ve imanla birleşince, o zaman, çoğunluğun benimsediği ahlâk ve edep kuralları, daha belirgin bir biçimde ortaya çıkar. İnsan, işte böyle bir utanma duygusuyla Allah'ın emirlerine uyarak, mahrem yerlerini örtmeyi, bir ihtiyaç olarak hisseder.

Muhterem Mü'minler!

Edep ve hayâ, ilahi dinlerin ortak kabullerindedir. Bu konuda, en güzel kaideleri ortaya koyan, en mükemmel din, İslam dinidir. Çünkü İslam dini, giyim-kuşamdan, tutum ve davranışlarımıza kadar, her Müslüman'ın uyması gereken edep ve hayâ ile ilgili en güzel ölçüleri belirlemiş, hiçbir konuda aşırılığa ve kuralları çiğnemeye izin vermemiştir.

*Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: “**Ey Adem oğulları!** Size, mahrem yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbiseler verdik ve de takva elbisesi. İşte bu, daha hayırlıdır. Allah'ın bu ayetleri öğüt almaları içindir.*

***Ey Adem oğulları!** Şeytan ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak ana-babanızı cennetten çıkardığı gibi, sizi de aldatmasın. Çünkü o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden (onlar) sizi görürler. Biz, şeytanları inanmayanlara dost kıldık. Onlar bir kötülük yaptıkları zaman, babalarımızı bu yolda bulduk, Allah da bize bunu emretti, derler. De ki: Allah asla kötülüğü emretmez. Bilmediğiniz şeyleri Allah'a mı mal ediyorsunuz?”¹ O halde, Müslüman olarak, Yüce Allah'ın bu emirlerine kulak vermemiz gerekir.*

Değerli Din Kardeşlerim!

Vücudumuzdan açılması ve başkalarına gösterilmesi haram olan yerlerin, görüntülerinin yayınlanması da dinen doğru değildir. Son zamanlarda, hayâ sınırlarını aşan bir kısım görüntülerin yayınlandığı ve bazı vitrinlerde de sergilendiği dikkatleri çekmektedir. Genel ahlâk ve edep kurallarına uymayan bu durum, akl-ı selim sahibi milletimizi üzmektedir. Çünkü bunlar, milletimizin hayâ duygusunu rencide etmekte ve bunları müstehcenlik kapsamında değerlendirmektedir. Genel ahlak ve edep kuralları bakımından böylesi davranışlardan sakınılması gerekir. Özellikle çocuklarımız ve gençlerimiz, bunlardan olumsuz yönde etkilenmekte, bu da toplumumuzun genel yapısı üzerinde, hoş olmayan izler bırakmaktadır.

Aziz Kardeşlerim!

Yüce Dinimiz İslâm, insana, hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi için vazgeçilmez haklar tanımıştır. Din, can ve mal güvenliği, aklın ve namusun korunması bu hakların en önemlilerindedir. Şüphesiz namus ve şerefın korunmasının en güzel yolu, iffetli olmaktan geçmektedir. Zira iffet, insanın süsü, ziyneti ve namus anlayışının göstergesidir. İffet ve namus duygusu, insanlarda doğuştan var olan ve onu diğer canlılardan ayıran en belirgin bir niteliktir. İffet duygusu, bir müminin kötülöklere, çirkinliklere, haramlara bulaşmasını önleyen bir kalkandır. İffetli müminin kapısı, Allah ve Resulüne dolayısıyla kendisine ve başkalarına karşı saygısızlık içeren her türlü çirkinliğe kapalıdır. İffetsiz insan ise, her türlü kötülüğü işlemeye elverişlidir.

Değerli Müslümanlar!

Dinimizde hemen her vesileyle kişilerin dürüst ve iffet sahibi olmaları istenmiş ve bu konuda kadın-erkek ayırımı yapılmaksızın Nûr sûresinin 30 ve 31. âyetlerinde şöyle buyrulmuştur: "Mümin erkeklere söyle; gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını, iffetlerini korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphesiz Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mümin kadınlara da söyle; gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını, iffetlerini korusunlar..."[2] Bu ayetler aynı zamanda, namus ve iffetin sadece kadınlara özgü değil onun kadın-erkek bütün insanlarda bulunması gereken ortak özelliklerden olduğunu göstermektedir. Üzölerek ifade edelim ki çağımızda bazı kimseler tarafından iffet,

sadece kadınlarda bulunması gerekli bir değer olarak telakki edilmektedir. Oysa iffetli olmak, erkek için de dini ve ahlaki bir yükümlülük ve bir erdemdir.

“Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, ziynet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar. Zinetlerini, kocalarından yahut babalarından yahut kocalarının babalarından yahut oğullarından yahut üvey oğullarından yahut erkek kardeşlerinden yahut erkek kardeşlerinin oğullarından yahut kız kardeşlerinin oğullarından yahut Müslüman kadınlardan, yahut sahip oldukları kölelerden, yahut erkeklığı kalmamış hizmetçilerden, yahut da henüz kadınların mahrem yerlerine vakıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri ziynetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz! (Nur, 24/30 -31)”

Türkiye’de yakın zamana kadar, İslam’da kadın sorunu yoktur, yaklaşımı egemen olmuştur. Bu iddiaların yer aldığı kitapların erkek olan yazarlarına göre, kadınlara verilmiş haklar, onların görevlerine göre normaldir, hatta fazladır bile. Böyle yazıp böyle savunanlar, İslam hukuku Şeriata göre kadına yüklenen görevlerin sanal pırlıtısını ölçü alırlar. Şeriata göre, tabi sadece kağıt üzerinde, kadının eşine hiç bir hizmet borcu yoktur. Hamur yoğurmak, yemek pişirmek, ev döşemek ve süpürmek, ip eğirip bez dokumak, kadın bunların hiç biri ile mükellef değildir. Eğer kadın bu işleri yaparsa, bu onun faziletindedir. Kadının giyeceğini ve yiyeceğini sağlamak erkeğin vazifesidir. Kadına düşen şey güzel geçinmekten ibarettir! Şeriat fıkıh kitaplarında kağıt üzerinde böyle dese de, kadınların kaç tanesi acaba böyle bir uygulamadan nasip alabilmiştir? Kadınların kaç-göç yaşantısına mahkum edilmişinin de İslam’dan

olmadığını savunanlar vardır. Vaktiyle kadınlar erkeklerle birlikte otururlardı, fakat şimdi kadının bir tek parmağı bile fitnedir, diye yazanlar olmuştur. Şeriatın yazılı olduğu kitapların büyük çoğunluğunda, genel olarak kadın, sırf kadın olması dolayısıyla potansiyel olarak her türlü fitne ve fesadın kaynağı, bu sebeple erkeğe bağımlı yaşaması gereken, ancak iyi bir eş ve anne olması durumunda bazı hakların verilebileceği yaratık olarak gösterilmiştir. Kadın, yaratılıştan yozlaşmaya yatkın gösterilip kötülemekle Yaratan Allah'a nasıl isyan etmiş olduklarının farkında olmasalar gerek! Onlara göre kadın başıboş bırakılamaz, önce babasına, sonra kocasına, ikisinin yokluğunda en yakın erkeğe itaat etmelidir. Kadın kocasının kulu sayılır. Allah'tan korkan (takvalı) kadın, zaruret olmadıkça sokağa çıkmamalıdır, zaruri olarak çıktığında ise tanınmayacak şekilde örtünmeli, hatta kendini çirkinleştirmelidir. Namahrem, kendisine nikahı düşebilen erkekle konuşması gerektiğinde de ağzına ceviz veya taş alan evliya kadınlar gibi yapmalıdır. Kadını bir fesat kaynağı olarak gösteren bu kitaplar maalesef dindar kadınlar tarafından büyük bir teslimiyetle okunmuş, kadınlar bunlara din duygusu ve Allah'a teslimiyet adına uymaya çalışmışları, hatta bunları bazen erkeklerden daha ısrarlı bir dille savunmuş, kızlarına da Allah emri olarak aşılamlışlardır. (Bilgin, 2005, s. 26)

Kadının, inanma ve istediği dini seçme hakkının olduğu gibi, inandığını amele dökme yani uygulama hakkının olduğu da ayetlerde görülmektedir. Kur'an'a göre kadınlar tıpkı erkekler gibi, namaz kılabilirler, Peygamber'in sünnetinde de kadınların Küsuf namazı, Cenaze namazı kılabildikleri, herkese selam verip alabildikleri görülebilmektedir. Dolayısıyla böylece kadınların ahlaki hakları da kendiliğinden ortaya çıkmıştır. ((Marancı, 2002, 153)

Nilüfer Göle “ Modern Mahrem- Medeniyet ve Örtünme”de zihinlere yerleşmiş, kaderine boyun eğen, pasif, yumuşak başlı, itaatkâr, geleneksel Müslüman kadın imgesi, evinin kapalı kişisel dünyasından çıkarak kolektif kitlesel hareketlere karışan, aktif, talep kar, hatta militan olan İslamcı kadınlar tarafından kırılmaktadır. Siyasal İslamcı akım kadınının militan, mücahide kimliğin ön plana çıkarmakta, ilahlaştırılan batı gövdesi karşısına, İslami gövde ilahi emre itaat ve teslimiyet ile ritimleşerek çıkmaktadır. Burada Göle'nin kadınla ilintili İslami gövdenin sembolleri olarak başörtüsü, çarşaf, manto üzerine yoğunlaştığına dikkat çekmek gerekmektedir. Göle'ye göre "İslamcı kadınların örtünme biçimi de gelenekler ve modernlik arasındaki uyumsuzluğun diğer bir belirtecidir. Örtünme Müslüman kimliğin, ama aynı zamanda coğrafi kültürel farklılıkların hatırlatıcısı durumundadır. Ancak, yeni İslamcı örtünmenin dokusu, rengi ve formu açısından geleneksel örtünmeyle ilgisinin olmamasının yanı sıra, neredeyse ülkeler, yöreler arası farkların ötesinde bir tür modern İslamcı örtünme üniforması oluşmuştur.

Aynur İlyasoğlu da Göle'nin yoğunlaştığı İslamcı kadın kimliği üzerinde durmakta ve bunu kendi modernleşmesini kendi yapma biçiminde tanımlamaktadır. Çünkü bu kimlik bir yanıt olabileceği gibi, aynı zamanda modernleşmenin getirdiği bazı süreçlere atfedilen bir olumlama anlamı da içermektedir. O'na göre türban ile İslamcı hareket kendi kimliğinin yapıtaşlarını oluşturmuş; eğitim, kentlilik gibi sosyal statüyü arttırıcı etmenler yeni tesettür olgusunu da beslemiştir (Gök, 1995, s.22) Bu sebeple İlyasoğlu bu olguyu "örtülü kimlik" olarak tartışmaktadır.

Siyasal kamplaşmanın gündemi hayli belirlediği bu dönemde, çeşitli isimlere izafeten ortaya çıkan ideolojilerin yanı sıra, İslam'da, hem gelenekçi hem de ideolojik

bir referans olarak sık sık telafuz edilmeye başlanmıştır. Özellikle “ örtünme” ya da “ başörtüsü” ile kadınlar kesiminde görünür hale gelen İslami referans, muhafazakâr çevrelerde yetişen genç kızlar için, aileleri nazarında toplumsal hayata katılma haklarını sağlayıcı bir meşruiyet kaynağı olarak, oldukça özgürleştirici bir rol oynamıştır. (Üşür, 1995, s. 146)

Geleneksel aydınlardan Meriç Yazan, sadece cinsel temalar üzerine kurulan kadın kimliğiyle, onun karşısına yerleştiği dinsel kimliği sorunsallaştırmaktadır. Meriç'e göre, İslamiyet dışı tanımlarda, kadın verdiği zevk oranında değer taşır. Kadın ilahi bir emanet ve insanı oluşturan iki temel parçadan biri olmaktan çıkmış ve yalnızca bir beden haline gelmiştir. Taşdığı değer, bedeninin değeri kadar olacaktır. Böyle bir toplumda kadının tüm varlığı görülmekte ve alıcının gözü ile değerlendirilmektedir. Kadın sadece deri, erkekse sadece gözdür. (Yazan, 1991,s.33)

Barbarosoğlu 80'li yıllardan itibaren Müslüman kadın kimliğinin sadece başörtüsüne odaklanan fakat geniş ahlaksal alanı dışarıda bırakan yönüne dikkat çekmekte ve bunu eleştirmektedir. (Barbarasoğlu, 1997)

Barbarasoğlu tesettürün kadın hakları çerçevesinde ele alınmasına karşı çıkmakta, bunun Müslüman kadın kimliğim bir cinsiyet ayrımcılığına maruz bırakacağı ve kadını var oluşsal bir konu olmaktan uzaklaştıracağı kanaatindedir. (Barbarasoğlu,2002, s.136)

Berktaş'a göre İslam kadın cinselliğini kuvvetli gördüğünden onun erkek aklıyla denetlenmesini ileri sürmektedir. Bu ise, aslında bir anlamda kadının gücünden korkulmasını ima etmektedir. O'na göre İslam'da bu yüzden kadın cinselliği önemli bir toplumsal sorun olarak görülür. Çünkü denetlenmediği takdirde bu güçlü cinselliğin toplumsal kargaşa (fitne) yaratma potansiyeli vardır. Bu gücün denetlenmesi ise, kadının sahip olduğundan daha büyük bir akıl gücüne ve karakter sağlamlığına ihtiyaç gösterir. Erkek bu korumalığı yapar. (Berktaş, 2000, s. 155–156) Bu sebeple Kur'an-ı Kerim erkeğin cinsel fantezisinin portrelediği bir üst nokta ve cinsellikle ilgili kusurların sıfırlandığı hurilere vurgu yapar. O'na göre bu, gerçekten de erkek fantezisinin sonul isteği olan, kadınların yaratabileceği her türlü bozgunculuk ve muhtemel aşağılanma ya da cinsel yetersizlik korkularının bulunmadığı bir mutlak uyum dünyasıdır. Böyle bir uyum dünyası, gerçek yeryüzü kadınlarıyla değil, ancak özgür iradede ve yıkıcı zekâdan yoksun huri kadınlarla mümkün olabilir. (Berktaş, 2000, s. 167)

HUTBE: 04.03.2005 - MUTLU AİLE HUZURLU TOPLUM

Değerli Müminler!

Yüce Allah, insanı diğer varlıklardan üstün kılmış, farklı cinslerin bir araya gelerek sevgi ve saygı temeline dayalı huzurlu aileler kurmalarını öngörmüştür. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın varlığının belgelerindedir. Bunlarda düşünen bir toplum için dersler vardır."1 buyrulmaktadır.

Toplumunu oluşturan temel yapı ailedir. Ailelerin huzur ve mutluluğu, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Ailede görülen huzur veya huzursuzluk dolaylı olarak

ailelerden oluşan topluma da yansiyacaktır. Aile mutluluğunun sağlanması ise, eşlerin ve diğer aile bireylerinin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü temeline dayalı davranmalarına bağlıdır. Kur'an-ı Kerim "Mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu olduklarını ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırdıklarını"² bildirmiştir. Bu dostluğun öncelikle aile içinde görülmesi gerektiği ve hayatlarını birlikte geçirecek eşlerin dostluğa, sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır.

Bu gerçeğe rağmen, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ailevi huzursuzluklar toplumun önemli bir problemini oluşturmaktadır. Sevgi ve anlayış eksikliği geçimsizliği, geçimsizlik ise kötü muamele ve şiddeti doğurmaktadır. Özellikle kadınlar ve çocuklara yönelik aile içi şiddet boşanmalara yol açmakta, parçalanmış aile bireyleri toplumun problemlü üyeleri haline gelmektedir.

Kur'an'da bizler için örnek gösterilen Hz. Peygamber, hiçbir zaman eşlerine ve çocuklarına el kaldırmamış" herkese güzel söz söylemiştir. İnsan olarak bazen eşlerine darılsa da bunu devam ettirmemiş, onlara yardımcı olmak ve gerektiğinde görüşlerine başvurmaktan geri durmamıştır. Eşlerine kötü davranan erkeklerde hayır olmadığını⁵ ifade buyurmuştur.

Cenab-ı Hak eşlerin birbirleriyle iyi geçinmelerini, hoşlanmadıkları bazı şeylerde bile Allah'ın bir çok hayır yaratmış olabileceğini⁶ bildirmiş, Hz. Peygamber de, kişinin hanımından nefret etmemesini, zira onda hoşlanmadığı huylar yanında, hoşlandığı huyların da bulunacağını⁷ belirtmiştir. Ayrıca, "Müminlerin imanca en mükemmel olanı, ahlakça en güzel olanlarıdır, hayırlılarınız da kadınlarınıza iyi davrananlarınızdır"⁸ buyurarak, iman ve güzel ahlak ile eşlere iyi muamele arasında bir bağ kurmuştur.

Sonuç olarak, ailede, eşler, karşılıklı anlayış ve hoşgörü içerisinde, sevgi ve saygı temeline dayalı bir beraberliği sağlayarak önce çocuklarına, sonra çevrelerine mutlu bir aile yuvası örneği sunmalıdırlar. Bu örneklerin çoğalması ve mutlulukların paylaşılmasıyla artacak olan huzur, dalga dalga insanları saracak ve bu insanlardan oluşan toplum, sevgi, saygı, hoşgörü ve paylaşımın hakim olduğu büyük bir aileye dönüşecektir. İnsanlık buna muhtaçtır, dinimiz de bunu istemektedir.

HUTBE: 01.07.2005 – EVLİLİK

Muhterem kardeşlerim!

Evlilik, toplum hayatı ve insan fitratının gerekli kıldığı ve dinimizin tavsiye ettiği bir ihtiyaçtır. Evlilikle, kadınla erkek arasında mümkün olan en geniş anlayış birliğini kapsayan; köklü, güçlü ve sürekli bir bağ kurulur. İnsan, evlenmeye ehil olduğu müddetçe hayat boyu, bu müesseseye ihtiyaç duyar.

Eşlerin, ailenin, toplumun mutluluğunu ve neslin devamını sağlamak üzere kurulan evlilik müessesesi, Dinimizin önem verdiği konuların başında gelmektedir. Öyle ki Kur'an-ı Kerim'de evlilik ve aile kurumuyla ilgili dinî prensiplere ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Değerli müminler!

Toplumumuzda genellikle, evlenecek gençler için aile büyükleri tarafından her türlü tedbirin alınıp imkanların sarf edildiği, düğünlerin en iyi şekilde icrâ edilmeye çalışıldığı bir gerçektir. Bunun yanında dul erkek ve kadınların evlenmesinin, çoğu zaman uygun bulunmadığını; bu durumda bulunan kişilerin evlenme girişimlerinin,

başta miras kaygısı olmak üzere çeşitli nedenlerle engellenmeye çalışıldığını, toplum tarafından da ayıplanıp yadırgandığını müşahede etmekteyiz. Oysa Kura'n'da yer alan "içinizden bekar olanları... Evlendirin"[1] ayeti eşi olmayan herkesi kapsamakta ve bu durumdaki kişilerin evlenmesine yardımcı olmanın başta aileler olmak üzere tüm toplumun görevi olduğunu ifade etmektedir.

Gerçek şu ki, Yüce Allah kadın ve erkeği maddi ve manevi açıdan birbirine muhtaç olacak şekilde yaratmıştır. Zira, bazı durumlar ve ihtiyaçlar vardır ki, insan bunları sadece eşiyile paylaşabilir. Bu durum "Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin içinizden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun(varlığının ve kudretinin) delillerindendir..."[2]; "Onlar, size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz"[3] gibi ayetlerde Cenab-ı Allah tarafından açıkça bildirilmiştir. O halde evlenmeye ehil olan herkesin bu haktan yararlanmasından daha doğal ne olabilir?. Çeşitli nedenler, anlayış ve adetlere bağlı olarak belli yaş ve gurupta yer alan insanların evliliklerinin yadırganması hatta engellenmeye çalışılması temel insan haklarından birini önemsememek, yok saymaya çalışmak anlamına gelmez mi?

Kıymetli kardeşlerim!

Eşini kaybeden büyüklerimiz, çoğu zaman yanında sohbet edecek birini bulamamakta; büyümesi ve yetişmesi için gecesini gündüzüne kattığı evlat ve torunları tarafından yalnızlığa itilebilmekte, zaman zaman bir fazlalık ve yük olarak görülebilmektedir. Bu kişilerin, şartları uygunsa, istemeleri halinde evlenmelerine yardımcı olunması onlara yapılacak en büyük iyilik olacaktır. Kendimizin de bir gün böyle bir durumla karşılaşabileceğimizi unutmayalım. Aynı durum özellikle genç yaşında dul kalmış kadınlarımız için de söz konusudur. O halde, fertlerin, ailelerin

ve toplumun huzur ve mutluluğu için, evlilik konusundaki bazı yanlış düşüncelerimizi değiştirmeli, yaratılana yaratanın isteği doğrultusunda muamele yapmalıyız.

HUTBE: 25.11.2005 - AİLEDE DEVAMLILIK ESASTIR

Muhterem Müslümanlar!

Yüce Allah, insanı diğer varlıklardan üstün kılmış, farklı cinslerin bir araya gelerek sevgi ve saygı temeline dayalı huzurlu aileler kurmalarını öngörmüştür. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için dersler vardır." [1] buyrulmaktadır.

Değerli Müminler!

Toplumunu oluşturan temel yapı ailedir. Ailenin huzur ve mutluluğu, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Aile mutluluğunun sağlanması ise, eşlerin ve diğer aile fertlerinin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü çerçevesinde davranmalarına bağlıdır. Kur'an-ı Kerim'de, mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu oldukları ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırdıkları [2] bildirilmiştir. Acısıyla, tatlısıyla bir ömür boyu beraber hayat sürececek eşlerin dostluğa, karşılıklı sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır. Bu gerçeğe rağmen, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ailevi huzursuzluklar toplumun önemli bir problemini oluşturmaktadır. Sevgi ve anlayış eksikliğinden geçimsizlik, geçimsizlikten ise kötü muamele ve şiddet doğabilmektedir. Özellikle kadınlara ve

çocuklara yönelik aile içi şiddet, boşanmalara yol açmakta, parçalanmış aile fertleri toplumun problemli üyeleri haline gelmektedir.

Kıymetli Kardeşlerim!

Huzur ve mutluluk ikliminde yaşansın diye kurulan evlilik hayatı, bazı sebeplerden dolayı istenildiği gibi devam etmeyebilir. Hemen herkesin diğerinde hoşlanmayacağı bir huy bulunabilir. Bizler sadece hoşlanılmayan huyları ön plana çıkararak huzursuzluğa sebebiyet verme yerine “Yaratılanı hoş gör Yaratandan ötürü” anlayışı ile başta aile efradımıza ve diğer insanlara karşı hoş görülü olmalıyız.

Zira Cenabı Hak eşlerin birbirleriyle iyi geçinmelerini, hoşlanmadıkları bazı şeylerde bile Allah'ın bir çok hayır yaratmış olabileceğini[3] bildirmiş, Sevgili Peygamberimiz de kişinin hanımından nefret etmemesini, zira onda hoşlanmadığı huylar yanında, hoşlandığı huyların da bulunacağını[4] belirtmiştir.

Aziz Müminler!

Her türlü gayret ve iyi niyete rağmen evliliğin devam etmesi mümkün gözükmiyorsa Dinimiz, boşanmayı meşru kabul etmiştir. Ancak Sevgili Peygamberimiz boşanmayı “Allah katında en sevilmeyen helal olarak”[5] nitelendirmiştir. Zira boşanma sadece eşleri ilgilendirmemekte, aynı zamanda eşlerin ailelerini ve anne-babadan kopuk bir hayata mahkum olan çocuklarını da derinden yaralamakta ve etkilemektedir. Boşanmanın yükünü en fazla onlar çekmektedirler. Şüphesiz bir çocuk fiziksel ve psikolojik gelişimini en güzel şekilde ailesinin içinde tamamlar. O, hem annenin hem de babanın ilgisine, sevgisine,

şefkatine son derece muhtaçtır. Onun ruhsal ve zihinsel açıdan sağlıklı gelişimi, her şeyden önce sıcak bir aile yuvasına sahip olmasına bağlıdır.

Parçalanmış aile çocuklarında uyum ve davranış sorunları ortaya çıkabilmekte, eğitimleri yarım kalmakta kimi zaman sokağa ve suç ortamına itilmekte, uyuşturucuya yönelme gibi durumlar yaşanabilmektedir. Sonuçta, fert ve toplum olarak problemlili bireylerle karşı karşıya kalınabilmektedir.

Muhterem Müslümanlar,

Eşler, boşanmanın dinimizde hoş karşılanmadığı bilinciyle evliliklerini karşılıklı anlayış ve hoşgörü içerisinde, sevgi ve saygı temeline dayalı olarak devam ettirme gayretinde olmalıdırlar. Öncelikle kendilerine ve çocuklarına, sonra da çevrelerine mutlu bir aile yuvası örneği sunmalıdırlar. Boşanmaların sadece boşanan eşleri değil öncelikle istikbalimizi emanet edeceğimiz ciğerparemiz olan çocuklarımızı hiç de hak etmedikleri bir ortama mahkum ettiğini unutmamalıyız.

Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. (Nur, 24/32)

Ayette "lendirin" emrine yer verilmektedir. Yani evlendirme işi bir nevi emredilmektedir. Dolayısıyla Kur'anda bu ve benzeri ayetler ile evliliğin teşvik edildiği görülmektedir. (Marancı, 2002, 54)

Sizden kimin, hür mü'min kadınlarla evlenmeye gücü yetmezse sahip olduğunuz mü'min genç kızlarınızdan (cariyelerinizden) alsın. Allah sizin imanınızı daha iyi bilir. Hepiniz birbirinizdensiniz. Öyle ise iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost tutmamaları halinde sahiplerinin izniyle onlarla evlenin, mehirlerini de

güzelce verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa, onlara hür kadınların cezasının yarısı uygulanır. Bu (cariye ile evlenme izni), içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (Nisa, 4/25)

Burada Müslüman erkeklere seslenerek evlenecekleri kadınları öncelikle hür ve Müslüman kadınlardan seçmeleri tavsiye edilmişti. Şayet evlenecek kişinin maddi olarak gücü yetmiyorsa ve kendisini evlenmek zorunda hissediyorsa, o takdirde mümin bir cariye ile evlenebileceğini ifade etmektedir. (Marancı, 2002, 56)

İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Allah'a ortak koşan kadın hoşunuza gitse de, mü'min bir cariye Allah'a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan erkeklerle, kadınlarınızı evlendirmeyin. Allah'a ortak koşan hür erkek hoşunuza gitse de, iman eden bir köle, Allah'a ortak koşan bir erkekten daha hayırlıdır. Onlar ateşe çağırırlar, Allah ise izniyle, cennete ve bağışlanmaya çağırır. O, insanlara âyetlerini açıklar ki, öğüt alıp düşünsünler. (Bakara, 2/221)

Kadınlar için ise kimlerle evlenip evlenemeyecekleri sadece yukarıdaki ayette belirtilmiştir oysa Kur'anda erkeklerin evlenip evlenemeyecekleri kadınlar açık belirtilmiştir. Ancak Nur suresi 24/31 de kadınlara aşağıdaki gibi bir hitap tarzı ile de karşılaşılmaktadır. Dikkat edilirse ayette sayılan kimselerin çoğunluğunu erkekler teşkil etmektedir.

Aktaş ise, siyasi, sosyal ve ekonomik şartların zorluğunun gerektirdiği ve daha çok çocuklu, dul kadınla evlilik gibi kadının mağduriyetini önlemeye yönelik bir çerçevede çok eşliliği tanımlıyor görünmektedir.(Aktaş, 1999, s.60-61)

Çok eşlilik konusuna teorik açıdan iman ile bağlantısı içinde yaklaşan Barbarosoğlu'na göre, buna referans olan ayetin kabul edilmesi gerektiğinden yola çıkarak iki eşliliği gayr-ı ahlaki görme anlayışını küfürle özdeşleştirmektedir. Çok eşliliğin Kuran'da ancak zarurete bağlı olarak ruhsat verildiği argümanını tekrar eden Barbarosoğlu, Anadolu'da gerçekleştirilen iki eşle evliliğin sağlam ahlaki temellerinin bulunduğu kanaatindedir. Barbarosoğlu bu düşüncesini "geleneksel işlerlik", "bilgi", "eğitim", "bilinç" gibi iç içe geçen boyutlarla gerekçelendirmekte, dolayısıyla toplumun bu konudaki eğilimleri, aile ve çevrenin eğitimi, önemli bir faktör olmaktadır. Barbarosoğlu'na göre Anadolu'da birinci eş kendisinin ve ailesinin üzerine kuma geleceğini bildiği gibi, ikinci eş ve dolayısıyla ailesi de kızlarının kuma gideceğini bilmektedir. Bu bağlamda 1990'lı yıllar boyunca dini nikâhın kullanılarak kimi dindarların ilk eşinden habersiz 2. ve 3. eşlerle gizli evlenmelerini ima ederek, 1. eşin, kocasının ikinci eşi olduğunu bilmemesinin kendisi için asıl sorun olduğunu belirtmektedir.(Barbarasoğlu, 2002, s.192 -193)

Evliliği Aktaş gibi, kadınla erkeğin cinsellik açısından bir araya geldiği zemin olarak gören Ramazanoğlu da, diğer İslamcı aydın kadınlar gibi, çok eşliliği normalin dışında algılanması gereken bir durum olarak görmekte; bunu bir yürekte iki kalp yaratılmaz biçiminde duygusal bir yorumla açıklamaktadır.

(Ramazanoğlu, 2000, s.146)

İslam'ın temel referanslarına atıfta bulunularak ortaya konulan aile, annelik, karı-koca ilişkisiyle ilgili kanıtlar bulunmaktadır. Buna göre evlilik dışı kadın-erkek ilişkileri yasaklanarak doğal seyri içerisinde kadınla erkeğin bir aile kurması teşvik edilmekte, hatta toplumun fesada uğramaması gerekçesiyle kimi zaman evliliğin bir zorunluluk ifade ettiği Fıkıh kitaplarında belirtilmektedir. Aile ilk bakışta erkek kadın arasında eşitlik temelinde kuruluyor görüntüsü oluştursa da, geleneksel ve İslâmî değerler söz konusu olduğunda ailedeki roller doğal olarak kadınla ilintilendirilen ve dini değerlerin de destek verip kuvvetlendirdiği annelik, erkek lehinde oluşan karı-koca arasındaki hiyerarşik yapılanma oluşmaktadır. Erkek-kadın arasında erkeğin lehine kayan denge, aile içi rollere de yansıtılan ve kadının aile, annelik, eve aitliğini pekiştiren bir tartışmanın konusu olmaktadır. Nitekim İslam'ın kadını sadece özel alan sınırları içinde hapseden bir tanımın konusu yaptığı temel görüşünü dillendiren aydın kadınlar arasında, bazen annelik, aile, kadının üst sığırayış imkânlarını elinden alıp kısıtlayan olgular olarak görülmüş, kadınların kamusal alan faaliyetlerinden uzaklaşmasının başat faktörü olarak "evli ve bağımlı kadın" söylemi ön plana çıkarılmıştır. (Serdaroğlu ve diğerleri, 1998, s.344-345)

Berktaş çok kadınla evliliği de İslam'ın erkek iktidarını pekiştirmek üzere olan hukuki önlemlerden biri olarak görmektedir. Berktaş bunu İslam'ın özellikle kadının statüsünü geriletmeye yönelik bilinçli bir ideolojik yaklaşım olarak değerlendirmektedir. O'na göre İslamiyet, toplumsal düzeni ve aileyi, erkeğin kadına duyabileceği sevginin yaratabileceği tehlikeden korumak için elbette yalnızca ideolojik önlemlere başvurmakla yetinmez; İslami toplumun ayırt edici özelliklerinden sayılan erkeğin çokeşliliği ve kolay boşanma da aynı amaca hizmet eden dinsel/hukuksal önlemlerdir. Her iki düzenleme de hem erkeğin kadına duyması muhtemel, olan

sevgiyi parçalamaya yönelir, hem de Müslüman ailenin çekirdeğın tek bir kadın ile erkekten oluşan çiftin oluşturmasını engelleyerek bu parçalanmayı güvence altına alır. Böylece kadının nesne özelliği tekrar vurgulanır.(Berktaş, 2000, s. 161)

Kadının Türkiye özelinde gerek aile içinde gerekse çalışma hayatında statüsünün düşük olduğu gerçeğini kabul eden Meriç Yazan, kadının ekonomik bağımsızlığı ya da katkısının bu statüde bir ilerleme meydana getireceğinin altını çizmektedir. Türkiye’de kadının ekonomik statüsü ile geleneksel statüsü arasında gidip geldiğini, fakat çoğunlukla ailenin toplumsal statüsü ile kendini özdeşleştirdiğini söylemektedir.(Meriç Yazan, 1997, s.111)

HUTBE:10.12.2004 - İNSAN HAKLARINA SAYGI

Aziz Mü’minler!

İnsan’ın hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi için vazgeçilmez temel hakları vardır. Din, can, akıl, namus ve mal güvenliği bu hakların en önde gelenleridir. Bu haklar, inanç, cinsiyet ve ırk gibi ayrımlar dikkate alınmaksızın dokunulmazdır. Sevgili Peygamberimiz meşhur veda hutbesinde “Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem’in çocuklarıdır, Âdem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; beyazın siyah üzerine, siyahın da beyaz üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadır.” sözleriyle insanların eşitliğini ifade etmiştir. Temel haklar, insanı insan yapan değerler bütünüdür. Bu yüzden insanlık âlemi, tarih boyunca bu değerleri elde edip muhafaza etmek için canlarını dahi göz kırpmadan feda etmişlerdir. Onurlu bir hayat için tarih boyunca insanlık hakikaten

ağır bedeller ödemiştir, ödemeye de devam etmektedir. Bugün yüksek sesle telaffuz edilen insan haklarının her birine ulaşmak için hayat haklarını adeta diğer insanlara feda eden hak, adalet sembolü kahramanları unutmamak gerekir.

HUTBE:02.12.2005 - İNSAN HAKLARINA SAYGI

Aziz Müminler!

İnsanın hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi öncelikle din, can, mal akıl ve namus güvenliğinin sağlanmasıyla mümkündür. Bunlar aynı zamanda insanın temel haklarıdır ve dokunulmazdır. Sevgili Peygamberimiz, veda hutbesinde

“Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem’in çocuklarıdır, Âdem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Araba üstünlüğü olmadığı gibi; beyazın siyaha, siyahın da beyaza bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadır.” sözleriyle insanların haklar konusunda eşitliğini ifade etmiştir.

HUTBE: 06.08.2004 - DÜNYA HAYATI

Muhterem Müslümanlar!

İnsan hayatı iki bölümden ibarettir. Birincisi; doğumla başlayan ve ölümle son bulan dünya hayatı, ikincisi ise; ölümle başlayan ve sonsuzluğa dek devam edecek olan âhret hayatıdır. Dünya hayatı fani, ahiret hayatı ise, bakidir. Bu sebeple dünya hayatının nasıl bir hayat olduğunu, bizleri yaratan yüce Rabbimiz en iyi bilir. Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyrulur:

"Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir."(1) "Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür; ölümsüz olan iyi işler ise Rabbinin nezdinde hem sevapça daha hayırlı, hem de ümit bağlamaya daha lâyıktır."

HUTBE: 17.09.2004 - EĞİTİM VE ÖĞRETİMİN ÖNEMİ

Muhterem Müslümanlar!

İslam Dini, ilme ve bilgiye gerektiği değeri vermiş ve bilgiye ulaştıracak bütün meşru yolları açık tutmuştur. İlim öğrenmek için, zaman, mekan, yaş sınırı koymamıştır. Erkek ve kadın herkese beşikten mezara kadar ilim öğrenmeyi emretmiş, hayatın her aşamasında ve her safhasında kişinin kendi durum ve konumuna göre ilimle iç içe olmasını istemiştir.

Muhterem Kardeşlerim!

Gerek bireysel ve gerekse toplumsal düzeyde ilme giden yolları açma ve ilmin önündeki engelleri kaldırma gayreti içinde olalım. Kız olsun erkek olsun çocuklarımızın ve gençlerimizin ilim öğrenmeleri için bütün imkânlarımızı seferber edelim. Aydınlık yarınların, bugünden imanlı, bilgili, erdemli, donanımlı ve saygılı nesillerin yetiştirilmesine bağlı olduğunu unutmayalım.

*"Andolsun, biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balıktan yarattık."
(Hicr, 15/26)*

" Andolsun, sizi yarattık. Sonra size şekil verdik." (A'raf, 7/11)

Bu ayetlerden sonra akla Şu soru gelmektedir. Acaba ilk olarak yaratılan insan kimdir?

Hani Rabbin meleklere, “Ben kuru bir amurdan, Şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım Onu düzenleyip içine ruhumdan fllediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin” demiŐti. (Hicr, 15/28-29)

Andolsun, sizi yarattık. Sonra size Şekil verdik. Sonra da meleklere, “Adem için saygı ile eğilin” dedik. İblisten başka hepsi saygı ile eğildiler. O, saygı ile eğilenlerden olmadı. (A’raf, 7/11)

Berktay da kadının konumunun geri kalmasının yegâne sebebini, din olarak belirtmektedir. Bertay, erkeğin Tanrının yeryüzünde iktidar açısından temsilcisi görüldüğü, dolayısıyla Tanrı ile erkeğin ittifak ederek kadın üzerinde iktidar kurduğu ve bu bağlamda erkeğin kadına üstünlüğünün onandığı görüŐündedir. O’na göre, İslam açısından iktidarın kaynağı Tanrıdır ve Tanrı yalnızca kendisine karşı doğrudan yükümlü olanları iktidar yetkisiyle donatır; O’nunla doğrudan ilişki içinde olmayanlar iktidardan yoksun kalırlar. İktidardan yoksun olan ise, gszliğ paylaŐtıđı maddi nesnelere eŐdeđerdedir. Nitekim Kuran’da pek çok ayette kadınlar ve çocuklar maddi zenginliklerle bir tutulur. Allah, bu zenginlikleri aynı amaç için yani yetişkin erkek mmini hoŐnut etmek için yaratmıştır. Erkek bu iletiŐimin znesiyken, kadın nesneleŐtirilir: Allah, erkek ile kadın hakkında konuŐur. (Berktay ,2000, s.64-65)

Kuran'da insanların yaratılışı kadın-erkek ayıt edilmeksizin bir bütünlük içinde 'aynı nefisten' deyimi ile anlatılmıştır. Bütün insanların ortak kökeni olan nefis, dilbilgisi açısından dişidir,kavramsal açıdan ise ne dişidir ne erkek. Kuran'ın yaratılış hikayesinde insan soyu erkeğe atfedilmemiştir, yani yaratılış cinsiyet terimleri ile ifade edilmemiştir. Kadının ve erkeğin yaratılışlarının farklı olduğunu hissettirecek bir kelime de yoktur, böyle kelimeler kitaplarında vardır. Tefsir kitaplarında nereden ve ne sebeple yer almıştır böyle farklı bir anlatım acaba? Şüphesiz Kur'an'dan önceki yaygın sözlü kültürden ve özellikle de Tevrat metinlerinden İslam'da kutsal kitapların birliği inancı vardır.

Kuran, cennette insanların yemesinin yasak olduğu meyveyi yiyerek Allah'a karşı ilk günahı işleyen erkek oluşu üzerinde durmaz. Kuran'da şeytanın ilk olarak erkeği kandırması, Kuran'ın kutsal kitap olarak saygı ile anılmasını tavsiye ettiği Tevrat'ta farklıdır. Tevrat'a göre olay, şeytan ilk olarak kadını kandırması, kadının meyvenin tadını beğenmesi, onu erkeğe yedirmesi ve böylece erkeğin de günah işlemesine sebep olması şeklindedir. Tevrat'ta olay bununla kalmaz, daha ileri götürülür; Allah bu sebeple insanları cennetten kovduğu gibi, kadını ve erkeği ayrı ayrı ve özel olarak cezalandırmıştır. Müslüman tefsirciler, erkeği işlediği ciddi günahın sorumluluğundan kurtarmak için olsa gerek, hikayeyi Tevrat'taki şekli ile tefsirlerine almışlar, böylece İslam kültürüne, kadının kolay aldatılabilirliği, dolayısıyla korunması gerektiği önyargısını yerleştirmişlerdir. Adem insan soyunun sembolik ismidir. Adem'in, şeytana kanarak Rabbin tembihini unutması ve dolayısıyla ciddi bir hataya düşmüş olması, sadece ilk erkeğin veya ilk kadının değil, insan soyunun özelliğidir ve Yaratan, insana bu özelliği sebebi ile uyanık olması gerektiğini bu sembolik anlatımla hatırlatmıştır. Kadın ve erkek işledikleri suçun bilincindedirler, davranışlarından ötürü

Allah'tan özür dilemişlerdir, Allah özürlerini kabul etmiştir ve kendilerine yol göstermekte devam edeceği sözünü vermiştir. Bu ifadeler Kuran'da tekil değil, çoğuldur. (Bilgi, 2005, s. 6)

Berktaş Tanrı 'nın erkek olarak algılandığından hareketle Tanrı ile ittifak halinde erkeğin kadın cinselliğini denetlediği söylemi üzerinde odaklanmakta, buna Kur'an-ı Kerim'den doneler sunmaktadır. O'na göre İslam açısından cinsel işlevin kendisi kutsal olanla bağlantılıdır. Tanrı'nın gücünün kendisini aşkar ettiği işaretlerden biridir. Bu kutsal metinler, insansal/toplumsal kurgular olmaları ölçüsünde, belirli toplumsal cinsiyet rollerim ve dikotomilerini kurgulamanın, meşrulaştırmanın ve pekiştirmenin belki de en etkili ve kapsayıcı araçlarıdır.

(Berktaş, 2000, s. 25)

Türkiye'deki kadın sorunu, İslam dininden kaynaklanan özel bir sorun değil, çok daha karmaşık, yüzyılların biriktirdiği bir kültür ve gelenek sorunudur. Gelenekler, Türklerin Müslüman olarak Anadolu'ya yerleşmelerinden itibaren yeniden teşekkül etmiş olduğu için, bütünü ile İslam'dan gibi görülebilmiş veya İslam dinine bağlanabilmiştir. En önemli sebep eğitim kurumlarının kendilerini yenilemeye devam edememiş olmalarıdır. Okullar en küçük yerleşim birimlerinde bile mevcut olmasına rağmen, öğrenim dil bilgisi söz konusu olmaksızın Kuran'ı sözlü olarak okuma şeklinde sürdürülmüş, okuma yazma ve dil bilgisi sadece yüksek öğretimde öğretilmiştir. 1923'de halkın sadece %10,6'sının okuma yazma bildiği kaydedilmiştir. Bu oran kadınlarda %4'tür. Cumhuriyetin okuma yazma seferberliği, maalesef din alanına uzanamamış, Kuran'ı Türkçe olarak okumayı içine almamıştır. Bunun için, dinde iyileştirme yapılmadan çözülemeyecek olan kadın sorunu, başka pek çok

sorunun yanı sıra Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir ve etmektedir.(Bilgin, 2005, s. 56)

1924 yılında Nezihe Muhittin tarafından kurulup 18 sayı çıkan "Türk Kadın Yolu" dergisinin kadına bakışına yoğunlaşmasında, birincil kimliğinin tartışmasız annelik olduğu görülür. Vurgulanan bir diğer kimlik ise meslek kadınlığıdır. Buna göre, kadın da erkeğin yanında toplumsal alanda yerini alacak, toplumun yaşamında çalışacaktır. Bunun için dini din de dahil olmak üzere engeller aşılmalı, vatandaş kimliğiyle beraber erkekle eşit bir kadınlık bilinci oluşmaya başlamalı, kadın eğitilmeli ve bilinçlenmelidir.(Balcı, 1998, s.32)

Kadın-erkek eşitliği statü bağlanımda en çok savunulan bir konu olmuştur. Kadınların statüsünün yükseltilmesi, ilgili yazınlarda daha çok mesleki başarılarıyla değerlendirilmektedir.(Kandiyoti, 1995, s. 369) Cinsler arası asimetrinin kültürel pratikte üretildiği, temsil edildiği Türkiye toplumunda erkek egemen zihniyetin ve İslamcı olmasa da İslam ile barışık değerlerin kadın aleyhine tavırları pekiştirdiği sıklıkla dillendirilmektedir. (Acar, 1995, s.96) Daha sonra kadının çalışmasının, kocasının otoritesinin düşmesine, kararların daha eşitlikçi alınmasına eşlik ettiğim, gelenekselliği eşitlikçi yönde zorladığım gösteren araştırmalara dayanarak kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması vurgulanır. (Sayın, 1990, s.105)

Sevda Alankuş Kural, benzer şekilde Müslüman kadın kimliğini "direniş", "türban" gibi anahtar kavramlar ve İslam'da kadının fitne görüldüğü ve erkeğe göre ötekileştirildiği söylemleri etrafımda anlamaya çalışmıştır. İslamcı kadın kimliği O'na göre "mit" olarak nitelendirdiği Peygamber döneminin kadın portrelerinden

beslenmekte; amacı düşülmüş olan kültür erozyonunun neden olduğu kimlik krizinden kurtulmak ve Müslümanca yaşamının yollarına kavuşmak olan bir direniş ve muhalefet üslubu olarak ortaya çıkmaktadır. O'na göre İslamcı kadınlar sadece seçmekle yetinerek Müslüman kadın kimliğinin! Yalnızca İslami bilinçlenme/uyanış için bir araç olarak görmekte, politik İslam'ın örtülü vitrini olmaya gönüllülük göstermektedirler. (Kural, 1997, s. 31-34)

Cihan Aktaş farklı kadın tiplerini betimlerken onların Batıcı, gelenekçi yönlerinin altını çizmektedir. Bu kimliklerden biri Batıcı/elit kadın tipidir. Elit çevre kadınları bütün imkânlarını tüketici olma yönünde kullanmakta, kadının özgürlüğü problemiyle ilgilenmektedir. Statüko, taraftarı olarak mitlere son derece itaatkâr ve batıcıdır. Yetişme koşulları, yaşama tarzı, giyimi, kuşamı, sosyal ilişkileri ile batıcı görünümü oldukça nettir. Hurafelere çok yakın yapısıyla renkler, rakamlar, günler, eşyalar, burçlar konusunda saplantılara sahiptir. Halktan farklılaşmaya çalışırken bu arada dini sorunlarla yüz yüze gelir fakat dinin gerçekçi yüzünden pek de hoşlanmaz.(Aktaş,1991, s.25-51) Gelenekçi kadın ise genel geçere uyan, yönlendiren, zihinsel işleyişi kısırlanmış, içinde yaşadığı toplumun gelenekleriyle dininin kuralları arasındaki ayrımları fark edemeyen kadındır. Bunlar fabrika işçileri, kapıcı eşleri, apartman ve temizliğe evlere giden gündelikçiler, fındık, çay, tütün bahçelerinin emekçileri olarak yer alırlar. Dinsel inançları vardır ama dinleri bir yaşam görüşü olmamıştır. Onun haksız utancı haksızlıklara baş kaldırmalarına imkan tanımayan zavallılığı ahlaki ve dini bir özellikmiş gibi öğretilir. Ev işlerine, lükse ve konfora düşkün, dinsel kaygısı olmayan fakat yanlışlıkla Müslüman kadınla özdeşleştirilen bir tiptir. (Aktaş,1991, s.81-98)

Diğer bir tip de yoz nesne bir kadındır. Bu kadın kendi varlığına yabancılaşmış, yaşam felsefesi zevkten ibaret olan, beni üzerine odaklanarak çıplak vücudu, güzel saçları, kısaca cinselliğini öne çıkararak hem saltanat süren hem de kullanılan bir tiptir. Dinsel inançları ise daha çok hurafelerle yüklüdür. (Aktaş,1991, s.53-64)

Kadının statüsüyle ilgili olarak da Cihan Aktaş, İslam tarihinden kimi örneklerle İslam ve kadının geriliği arasında kurulan ilişkiyi geçersiz kılacak argümanlar öne sürmektedir. Aktaş'a göre İslam bakış açısından erkekler ve kadınlar Allah önünde eşittir. Kur'an-ı Kerim'de insana yönelik emirlerin hepsi, aynı zamanda hem erkeğe hem kadına hitap eder.(Aktaş, 1996, s.10)

Aktaş, İslami argümanlarla kadının statüsünün geriletilmesini de sorunsallaştırmakta ve çokça tartışılan "kadının akli ve dininin eksik olduğu" ifadesine değinmektedir. O'na göre "İslam alimleri tarafından akli ve dini eksik olduğu, gaflet ve yanılğı içerisinde bulunduğu gerekçesiyle erkekten aşağı bir seviyede görülen kadın, bu varsayımsal zaaflarına karşı kendisinin geliştirebileceği imkanlardan da mahrum bırakılmıştır. Dindarlık adına cahil kalmak yüceltilirken, bunun en düşündürücü sonucu, mahrum olduğunuz bilginin size yöneltilen bir baskı kaynağı olmasını onaylamanızdır(Aktaş, 2000, s. 176)

Dolayısıyla

Barbarosoğlu da Müslüman kadın kimliği konusunda Aktaş ile benzer hassasiyetleri paylaşmaktadır. O'na göre Müslüman kadınlar kimliklerim kurarken, feminizm veya bir başka ideolojiden bilinçli olarak ödünç almamalı ve diğerine bakarak kendini inşa etmemelidir. O'na göre Türkiye özelinde dindar kadınlara öcüleştireilmiş bir kimlik gösterilerek "sen busun" denmesi ile dindar kadınlar bunun

kendileri olmadığını ispat çabasına görmektedir., Dini ve ahlaki açıdan farklı olduğunu hal ve hareketleriyle tescil etmek yerine tüketim ve kıyafet açısından hiç te farklı olmadığını ifade etmekte; bu ise son tahlilde Müslüman kadın kimliğinin bir metre bez etrafında odaklandığı izlenimim vermektedir.(Barbarasoğlu, 1997) Gerçekten Barbaros oğlu'nun Müslüman kadın kimliğinde tesettüre yer vermekle birlikte üzerinde durduğu ana tema "ahlaki duruş" ve Müslümanca yaşam biçimidir.

İslamcı aydın kasınlar içerisinde kadının kimlik ve statüsüne yaklaşımında açık bir biçimde feminist bir bakış açısına sahip olan Hidayet Şevkatli Kutsal'ı görmekteyiz. Tuksal Kur'an'ın asıl hedef ve amacı dikkate alındığında "din" olarak anlaşılan bu ataerkil fonun tarihselci okumaya tabi tutularak yok olacağını söylemektedir. Kur'an'ın hedefleri ile modern kadın imgelemi arasındaki gerilimin tarihselci okuma ile aşılabileceği şeklindeki genel tavra uygun düşmektedir. Tuksal buradaki değişim ve dönüşümü Kur'an'dan beklemekte, modernist bir kadın portresi çizmektedir.

Modernleşmenin temel göstergelerinden biri haline gelen kadının kamusal alana çıkışı ile ilgili tartışmalar, islam'ın kavranışını göstermesi açısından oldukça ilginçtir. Öncelikle kamusal alana çıkış kavramından sadece kadınlar için bahsedilmesi, bir yandan erkek/kamu, kadın/özel özdeşliğinin pekişmesini, diğer yandan bu rol ve özdeşliğin sorgulanmaya başlaması gibi paradoksal iki farklı boyutu içinde barındıran bir tartışma hüviyeti taşımaktadır. Bu özdeşliğe bağlı olarak kadınların kamusal alana çekinceli çıkması veya Özel alanla sınırlanmasını İslam'a bağlayan geniş bir yazın bulunmaktadır.(Unat, 1982, s.8) Bunun İslam'ın genetik yapısında içerildiği temel argümanından hareketle, kadının kamusal alana çıkışı İslami deneyimlerin

dışında tanımlanmaktadır. Onlara göre. İslamcı görüşün bütün kadınlara erkek egemen alanlarda yer açmaya yönelik olması beklenemez. Çünkü İslamcı görüş, özünde kadın ve erkeğin eşitliğine karşıdır ve bunun yaratılıştan geldiğini kabul etmektedir.(Ayata, 1998, s.243) Daha çok modrnist aydınlarca dillendirilen bu görüş, kadın için kamusal olanı merkezileştiren bir anlama sahiptir. Bu tür yazılardaki hakim söylem; kadının evle tanımlanmasını eleştirmekte, meslek ve eğitim sahibi olmasını ön plana çıkarmaktadır.

Kadının kamusal alana çıkışı ve din ilişkisi açısından modernist aydınlardan Göle'nin temel sorunsalları ise eğitim ve siyaset üzerinde yoğunlaşmakta ve Göle bu ilişkileri yine İslamcılar üzerinden çözümlenmeye çalışmaktadır. Göle'nin bu noktada en temel parametresini kadınların modernliğin ölçütü olan kent ve eğitim alanına girdikçe, İslami değerlerden bağımsızlaşması gerektiği oluşturmaktadır. O'na göre özellikle 80'den sonra tam tersi bir durum gerçekleşmiş, kadınlar İslami kimlikleriyle kentsel mekanlarda hak arama, siyaset, eğitim ve çalışma hayatına katılmışlardır.(Göle,1994, s.94-95) Göle bu katılımı son tahlilde modernleşme projesine yapılan görsel bir meydan okuma olarak değerlendirirken, özellikle kadınların örtünmesi fenomenim öne sürdüğü bu argümanın amblemi saymaktadır. Modernleşmenin bir önkoşulu sayılan eğitim ve kentlilik dine yönelişi ifade eden örtünme ile bağdaşmamakta, zihinlerde karışıklık yaratmaktadır. Çünkü okumuş kadının örtünmesi başlı başına bir paradokstur. Kadınlar İslam'ın kendilerine eğitim için tanıdığı sınırları zorlamaktadır. (Göle, 1994, s. 93) Bu, aynı zamanda kadının kamusal alanda bireyselleşmesine sebep olmaktadır. Bir başka deyişle, İslam'ın kadının kamusala katılma taleplerine getirdiği kısıtlamalar kadınların bireysel müdahaleleri ile esnemektedir. O'na göre İslamcılık kamusal yaşama katılmaları için

kadınlara yol açmamakla birlikte, bu geçit kadınların cemaat içi yapacakları katkılarla sınırlıdır.(Göle, 2000, s. 144-145) Dolayısıyla kadınların kamusal alana katılmaları, İslamcılığın kadın tanımlarına bağlı olarak ikincil ve dolayımıdır. Bu da modern bir kamuyu değil, ancak cemaatin oluşturduğu kamusalılığı tanımlamaktadır. ^

Siyasal olanı İslam için fazladan bir içerim olarak değerlendiren Göle'ye göre, İslam'ın siyasallaşması ile gündelik hayatta istiap haddi genişlemekte, İslami yaşam biçimiyle ilgili ahlaki ve kültürel meseleler siyasal alanın içine sokulmaktadır. "Böylece kız öğrencilerin üniversiteye örtünerek gitmesi, örtülü kadınların parlamentoya girmek istemişi,, radyo kanallarındaki kadın sesi, kamu taşımacılığında kadın ve erkeğe aynı araçlar tahsis edilmesi, kamusal yerlerde alkol tüketilmesi, cinsel ilişkiye, eşcinselliğe ve serbest ilişkilere getirilen yasaklar kadınların aktör olduğu bir siyasallığa denk gelmektedir. (Göle, 2000, s.32) Dikkat edilirse bahsedilen bu başlıklar 1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de kadının kamusal alana katılımıyla ilgili İslam üzerinden yapılan tartışma konularını öne çıkarmaktadır:. Bu durumu Göle, İslam'ın politikleştirilme kadını ön plana çıkarmasıyla izah etmektedir.(Göle, 1994, s.78) Dolayısıyla siyasal hareket kadının mahrem alandan kamusal alana çıkmasını mümkün kılmaktadır.(Göle, 1994, s.112)

Eğitim ve dinin karşı karşıya konumlandırılmasına itiraz eden Göktürk ise, kadınların dini değerler ile eğitim arasında birebir bir tercihe zorlanmalarını eleştirmektedir. Bu bağlamda insanların köşeye sıkıştırılıp "laik" yapılmasıyla, köşeye sıkıştırılıp "dindar" yapılması arasında fark görmediğim ifade etmektedir. Göle'den farklı olarak O, eğitime ideolojik bir işlev yüklememekte, dindarlığın eğitimin karşısına bir engel olarak çıkarılmasını eleştirmektedir.(Göktürk, 2001, s:43-48)

Göktürk, kadınların bilimle uğraşmak yerine siyasete girme: taleplerini "yanlış ata oynamak" olarak nitelendirmektedir. O'na göre kadınlar politikada 'ilerici', öncü' ya da 'dönüştürücü' karakterinden ziyade güce taptığı, güçlü olana oynadığı için 'artçı' ve 'sağlamcı' olarak görülmektedir. (Göktürk, 2001, s.120) Bunun dışında Türkiye'de, politik yapıda inanç fikrin yerini aldığından ve sorgulayıcı zihin yerini sadakate bıraktığından Göktürk siyaseti kadınlar açısından da olumsuz bir yaklaşımla ele almaktadır. (Göktürk, 2001) Fakat buna rağmen kadınların İslami kimlikleriyle politika yapmalarına karşı çıkanları eleştirmekte ve bunun Müslüman kadınları ev köleliğine sıkıştırmak anlamına. geldiğini ifade etmektedir. (Göktürk, 2001, s.189)

Fatmagül Berktaş halife kelimesini epistemolojisini tahlilden yola çıkarak İslam'da kamusal alanda karar alma mekanizmalarında Arap ve erkek olma şartının ileri sürüldüğünü iddia ederek kadınların bu sınırları aşamadığı üzerinde durmaktadır. (Berktaş, 2000, s. 113–114) Berktaş'a göre dinler ve özelde İslam, kadına bebe ya da koca dışında kendi başına var olma hakkı tanımadığı gibi, kadının ekonomik özgürlük peşinde koşması, ayakları üzerinde durmaya çalışması gibi kamusal alana çıkışı, aile ve toplum düzeninin bozulmasının esas nedeni saymaktadır. (Berktaş, 2000, s.124)

Aktaş, kadının kamusal alan faaliyetlerine katılımının kocasının izni ve bilgisi dahilinde olması gerektiğini! Destekler görünmektedir. (Aktaş, 1991, s.169) Bu iznin dışında tesettürü de kadının fitneye yol açmadan topluma katılması sağlayacak bir yol olarak görmektedir. (Aktaş, 1992, s.27) Kadınların İslam'ın kurallarına uygun giyinmeleri, iddia edildiği gibi kamu düzeninin bozulmasından değil; giyimlerin öteki

zihinler üzerinde meydana getireceği etkiler yüzünden yaptırımlarla karşılaşacağımdandır. (Aktaş, 1990, s.174)

Kadınların çalışmasına karşı çıkmamakla birlikte, mutlaka çalışması gerektiğini de düşünmeyen Aktaş, yine de Türkiye özelinde kadının çalışmasının yük, çile anlamına geldiğini belirtmektedir. (Aktaş, 1992, s.217) Diğer yandan Aktaş'a göre kadınlar üretime katılmak için değil, ekonomik özgürlük elde etmek ya da aile bütçesine katkı için çalışmak zorunda kalmaktadır. (Aktaş, 1991, s.147) Çalıştıkları zaman da onlara aktif görevler verilmeyerek ikincil konumları pekiştirilmektedir. Çalışma konusunda Aktaş'ın değindiği bir diğer sorun da, Müslüman erkeklerin kadınların çalışmasına sıcak bakmamaları ile dindar kadınların kariyer sahibi olarak mesleklerinde uzman kabul edilmemeleridir. (Aktaş, 1991, s.147) Böylece Aktaş, dindar kadınların eğitim olsa da toplumsal kabul görmedikleri, hala- cahil ve köylü imajının yakıştırıldığını bu bağlamda sorunsallaştırmaktadır. Diğer yandan Aktaş'ın, kadınların eğitimim, çalışmasına nazaran daha fazla önemseydiği anlaşılmaktadır.

Aslında temel İslami argümanlara baktığımız zaman eşitlik temelinde değerlendirildiğinde erkekler lehine hakim bir tonun varlığını görebilmekteyiz. Alanı aile ile sınırlansa bile "erkeğin kadına derece olarak üstünlüğü", kadının dövülebilmesi, mirastan erkeğe nazaran daha az pay almaşı, şahitliğinin erkeğin şahitliğine denk tutulmaması, dört kadınla evliliğe izin verilmesi, erkeklerin tarlası kabul edilmesi gibi ayetler ile akli ve dininin eksik olması, erkeğin eğe kemiğinden yaratılması gibi hadisler bu konunun temel Örnekleri olarak tartışılmaktadır. Ayrıca "Kadın beş vakit namazım kılar, (Ramazan) orucunu tutar, ırz ve namusunu korur, kocasına itaat ederse Cennet'e girer.

BÖLÜM III

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

“Din” ve “Kadın” ile kadın iç içe geçmiş Türkiye’de tartışmalarını her zaman sürdürmüş bir olgudur. Batılılaşma din ilişkilerine paralel, din ile olan yoğun kesişme noktaları kadın yazarların temel problem atığını oluşturmuştur.

Kadın bir insan olarak gerek günlük gerekse sosyal hayatını idame ettirirken çeşitli hususlarda haklarını kullanmaya ihtiyaç hissetmektedir. Bunların en başında dini hakları ve dini ile beraber yaşama hakkı kendini göstermektedir. İşte biz yaptığımız bu araştırmada, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Cuma günleri yayımlattığı hutbelerin eğitim işlevini göz önde bulundurarak, kadına ilişkin söylemleri içeriklerine göre sınıflandırarak, günümüz kadın yazarların bakış açısıyla değerlendirmeye çalıştık.

Diyanet İşleri Başkanlığı gerek hutbelerinde ve gerekse çalışmalarında tarafsız olduğunu ifade etmektedir fakat hutbelere bakıldığında “kadın ve annelik, evlilik, insan hakları, iffet, örtünme, eğitim gibi konularda erkek lehine bir söyleme yöneldiği görülmüştür. Bu söylemler çerçevesinde günümüz kadın yazarları kadın lehine ortak bir söylem sergilemektedirler.

Kadının erkek kadar ibadetini özgür ve eşit yaşama hakkı İslam dininde verilmiş olmasına rağmen, kamusal alanda erkek egemen bir ibadet söz konusudur.

Camilerde Cuma günleri erkeklere hitaben söylenen hutbelerde kadına ilişkin söylemin kadınlar aleyhine dönüşmesi kaçınılmazdır.

Din ülkemizde erkeklere mahsus, kadınlara ilişkin hükümlerin erkekler tarafından alındığı, erkek egemen bir yapılanmaya sahiptir. Oysa Diyanet İşleri Başkanlığı gerek kuruluş amacı gerekse işleyişi itibari ile eşitlikçi bir profil sergilemek durumundadır. Cuma söylemlerinde erkek dili kullanarak erkeklere hitap edilmesi ibadethanelerin erkeklerin daha çok kullanımına sevk etmektedir.

Kadın vaizlerin dilinden Cuma hutbelerini yazılması, gerek basında gerekse dini söylemlerle kadınların camiye gelmelerinin teşvik edilmesi özel alan içersinden çıkamayan kadınlarımızı din üzerinden kamusala yöneltir.

Bugün cinsiyet ve tarihsel tecrübe açısından rolleri itibari ile sürekliliği din üzerinden sürdüren erkekler, dini kurumların yönetiminde de hâkimdirler. Yaşanan deneyimler ve gözlemler göstermiştir ki kadın üzerinden yürütülen din söylemli siyaset kadını ikincilleştirmekten kurtardığını ifade etse de. Devletin dini anlamda en üst kurumunu temsil eden Diyanet İşleri Başkanlığı erkek egemen bir yapılanma ve söylem sergilemektedir.

Tüm bu yapılanmalar içersinde kadınlara pozitif ayrımcılık tanınarak kadın sesinin daha fazla duyurulması zorunludur.

BÖLÜM IV

EK 1: 15.02.2002 - HAYÂ (UTANMA DUYGUSU)

Muhterem Müslümanlar!

İnsanı, diğer canlılardan ayıran en belirgin özellik, akıl ve hayâdır. Çünkü insan, ancak bu iki meziyetiyle güzel ahlak ve edep sahibi bir kişiliğe kavuşur. Doğuştan insanda var olan utanma hissi, şüphe yok ki onu, kendiliğinden bazı tedbirler almaya sevk eder. Nitekim en ilkel toplumlarda insanların, ağaç yapraklarından elde ettikleri veya bitki liflerinden ördükleri parçalarla örtünmeleri, bunun açık bir delilidir. Böyle bir his, akıl ve imanla birleşince, o zaman, çoğunluğun benimsediği ahlâk ve edep kuralları, daha belirgin bir biçimde ortaya çıkar. İnsan, işte böyle bir utanma duygusuyla Allah'ın emirlerine uyarak, mahrem yerlerini örtmeyi, bir ihtiyaç olarak hisseder.

Muhterem Mü'minler!

Edep ve hayâ, ilahi dinlerin ortak kabullerindedir. Bu konuda, en güzel kaideleri ortaya koyan, en mükemmel din, İslam dinidir. Çünkü İslam dini, giyim-kuşamdan, tutum ve davranışlarımıza kadar, her Müslüman'ın uyması gereken edep ve haya ile ilgili en güzel ölçüleri belirlemiş, hiçbir konuda aşırılığa ve kuralları çiğnemeye izin vermemiştir.

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: "Ey Adem oğulları! Size, mahrem yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbiseler verdik ve de takvâ elbisesi. İşte bu, daha hayırlıdır. Allah'ın bu ayetleri öğüt almaları içindir.

Ey Adem oğulları! Şeytan ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak ana-babanızı cennetten çıkardığı gibi, sizi de aldatmasın. Çünkü o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden (onlar) sizi görürler. Biz, şeytanları inanmayanlara dost kıldık. Onlar bir kötülük yaptıkları zaman, babalarımızı bu yolda bulduk, Allah da bize bunu emretti, derler. De ki: Allah asla kötülüğü emretmez. Bilmediğiniz şeyleri Allah'a mı mal ediyorsunuz?"¹ O halde, Müslüman olarak, Yüce Allah'ın bu emirlerine kulak vermemiz gerekir.

Değerli Din Kardeşlerim!

Vücudumuzdan açılması ve başkalarına gösterilmesi haram olan yerlerin, görüntülerinin yayınlanması da dinen doğru değildir. Son zamanlarda, hayâ sınırlarını aşan bir kısım görüntülerin yayınlandığı ve bazı vitrinlerde de sergilendiği dikkatleri çekmektedir. Genel ahlâk ve edep kurallarına uymayan bu durum, akl-ı selim sahibi milletimizi üzmektedir. Çünkü bunlar, milletimizin hayâ duygusunu rencide etmekte ve bunları müstehcenlik kapsamında değerlendirmektedir. Genel ahlak ve edep kuralları bakımından böylesi davranışlardan sakınılması gerekir. Özellikle çocuklarımız ve gençlerimiz, bunlardan olumsuz yönde etkilenmekte, bu da toplumumuzun genel yapısı üzerinde, hoş olmayan izler bırakmaktadır.

Unutmayalım ki, Peygamberimiz (s.a.v.): "Hayâ imandandır"², "Hayânın hepsi hayırdır."³ buyurmuşlardır.

1. Araf,7/ 26,27.

2. R.S. 2/96 Hadis No: 685.

3. Keşfü'l-Hafâ Hadis

EK 2: 02.05.2003 - ANNE SEVGİSİ

Aziz ve Muhterem Müslümanlar!

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerden biri akıldır. Bu yüzden Yüce Allah, insana sorumluluk vermiştir. Bu sorumluluğun doğal sonucu olarak da insana bazı önemli görevler düşmektedir. Bunların başında Allah'a ve ailemize karşı görevlerimiz gelmektedir.

Bizi yaratan, yaşatan ve üstün yeteneklerle donatan, sayılamayacak kadar nimetler veren Rabbimize ibadet nasıl bir görev ise, bizim dünyaya gelişimizin sebebi olan ana ve babamıza hürmet, saygı ve ihsanda bulunmak da Allah'ın üzerimize yüklediği bir görevdir. Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim onlara nasıl davranmamız gerektiği hususunda şu öğütlerde bulunur:

“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara “öf!” bile deme. Onları azarlama. Onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu göster ve de ki: Rabbim!, Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı.”[1]

Görüldüğü üzere dinimiz, anne-babamızı üzme, kalplerini incitme şöyle dursun; kendilerine karşı en küçük hoşnutsuzluk göstermeyi, yüzlerine karşı "Öf" demeyi bile yasaklamış; onlara karşı son derece saygılı olmayı, hoşgörülü davranmayı ve yürekten sevmeyi emretmiştir.

Aziz Cemaat!

Kur'an ifadelerinde kutsileşen, Peygamberimizin dilinde yüceleşen anne: merhameti çileyi, sabrı ve fedakarlığı aşk haline getiren, duası kabul olan, hoşnutluğu cennet yolunu açan en saygı değer insandır.

Anne: fedakârlığın, cömertliğin, karşılık beklemeden vermenin ve sevginin sembolüdür.

Yüce dinimiz, anneye ve anne sevgisine özel bir yer vermiş, mutluluğun en üst noktası olan cenneti, annelerin ayakları altına sermiştir. Vaktinde kılınan namazdan sonra en sevimli işin, anne-babaya iyilik yapmak olduğunu, Allah'ın rızasını kazanmanın, cennete ulaşmanın yollarından birinin, anne sevgisinden ve anneye hizmet edip gönlünü hoş etmekten geçtiğini bildirmiştir.

Muhterem Mü'minler !

Çocukları için yemeyip yediren, giymeyip giydiren, onların mutluluğu için her ızdırabı zevk bilen annelerimize sevgimizi ifade için her fırsatı iyi değerlendirmeliyiz. Şüphesiz onlar, sadece senenin belli bir gününde anılıp, diğer zamanlarda ihmal edilecek varlıklar değildir. Anneler, her zaman ömür boyu sevgiye, saygıya, hizmete ve hürmete layık en yüce varlıklardır. Onlar, başlarımızın tacı, gönüllerimizin ilacıdır.

Ne mutlu, annelerini, layıkıyla sevip onları her zaman hatırlayanlara... Ne mutlu, annelerinin hayır dualarını alıp, dünya ve ahiret mutluluğuna erenlere. -----

----- [1] İsra,17/23-24.

EK 3: 25.07.2003 - CUMA NAMAZININ FAZİLETİ

Muhterem Müslümanlar !

Cenab-ı Hakk'ın kullarına bahşettiği sayısız lütuflarından biri de Cuma günüdür. Cumayı diğer günlerden ayıran en önemli özellik, o günde cemaat halinde Cuma namazının kılınmasıdır. Nitekim Cenab-ı Hak bu konuda şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığınızda, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki, kurtuluşa eresiniz."1 Bu ayet-i kerime, Cuma vaktinin cuma namazı kendilerine farz olanlar için bir ibadet zamanı olduğuna işaret etmektedir. Bu ayete kulak veren Mü'minler Yüce Allah'ın bu çağrısına uyarak her türlü dünyevi meşgaleyi bir tarafa bırakıp Cuma namazına koşarlar. Camide hayatlarına yön verecek nasihatleri dinler, birlik ve beraberlik içerisinde Yüce Mevlâdan af ve rahmet dilerler.

Aziz Mü'minler!

Cuma namazı, Müslümanların tanışmaları, kaynaşmaları, yardımlaşmaları, birlik ve beraberlik şuurunu kuvvetlendirmeleri, Allah'a birlikte yaklaşmaları için önemli bir vesiledir. *Cuma namazı, toplumun eğitilmesinde de büyük rol oynamaktadır. Cuma günü yapılan vaazlarda, okunan hutbelerde, iyiliklerin yaygınlaşması, kötülüklerin önlenmesi, insan haklarına saygı, çevre temizliği, birlik ve beraberlik içinde olmanın önemi, şehitlik ve gazilik ruhu, vatan savunmasının önemi, anne ve babaya hürmet, akraba ve komşulara iyilik, doğruluk ve dürüstlük gibi değerler anlatılmaktadır. Bunun yanında Cuma namazı, camiye ve beş vakit namaza alışmanın da ilk adımını teşkil etmektedir.*

Cuma namazını eda etmek üzere camiye giden mü'min kardeşlerimizin dikkat etmeleri gereken bir takım kurallar bulunmaktadır. Buna göre, cumaya giderken temiz ve güzel elbiseler giyilmeli, insanlara rahatsızlık verecek her türlü kokular giderilmeli, ön safta boş yer varken arkada saf tutulmamalı, safları aralıksız ve düzgün tutmalı, ön safa geçmek için cemaat rahatsız edilmemeli, hutbe okunurken susup dinlenilmelidir. Mazeretsiz olarak Cuma namazının terk edilmesinin günah olduğu unutulmamalıdır. *Ayrıca kadınların da Cuma namazlarında cemaate iştirak edebilecekleri bilinmeli, dini, milli ve ahlaki değerlerle yetişmeleri için çocukların da cumaya gitmeleri teşvik edilmelidir.*

Sevgili Peygamberimiz bir hadis-i şeriflerinde; Cuma namazını usulüne uygun olarak kılanların günahlarının bağışlanacağını biz mü'minlere müjdelemiştir.

Kur'an-ı Kerim'de Cuma namazı kılındıktan sonra Müslümanların yeryüzüne dağılıp Allah'ın kendileri için takdir ettiği rızkı aralamaları emredilmektedir. Şu halde Cuma namazını kıldıktan sonra hemen işlerimizin başına dönerek, bir ibadet şuuru içinde çok çalışmalı, üretmeli, ülkemizi ve milletimizi kalkındırmak için elimizden gelen bütün gayreti göstermeliyiz.

EK 4: 01.08.2003 - İSLAM'DA KADININ YERİ

Değerli Müminler!

Peygamber Efendimiz, Veda Hutbesinde insanlık tarihinin temel sorunlarından biri olan, kadın haklarının korunması ve gözetilmesi konusunda şöyle buyurmaktadır:

“ Ey İnsanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu konuda Allah'ın koyduğu ölçülere hassasiyetle uymayı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah'ın emâneti olarak aldınız. Onları, Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır... Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız: namusunuzu korumaları, hoşlanmadığınız kimseleri izniniz olmadıkça evinize almamalarıdır... Kadınların sizin üzerinizdeki hakları: Her ülkenin kendi geleneğine uygun şekilde onların rızıklarını ve giyimlerini temin etmenizdir.”¹

Kur'an-ı Kerim, kadın ile erkek arasında bir ayrım yapmamaktadır. Kadın ve erkek, her ikisi de Allah'ın emir ve yasaklarına muhatap olmada eşit tutulmaktadır.

Peygamber Efendimiz, bütün insanların insan olmaları itibariyle bir tarağın dişleri gibi eşit olduklarını vurgulamış, kadın ile erkeği bir bütünün iki yarısı şeklinde tanımlamıştır. *Bunun için, İslâm'a göre üstünlük, ancak takva ile yani Allah'a karşı sorumluluk bilinciyledir.*

Kur'ânı Kerim'de erkek ve kadın, herkesin yaptığı ibadet ve tüm hayırlı işlerin, Allah katında değerlendirildiği, boşa gitmeyeceği haber verilmekte ve şöyle buyrulmaktadır: "... Erkek olsun, kadın olsun ki hepiniz birbirinizdensiniz içinizden hiçbir çalışanın çalışmasını boşa çıkarmayacağım..."³

"Erkek olsun kadın olsun her kim Mümin olarak iyi işler yaparsa, işte onlar Cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar."⁴ Kadın ve erkek birbirleriyle kaynaşmaları için yaratılmış, aralarına özel bir sevgi ve ünsiyet konmuştur.

Anne olarak İslâm'ın kadına verdiği değer ise her türlü takdirin üzerindedir. Sahabeden birinin, "En çok iyilik etmem gereken kimdir?" sorusuna Sevgili

Peygamberimiz, "Annendir" diye cevap vermiş, üç kez tekrar edilen bu soruya hep aynı cevabı vermiştir.⁶

Muhterem Müslümanlar!

Dünyanın her yerinde olduğu gibi İslam dünyasında da maalesef kadınlara yönelik Kur'an ve Sünnet çizgisine ters düşebilecek bir takım olumsuz yaklaşımlar ve davranışlar gözlenebilmektedir. Büyük ölçüde gelenek, görenek, örf, adet ve kültürden kaynaklanan bu tür hatalı yaklaşımlar ve uygulamalar asla İslam'a mal edilmemeli, bu yolla Yüce Dinimize bühtanda bulunulmamalıdır. Müslümanlar da gerek düşüncede gerekse pratikte kadınlara hak ettikleri önemi vermeli, bu konuda Müslüman'a yakışmayacak davranışlar sergilememelidir.

Bu konuda müminler için en güzel örnek Sevgili Peygamberimizdir. O, hanımlara karşı daima sevgi, saygı, hoşgörü ve anlayış göstermiş, bırakın dövme; hanımlara karşı hiçbir zaman kaba davranmamış; hep güler yüzlü olmuştur. Dolayısıyla Peygamberimizin hanımlara karşı gösterdiği bu tavır, hepimiz için örnek olmalıdır.

1 "Tirmizî, Rada' 12 1163); Ebû Dâvûd, Menasik 57 1905); İbn Mâce, Nikah 3: 1851); 2 Ahzab, 35/35. 3 Ali İmran, 3/195. 4 Nisa, 4/124. 5 Rum, 30/21 6 Buhari, Edeb 2.

EK 5: 06.08.2004 - DÜNYA HAYATI

Muhterem Müslümanlar!

İnsan hayatı iki bölümden ibarettir. Birincisi; doğumla başlayan ve ölümle son bulan dünya hayatı, ikincisi ise; ölümle başlayan ve sonsuzluğa dek devam edecek olan âhiret hayatıdır. Dünya hayatı fani, ahiret hayatı ise, bakidir. Bu sebeple dünya hayatının nasıl bir hayat olduğunu, bizleri yaratan yüce Rabbimiz en iyi bilir. Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

"Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir."(1) "Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür; ölümsüz olan iyi işler ise Rabbinin nezdinde hem sevapça daha hayırlı, hem de ümit bağlamaya daha lâyıktır."(2)

Görülüyor ki, dünya hayatı gelip geçici bir zevk ve imtihandan başka bir şey değildir. Dünyanın cazibesine ve çekiciliğine kapılan ve ölüm ötesi bir hayat için hazırlık yapmayan insanlar şiddetli bir şekilde ikaz edilerek onlar hakkında Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur.

"inkarcıların (refah içinde) diyar diyar dolaşması, sakın seni aldatmasın. Azıcık bir menfaattir o. Sonra onların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü varış yeridir."(3)

Muhterem Mü'minler!

Burada kaçınılması gereken dünya hayatı değil, dünya hayatına aldanıp, âhiret hayatını unutmak ve orası için hazırlık yapmamaktır. Müslüman elbette dünyasını kazanmak için çalışacaktır. Çoluk çocuğunun rızkını temin etmek, insanlara faydalı olmak, dinine ve vatanına hizmet etmek için çalışmak zaten

dinimizin bizlere emridir. Müslüman insan daima veren el olmalı, alan el olmamalıdır. Başkasına yük olmak yerine, başka insanlara faydalı olmalı, onların dert ve sıkıntılarını gidermek için çalışmalıdır. Bütün bunları yapabilmek için dünya hayatı için çalışması ve bu sayede âhiret kazancını elde etmesi ne güzel bir davranış tarzıdır. Bu hakikat Kur'ân-ı Kerim'de şöyle beyan edilir:

"Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harçayarak) âhiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez."(4)

EK 6: 17.09.2004 - EĞİTİM VE ÖĞRETİMİN ÖNEMİ

Muhterem Müslümanlar!

İslam Dini, ilme ve bilgiye gerektiği değeri vermiş ve bilgiye ulaştıracak bütün meşru yolları açık tutmuştur. İlim öğrenmek için, zaman, mekan, yaş sınırı koymamıştır. Erkek ve kadın herkese beşikten mezara kadar ilim öğrenmeyi emretmiş, hayatın her aşamasında ve her safhasında kişinin kendi durum ve konumuna göre ilimle iç içe olmasını istemiştir.

Aziz Kardeşlerim!

Dinimizde, ilim öğrenmek ve öğretmek ibadet kabul olarak etmiştir. Bilginin insanı yücelteceği Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir:

"...Allah, içinizden inananların ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltir..."(1); "...Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?..."(2); "Biz insanlara böyle

misaller veriyoruz. Bunu ancak alimler anlayabilirler.”(3); “...Allah’a karşı ancak; kulları içinden alim olanlar derin saygı duyarlar...”(4)

Peygamber Efendimiz de "Kim ilim tahsil etmek için bir yola girerse, Allah o kişiye cennetin yolunu kolaylaştırır."(5) buyurmuştur.

Değerli Müminler!

Nesillerimiz bize emanettir. Nesillerin iyi bir eğitim almaları ve ahlâklı yetiştirilmeleri onların bir hakkı olduğu gibi bizim de önemli vazifelerimizdendir. Her alanda gerekli eğitim ve öğretimin sağlanması, toplumsal bir ödevdir.

Yeni bir eğitim ve öğretim yılına girerken çocuklarımızın ve gençlerimizin eğitim ve öğretim haklarını bir kez daha hatırlamalıyız. Onların, kendilerine, ailelerine, çevrelerine, milletimize ve insanlığa yararlı birer birey olarak yetiştirilebilmelerinin, iyi bir eğitimle mümkün olabileceğini hiçbir zaman akıldan çıkarmamalıyız. Sevgili Peygamberimiz, çocuğu dünyaya getirenin ona bırakabileceği en güzel mirasın, güzel bir şekilde yetiştirilmesi olduğunu ifade etmiştir.(6)

Muhterem Kardeşlerim!

Gerek bireysel ve gerekse toplumsal düzeyde ilme giden yolları açma ve ilmin önündeki engelleri kaldırma gayreti içinde olalım. Kız olsun erkek olsun çocuklarımızın ve gençlerimizin ilim öğrenmeleri için bütün imkânlarımızı seferber edelim. Aydınlık yarınların, bugünden imanlı, bilgili, erdemli, donanımlı ve saygılı nesillerin yetiştirilmesine bağlı olduğunu unutmayalım.

1- el-Mücadele 58/11 2- Zümer 39/9 3- Ankebut 29/43

4- el-Fatır 35/28

5- Müslim, Zikr 39. Ayrıca bk. Buhârî, İlim 10; Ebû Dâvûd, İlim 1; Tirmizî, Kur'ân 10, İlim 19; İbni Mâce, Mukaddime 17

6- Tirmizi, Bir 33 (Hadis No:1952)

EK 7: 10.12.2004 - İNSAN HAKLARINA SAYGI

Değerli Mü'minler!

İslâm dinî yaratılmışların en şerefli olan insana büyük değer vermiştir. İnsanlık, ortaçağ karanlıklarında cehalet, vahşet içerisinde yüzerken, İslâm'ın getirdiği ilkeler ve ahlaki değerler bu takdiri haklı çıkaracak güçtedir. Kur'an-ı Kerim ve onu tebliğ eden Hz. Muhammed (s.a.s.) hep insana saygıyı tavsiye etmişler, kime karşı olursa olsun zulmü yasaklamışlardır. Yüce Allah, her şeyden önce insanı yeryüzünde iradesini temsil etmek üzere yaratmıştır. "Hani, Rabbin meleklere, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" dedi..."(1) âyeti bu hususu ifade etmektedir. Böylesi ağır ve şerefli bir görev sadece insana verilmiştir. Evrende başka bir varlığın bu tür bir fonksiyonundan söz etmek mümkün değildir. Yine "Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık."(2) âyetiyle, insanın yaratılışında bir güzelliğin hedeflendiği vurgulanmıştır.

Aziz Mü'minler!

İnsan'ın hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi için vazgeçilmez temel hakları vardır. Din, can, akıl, namus ve mal güvenliği bu hakların en önde gelenleridir. Bu haklar, inanç, cinsiyet ve ırk gibi ayrımlar dikkate alınmaksızın dokunulmazdır. Sevgili Peygamberimiz meşhur veda hutbesinde "*Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem'in çocuklarıdır, Âdem ise*

topraktandır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; beyazın siyah üzerine, siyahın da beyaz üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadır.” sözleriyle insanların eşitliğini ifade etmiştir. Temel haklar, insanı insan yapan değerler bütünüdür. Bu yüzden insanlık âlemi, tarih boyunca bu değerleri elde edip muhafaza etmek için canlarını dahi göz kırpmadan feda etmişlerdir. Onurlu bir hayat için tarih boyunca insanlık hakikaten ağır bedeller ödemiştir, ödemeye de devam etmektedir. Bugün yüksek sesle telaffuz edilen insan haklarının her birine ulaşmak için hayat haklarını adeta diğer insanlara feda eden hak, adalet sembolü kahramanları unutmamak gerekir.

Değerli Mü'minler!

Kur'an'a ve Sevgili Peygamberimize (s.a.s.) gönül vermiş kimseler olarak insan haklarına saygı gösterelim. İhlal ettiğimiz her insan hakkından Allah katında hesaba çekileceğimizi unutmayalım. Allah'ın Peygamberi; “Kimin üzerinde din kardeşinin ırzı, namusu veya malıyla ilgili bir haksızlık varsa, altın ve gümüşün geçmediği hesap günü gelmeden helalleşsin. Aksi takdirde, yaptığı haksızlık ölçüsünde, iyi amellerinden alınıp hak sahibine verilir. İyiliği yoksa hak sahibinin günahından alınıp haksızlık eden kimseye yüklenir.”(3) buyurmaktadır. Hal ve hareketlerimizi bu doğrultuda yeniden gözden geçirelim. İnsan haklarına saygı göstermenin dini bir görev olduğunu unutmayalım.

1 Bakara, 2/30.

2 Tîn, 95/4.

3 Buhârî, Mezâlim 10, Rikak 48, Tirmizî, Kıyamet 2.

EK 8: 04.03.2005 - MUTLU AİLE HUZURLU TOPLUM

Değerli Müminler!

Yüce Allah, insanı diğer varlıklardan üstün kılmış, farklı cinslerin bir araya gelerek sevgi ve saygı temeline dayalı huzurlu aileler kurmalarını öngörmüştür. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın varlığının belgelerindedir. Bunlarda düşünen bir toplum için dersler vardır."1 buyrulmaktadır.

Toplumunu oluşturan temel yapı ailedir. Ailelerin huzur ve mutluluğu, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Ailede görülen huzur veya huzursuzluk dolaylı olarak ailelerden oluşan topluma da yansımaktadır. Aile mutluluğunun sağlanması ise, eşlerin ve diğer aile bireylerinin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü temeline dayalı davranmalarına bağlıdır. Kur'an-ı Kerim "Mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu olduklarını ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırdıklarını"2 bildirmiştir. Bu dostluğun öncelikle aile içinde görülmesi gerektiği ve hayatlarını birlikte geçirecek eşlerin dostluğa, sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır.

Bu gerçeğe rağmen, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ailevi huzursuzluklar toplumun önemli bir problemini oluşturmaktadır. Sevgi ve anlayış eksikliği geçimsizliği, geçimsizlik ise kötü muamele ve şiddeti doğurmaktadır. Özellikle kadınlar ve çocuklara yönelik aile içi şiddet boşanmalara yol açmakta, parçalanmış aile bireyleri toplumun problemlili üyeleri haline gelmektedir.

Kur'an'da bizler için örnek gösterilen Hz. Peygamber, hiçbir zaman eşlerine ve çocuklarına el kaldırmamış"3 herkese güzel söz söylemiştir. İnsan olarak bazen

eşlerine darılsa da bunu devam ettirmemiş,4 onlara yardımcı olmak ve gerektiğinde görüşlerine başvurmaktan geri durmamıştır. Eşlerine kötü davranan erkeklerde hayır olmadığını5 ifade buyurmuştur.

Cenab-ı Hak eşlerin birbirleriyle iyi geçinmelerini, hoşlanmadıkları bazı şeylerde bile Allah'ın bir çok hayır yaratmış olabileceğini6 bildirmiş, Hz. Peygamber de, kişinin hanımından nefret etmemesini, zira onda hoşlanmadığı huylar yanında, hoşlandığı huyların da bulunacağını7 belirtmiştir. Ayrıca, "Müminlerin imanca en mükemmel olanı, ahlakça en güzel olanlarıdır, hayırlılarınız da kadınlarınıza iyi davrananlarınızdır"8 buyurarak, iman ve güzel ahlak ile eşlere iyi muamele arasında bir bağ kurmuştur.

Sonuç olarak, ailede, eşler, karşılıklı anlayış ve hoşgörü içerisinde, sevgi ve saygı temeline dayalı bir beraberliği sağlayarak önce çocuklarına, sonra çevrelerine mutlu bir aile yuvası örneği sunmalıdırlar. Bu örneklerin çoğalması ve mutlulukların paylaşılmasıyla artacak olan huzur, dalga dalga insanları saracak ve bu insanlardan oluşan toplum, sevgi, saygı, hoşgörü ve paylaşımın hakim olduğu büyük bir aileye dönüşecektir. İnsanlık buna muhtaçtır, dinimiz de bunu istemektedir.

1 Rûm, 30/21 2 Tevbe 9/71 3 Müslim Fedâil, H.No. 79 4 Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI/33 5 Ebu Davud, Nikah, 43 6 Nisâ, 4/19 7 Ahmed b. Hanbel, Müsned, II/328 Tirmizî, Radâ,11;Ahmed b. Hanbel, Müsned,II/472

EK 9: 06.05.2005 - VARLIĞIMIZIN SEBEBİ ANNE VE BABALARIMIZ

Değerli Müminler!

Dünya'da sevgi, saygı ve iyiliğe en fazla lââyık olan kişilerin başında anne ve babalar gelmektedir. *Anneler, çocuklarını hamilelik dönemlerinde büyük zorluklarla taşımakta, çeşitli eziyet ve sıkıntılarla dünyaya getirmektedirler. Doğum sonrasında ise, uykularını bölerek onları emzirmekte, en güzel ninnilerle uyutup, sevgiyle büyütmeaktedirler. Hepimiz maddî ve manevî gelişimimizi annelerimizin sevgi, şefkat ve merhametine borçluyuz. Çünkü bir çocuğun ruhsal ve bedensel gelişimi için anne sütü ne kadar önemli ise, annenin sevgi, şefkat ve merhameti de en az o kadar önemlidir.*

Kişinin anneye olan ihtiyacı hayat boyu sürmektedir. Annelerimiz başlarımızın tâcı, dertlerimizin ilâcı, gönüllerimizin sultanıdır. Bakınız şair bu gerçeği ne güzel ifade ediyor: "Ana başa tâc imiş, Her derde ilâc imiş, Bir evlât pîr de olsa, Anaya muhtaç imiş". "Ağlarsa anam ağlar, gayrisi yalan ağlar" özdeyişi de bunu desteklemektedir.

Diğer yandan annelerimizle birlikte babalarımızın da üzerimizde şüphesiz çok büyük hak ve emekleri vardır. İyilik ve yardımlaşmanın, ağırbaşlılık ve sorumluluğun sembolü olan babalarımız; soğuk-sıcak, yaz-kış demeden, gece-gündüz çalışır, çabalar, helâlinden kazanır, maddeten ve manen büyüyüp gelişmemize ve hayata atılmamıza katkıda bulunurlar. Baba sevgisi ve desteği de çocuklar için önemli bir güç kaynağıdır.

Muhterem Kardeşlerim!

Yüce rabbimiz, kendisine kulluk emrinden hemen sonra, ana-babaya iyi davranmayı emretmiş, onları üzmemek veya incitmek şöyle dursun; yüzlerine karşı “öf” bile demeyi yasaklamıştır. Kur’an-ı Kerim’de bu temel vazife şöyle hatırlatılıyor:

“Rabbin, kendisinden başkasına asla kulluk etmemenizi, ana-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi yaşlanırsa, sakın onlara “öf!” bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: “Rabbim!, beni küçükken sevgi ve şefkatle koruyup büyüttükleri gibi sen de onlara merhamet et”[1].

Yetim olarak ana-baba özlemiyle büyümüş peygamberimiz (sav) de bir hadis-i şeriflerinde, Allah’ın en çok sevdiği amelin, vaktinde kılınan namazdan sonra ana-babaya iyilik etmek olduğunu bildirmişlerdir[2].

Aziz Müminler!

Anne ve babalarımıza karşı görev ve sorumluluklarımız sadece dünya hayatıyla sınırlı olmayıp; onlar aramızdan ayrıldıktan sonra da devam etmektedir. Nitekim sahabeden Ebu Üseyd diyor ki, biz Rasûlullah’ın yanında otururken, bir adam çıkageldi ve; “Ey Allah’ın elçisi! Anne ve babamın vefatlarından sonra onlar için yapmam gereken herhangi bir iyilik var mı?” diye sordu. Rasûlullah (sav); “Evet, onlara dua etmen, onlar için Allah’tan af ve mağfiret dilemen, verdiği sözlerini yerine getirmen, akrabalarını ziyaret etmen ve dostlarına ikramda bulunmandır”[3] buyurdular.

O halde iyi bir Müslüman, Allah’a kulluk görevinin yanı sıra, öncelikle anne ve babasına karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirir. Varlık sebebi olan ana-

babasını her zaman hatırlar ve ihtiyaçlarını karşılar. Her fırsatta sevgi ve saygılarını sunar. Onları incitecek söz ve davranışlardan sakınır. Dünya ve ahiret mutluluğunun ana-babaya gösterilecek sevgi ve saygıya bağlı olduğunu aklından çıkarmaz. Sözlerimi hutbemin başında okuduğum âyet-i kerimenin meâliyle bitiriyorum:

“İnsana, anne ve babasına iyi davranmasını emrettik. *Annesi onu her gün biraz daha güçsüz düşerek taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: “Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır”*[4].

[1] İsra 17/23-24

[2] Buhari, Edep 1

[3] İbn Mâce, Edep 2

[4] Lokman 31/14

EK 10: 01.07.2005 – EVLİLİK

Muhterem kardeşlerim !

Evlilik, toplum hayatı ve insan fitratının gerekli kıldığı ve dinimizin tavsiye ettiği bir ihtiyaçtır. Evlilikle, kadınla erkek arasında mümkün olan en geniş anlayış birliğini kapsayan; köklü, güçlü ve sürekli bir bağ kurulur. İnsan, evlenmeye ehil olduğu müddetçe hayat boyu, bu müesseseye ihtiyaç duyar.

Eşlerin, ailenin, toplumun mutluluğunu ve neslin devamını sağlamak üzere kurulan evlilik müessesesi, Dinimizin önem verdiği konuların başında gelmektedir. Öyle ki Kur'an-ı Kerim'de evlilik ve aile kurumuyla ilgili dinî prensiplere ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Değerli müminler!

Toplumumuzda genellikle, evlenecek gençler için aile büyükleri tarafından her türlü tedbirin alınıp imkanların sarf edildiği, düğünlerin en iyi şekilde icrâ edilmeye çalışıldığı bir gerçektir. Bunun yanında dul erkek ve kadınların evlenmesinin, çoğu zaman uygun bulunmadığını; bu durumda bulunan kişilerin evlenme girişimlerinin, başta miras kaygısı olmak üzere çeşitli nedenlerle engellenmeye çalışıldığını, toplum tarafından da ayıplanıp yadırgandığını müşahade etmekteyiz. Oysa Kura'n'da yer alan "içinizden bekar olanları... Evlendirin"[1] ayeti eşi olmayan herkesi kapsamakta ve bu durumdaki kişilerin evlenmesine yardımcı olmanın başta aileler olmak üzere tüm toplumun görevi olduğunu ifade etmektedir.

Gerçek şu ki, Yüce Allah kadın ve erkeği maddi ve manevi açıdan birbirine muhtaç olacak şekilde yaratmıştır. Zira, bazı durumlar ve ihtiyaçlar vardır ki, insan bunları sadece eşiyile paylaşabilir. Bu durum "Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin içinizden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun(varlığının ve kudretinin) delillerindendir..."[2]; "Onlar, size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz"[3] gibi ayetlerde Cenab-ı Allah tarafından açıkça bildirilmiştir. O halde evlenmeye ehil olan herkesin bu haktan yararlanmasından daha doğal ne olabilir?. Çeşitli nedenler, anlayış ve adetlere bağlı olarak belli yaş ve gurupta yer alan insanların evliliklerinin yadırganması hatta engellenmeye çalışılması temel

insan haklarından birini önemsememek, yok saymaya çalışmak anlamına gelmez mi?

Kıymetli kardeşlerim!

Eşini kaybeden büyüklerimiz, çoğu zaman yanında sohbet edecek birini bulamamakta; büyümesi ve yetişmesi için gecesini gündüzüne kattığı evlat ve torunları tarafından yalnızlığa itilebilmekte, zaman zaman bir fazlalık ve yük olarak görülebilmektedir. Bu kişilerin, şartları uygunsa, istemeleri halinde evlenmelerine yardımcı olunması onlara yapılacak en büyük iyilik olacaktır. Kendimizin de bir gün böyle bir durumla karşılaşabileceğimizi unutmayalım. *Aynı durum özellikle genç yaşında dul kalmış kadınlarımız için de söz konusudur. O halde, fertlerin, ailelerin ve toplumun huzur ve mutluluğu için, evlilik konusundaki bazı yanlış düşüncelerimizi değiştirmeli, yaratılana yaratanın isteği doğrultusunda muamele yapmalıyız.*

[1] Nûr, 24/32.

[2] Rûm, 30/21

[3] Bakara, 2/187

EK 11: 08.07.2005 - İFFET İNSANIN SÜSÜDÜR

Değerli Müminler!

İnsan, Yüce Allah'ın yarattığı varlıkların en mükemmelidir. “ Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yarattık.”[1] âyeti, insanın yaratılışındaki bu mükemmelliğe dikkat çekmektedir. Gerçekten insan, sahip olduğu cevher, yetenek ve potansiyel ile diğer yaratılanlarda bulunmayan nice üstün değerlere sahiptir. İnsandaki bu

üstün değerlerden birisi de şüphesiz iffettir. İffet; insanın dine ve edebe aykırı söz ve fiillerden uzak durması, tabii bir duygu olan cinsel arzu ve isteklerinin meşru ölçüler çerçevesinde karşılanmasıdır. Başka bir ifadeyle iffet; insanı kemale ulaştıran bir ziynet ve erdemdir.

Aziz Kardeşlerim!

Yüce Dinimiz İslâm, insana, hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi için vazgeçilmez haklar tanımıştır. Din, can ve mal güvenliği, aklın ve namusun korunması bu hakların en önemlilerindedir. Şüphesiz namus ve şerefın korunmasının en güzel yolu, iffetli olmaktan geçmektedir. Zira iffet, insanın süsü, ziyneti ve namus anlayışının göstergesidir. İffet ve namus duygusu, insanlarda doğuştan var olan ve onu diğer canlılardan ayıran en belirgin bir niteliktir. İffet duygusu, bir müminin kötülöklere, çirkinliklere, haramlara bulaşmasını önleyen bir kalkandır. İffetli müminin kapısı, Allah ve Resulüne dolayısıyla kendisine ve başkalarına karşı saygısızlık içeren her türlü çirkinliğe kapalıdır. İffetsiz insan ise, her türlü kötölüğü işlemeye elverişlidir.

Değerli Müslümanlar!

Dinimizde hemen her vesileyle kişilerin dürüst ve iffet sahibi olmaları istenmiş ve bu konuda kadın-erkek ayırımı yapılmaksızın Nûr sûresinin 30 ve 31. âyetlerinde şöyle buyrulmuştur: "Mümin erkeklere söyle; gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını, iffetlerini korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphesiz Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mümin kadınlara da söyle; gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını, iffetlerini korusunlar..."[2] Bu âyetler aynı zamanda, namus ve iffetin sadece kadınlara özgü değil onun kadın-erkek bütün insanlarda bulunması gereken ortak özelliklerden olduğunu

göstermektedir. Üzülerek ifade edelim ki çağımızda bazı kimseler tarafından iffet, sadece kadınlarda bulunması gerekli bir değer olarak telakki edilmektedir. Oysa iffetli olmak, erkek için de dini ve ahlaki bir yükümlülük ve bir erdemdir.

Değerli Kardeşlerim!

Dinimizde iffetini koruyanlar övüldüğü gibi başkalarının iffetine zarar verecek söz ve davranışlar da yasaklanmıştır.[3] Kur'an-ı Kerim'de hiçbir delile dayanmadan başkalarının namusu hakkında olumsuz ifadeler kullananlar için, "İffetli, hiç bir şeyden habersiz, mümin kadınlara zina isnat edenler, gerçekten dünya ve âhirette lânetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahattan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır."[4] buyrulmuştur.

Hutbemi iffet ve haya timsali Sevgili Peygamberimizin Yüce Allah'a şu yakarışıyla bitiriyorum: "Yâ Rabbi! Senden hidâyet, takvâ ve iffet istiyorum."[5]

[1] Tin.95/4 [2] Nur, 24/30-31 [3]Enbiya, 21/91; Müminûn, 23/5-7;Tahrim, 66/12; Meâric, 70/29-30 [4] Nûr, 24/23-24 [5] Mûsned, I/389, 439

EK 12: 25.11.2005 - AİLEDE DEVAMLILIK ESASTIR

Muhterem Müslümanlar!

Yüce Allah, insanı diğer varlıklardan üstün kılmış, farklı cinslerin bir araya gelerek sevgi ve saygı temeline dayalı huzurlu aileler kurmalarını öngörmüştür. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın (varlığının ve kudretinin)

delillerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için dersler vardır.”[1]
buyrulmaktadır.

Değerli Müminler!

Toplumun oluşturan temel yapı ailedir. Ailenin huzur ve mutluluğu, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Aile mutluluğunun sağlanması ise, eşlerin ve diğer aile fertlerinin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü çerçevesinde davranmalarına bağlıdır. Kur'an-ı Kerim'de, mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu oldukları ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırdıkları[2] bildirilmiştir. Acısıyla, tatlısıyla bir ömür boyu beraber hayat sürecektir. Eşlerin dostluğa, karşılıklı sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır. Bu gerçeğe rağmen, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ailevi huzursuzluklar toplumun önemli bir problemini oluşturmaktadır. Sevgi ve anlayış eksikliğinden geçimsizlik, geçimsizlikten ise kötü muamele ve şiddet doğabilmektedir. Özellikle kadınlara ve çocuklara yönelik aile içi şiddet, boşanmalara yol açmakta, parçalanmış aile fertleri toplumun problemlili üyeleri haline gelmektedir.

Kıymetli Kardeşlerim!

Huzur ve mutluluk ikliminde yaşansın diye kurulan evlilik hayatı, bazı sebeplerden dolayı istenildiği gibi devam etmeyebilir. Hemen herkesin değerinde hoşlanılmayacağı bir huy bulunabilir. Bizler sadece hoşlanılmayan huyları ön plana çıkararak huzursuzluğa sebebiyet verme yerine “Yaratılanı hoş gör Yaratandan ötürü” anlayışı ile başta aile efradımıza ve diğer insanlara karşı hoş görülmesi olmalıdır.

Zira Cenabı Hak eşlerin birbirleriyle iyi geçinmelerini, hoşlanmadıkları bazı şeylerde bile Allah'ın bir çok hayır yaratmış olabileceğini[3] bildirmiş, Sevgili Peygamberimiz de kişinin hanımından nefret etmemesini, zira onda hoşlanmadığı huylar yanında, hoşlandığı huyların da bulunacağını[4] belirtmiştir.

Aziz Müminler!

Her türlü gayret ve iyi niyete rağmen evliliğin devam etmesi mümkün gözüküyorsa Dinimiz, boşanmayı meşru kabul etmiştir. Ancak Sevgili Peygamberimiz boşanmayı "Allah katında en sevilmeyen helal olarak"[5] nitelendirmiştir. Zira boşanma sadece eşleri ilgilendirmemekte, aynı zamanda eşlerin ailelerini ve anne-babadan kopuk bir hayata mahkum olan çocuklarını da derinden yaralamakta ve etkilemektedir. Boşanmanın yükünü en fazla onlar çekmektedirler. Şüphesiz bir çocuk fiziksel ve psikolojik gelişimini en güzel şekilde ailesinin içinde tamamlar. O, hem annenin hem de babanın ilgisine, sevgisine, şefkatine son derece muhtaçtır. Onun ruhsal ve zihinsel açıdan sağlıklı gelişimi, her şeyden önce sıcak bir aile yuvasına sahip olmasına bağlıdır.

Parçalanmış aile çocuklarında uyum ve davranış sorunları ortaya çıkabilmekte, eğitimleri yarım kalmakta kimi zaman sokağa ve suç ortamına itilmekte, uyuşturucuya yönelme gibi durumlar yaşanabilmektedir. Sonuçta, fert ve toplum olarak problemlili bireylerle karşı karşıya kalınabilmektedir.

Muhterem Müslümanlar,

Eşler, boşanmanın dinimizde hoş karşılanmadığı bilinciyle evliliklerini karşılıklı anlayış ve hoşgörü içerisinde, sevgi ve saygı temeline dayalı olarak devam ettirme gayretinde olmalıdırlar. Öncelikle kendilerine ve çocuklarına, sonra da çevrelerine

mutlu bir aile yuvası örneği sunmalıdır. Boşanmaların sadece boşanan eşleri değil öncelikle istikbalimizi emanet edeceğimiz ciğerparemiz olan çocuklarımızı hiç de hak etmedikleri bir ortama mahkum ettiğini unutmamalıyız.

[1]Rûm, 30/21 .

[2]Tevbe 9/71

[3]Nisâ, 4/19.

[4]Ahmed b. Hanbel, Müsned, II/329 [5]Ebu Davud, Talak, 3

EK 13: 02.12.2005 - İNSAN HAKLARINA SAYGI

Değerli Mü'minler!

İslâm dinî, insana büyük değer vermiş, hayatını kendine yaraşır bir şekilde sürdürebilmesi için ona vazgeçilmez haklar tanımış ve bu hakları dokunulmaz kabul etmiştir. Günümüzde temel insan hakları olarak nitelendirilen bu haklar, insanın emniyetini, huzur ve mutluluğunu hedeflemektedir. Şüphesiz insanlık aradığı bu huzur ve mutluluğu ancak İslam'ın evrensel mesajlarında bulabilecektir. Kur'an-ı Kerim'de; "Ey iman edenler! Allah ve Resûlü, size hayat verecek şeylere çağırdığı zaman, o çağrıya uyun..."[1] buyurularak, ilahi mesajların insanlar için "hayat" yüklü olduğu dile getirilmiştir. Gerçekten cehalet, zulüm, vahşet ve hayatı anlamsız kılan nice olumsuzluklar içerisinde yüzen insanlık, İslâm'ın gelişiyle adeta yeniden hayat bulmuştur. Zira bu ilahi mesajların merkezinde hep insan, insana saygı ve insanın mutluluğu vardır. Şüphesiz huzur ve mutluluk filizleri, sadece hakların gözetildiği bir ortamda yeşerebilir. Hak ve hukuka riayet, karşılıklı

sevgi ve saygı, kulluk bilinci, ahlaki erdemler bu filizlerin hayat bulmasında temel unsurlardır.

Aziz Müminler!

İnsanın hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi öncelikle din, can, mal akıl ve namus güvenliğinin sağlanmasıyla mümkündür. Bunlar aynı zamanda insanın temel haklarıdır ve dokunulmazdır. Sevgili Peygamberimiz, veda hutbesinde

“Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem’in çocuklarıdır, Âdem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Araba üstünlüğü olmadığı gibi; beyazın siyaha, siyahın da beyaza bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadır.” sözleriyle insanların haklar konusunda eşitliğini ifade etmiştir.

Temel haklar, insanı insan yapan, hayatımıza ayrı bir anlam katan değerler bütünüdür. Bu yüzden insanlık âlemi, tarih boyunca bu değerleri muhafaza etmek için gözlerini kırpmadan canlarını dahi feda edebilmiş nice kahramanlarla doludur. Onurlu bir hayat için insanlık hakikaten ağır bedeller ödemiştir, ödemeye de devam etmektedir.

Muhterem Müslümanlar!

Kur’an’a ve Sevgili Peygamberimize (s.a.s.) gönül vermiş kimseler olarak hiçbir ayırım gözetmeksizin insan haklarına saygı gösterelim. Kime ait olursa olsun, ihlal ettiğimiz her haktan Allah katında mutlaka hesaba çekileceğimizi unutmayalım. Allah’ın Peygamberi; “Kimin üzerinde din kardeşinin ırzı, namusu veya malıyla ilgili bir hak varsa, altın ve gümüşün geçmediği hesap günü gelmeden helalleşsin. Aksi takdirde, yaptığı haksızlık ölçüsünde, iyi amellerinden alınıp hak sahibine verilir.

İyiliği yoksa hak sahibinin günahından alınıp haksızlık eden kimseye yüklenir.”[2] buyurmaktadır. Hal ve hareketlerimizi bu doğrultuda yeniden gözden geçirelim. İnsan haklarına saygı göstermenin dini bir görev olduğunun bilincinde olalım.

Hutbemi konuyla ilgili bir âyet meâliyle bitirmek istiyorum; “Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe sevk etmesin. Adil olun. Bu, Allah’a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”[3]

[1] Enfâl, 8/24

[2] Buhârî, Mezâlim 10, Rikak 48, Tirmizî, Kıyamet 2

[3] Maide, 5/8

EK 14: 10.03.2006 - EVLAT, EŞ VE ANNE OLARAK KADIN

Değerli Müminler!

Yüce Allah evrendeki her şeyi çift yaratmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, “Düşünüp ibret alınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki eş yarattık.”[1] ayetiyle bu gerçek dile getirilmektedir. Allah katında saygın bir yere sahip olan insan da kadın ve erkek olarak yaratılmıştır. Her varlığın yaratılışında olduğu gibi erkek ve kadının yaratılışında da sayısız hikmetler mevcuttur. Kadınların geçmişte ve günümüzde gerek ailede gerekse toplumsal yapıda her zaman hak ettikleri saygı ve değeri gördükleri söylenemez. Öyle ki insanlık tarihinde kadının insan olup olmadığı tartışılacak kadar insaftan uzaklaşmış hatta o, namusa leke süren bir varlık

olarak düşünölmüş ve hayat hakkı hiçe sayılarak kumlara gömülecek derecede vahşi muamelelere maruz kalmıştır. Üzölerek belirtelim ki, günümüzde de boyut ve biçimi farklı olsa da benzeri uygulamalara şahit olmaktayız. Bu muamelelere maruz kalan kadın, Allah'ın bize bir emaneti olan eşimiz, Rabbimizin bize göz aydınlığı olarak verdiği kızımız, yaratılışımızda hatta hayatımız boyunca ilk sığınağımız, anamızdır.

Değerli Müminler!

Kadın, anamızdır. Analarımız bizlerin dünyaya gelmesine vesile olan fedakarlık sembolü kimselerdir. Çekirdeğin toprağın yüreğinde hayat buluşu gibi, çocuk da anada hayat bulur. Analar, çocuklarını hamilelik dönemlerinde büyük zorluklarla taşımakta, çeşitli eziyet ve sıkıntılarla dünyaya getirmektedir. Doğum sonrasında ise, uykularını bölerek çocuklarını merhamet ve şefkat yüklü kucaklarında emzirmekte, onları en güzel ninnilerle uyutup, sevgiyle büyötmektedir. Yaşımız her ne olursa olsun hepimiz annelerimizin sevgi, şefkat ve merhametine muhtaç oluşumuzu derinden hissederiz.

Muhterem Müminler!

Bir eş olarak kadın, hayat arkadaşımızdır. Hayatın zorluklarını, üzüntü ve kederlerimizi onunla paylaşarak hafifletiriz. O, bizim sadık bir dert ortağımızdır. Huzur ve mutluluğumuzu onunla paylaştıkça hayatımız daha bir anlam kazanır. Zaten aile yuvasının kuruluşunun temel esprisi de bu değil midir? "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için dersler vardır." [2] ayeti, duygu ve sözlerimize ne güzel de tercüman oluyor. Eşlerimizle bizler arasında var olan sevgi ve rahmet ilahi kökenlidir.

Unutmayalım ki, onlar bize, biz de onlara Allah'ın birer emanetiyiz. Kur'an-ı Kerim'de, mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu oldukları ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırdıkları [3] bildirilmiştir. Acısıyla, tatlısıyla bir ömür boyu beraber hayat sürecektir. Eşlerin dostluğa, karşılıklı sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır. Kur'an-ı Kerim'de "...Eşlerinizle, iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz."[4] buyurulmaktadır.

Aziz Müslümanlar!

Kadın, canımız kadar hatta ondan daha çok sevdiğimiz kızımızdır, evladımızdır. Üzülerek belirtelim ki, kız evladını ikinci plana iten bazı yanlış tutum ve anlayışlar varlığını hala sürdürmektedir. Unutmayalım ki, kız olsun erkek olsun, onlar bize Yüce Mevlamızın sevinç ve mutluluk kaynağı kıldığı, huzur kaynağı yaptığı nimetlerdir. Çocuklarımıza karşı davranış biçimimizi, onlara göstereceğimiz şefkat ve merhametin ölçüsünü cinsiyetleri belirlememelidir. Onların birinin hakkı diğerinden daha az değerli ve kutsal değildir. Kız çocuklarının mirastan, eğitim ve öğretim imkanından mahrum edilmeleri dinimizin esasları ile bağdaşmaz.

Hutbemi her konuda bizlere örnek olan Rahmet Peygamberinin şu sözleriyle bitirmek istiyorum: "Her kim kız çocukları yüzünden bir sıkıntıya uğrar da onlara iyi bakarsa, bu çocuklar onu cehennem ateşinden koruyan bir siper olurlar. "[5] "Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyamet günü o kimseyle ben yanyana bulunacağız"[6] buyurdu.

Dr. Yaşar YİĞİT

Kurul Uzmanı

[1]Zariyat, 51/49.

[2]Rûm, 30/21 .

[3]Tevbe 9/71

[4]Nisâ, 4/19.

[5]Buhârî, Zekât 10, Edeb 18; Müslim, Birr 147.

[6]Müslim, Birr 149.

KAYNAKÇA

1. ACAR Feride. " *Türkiye'de İslamcı hareket ve Kadın- Kadın Dergileri ve Bir Grup Üniversite Öğrencisi Üzerine Bir İnceleme*", K.B.A.K., Haz. Şirin Tekeli, 3. baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995
2. AKTAŞ, Cihan. (1995). **Mahremiyetin Tükenişi**, İstanbul, Beyan Yayınları,.
3. AKTAŞ, Cihan. (1997). ' *Kendi Kendini Doğrayan Kuşak* " , Yeni Şafak, 16-03-1997
4. AKTAŞ, Cihan, *Hz. Fatma*, İst., Beyan Yay., 1999
5. AKTAŞ, Cihan, *Sistem İçinde Kadın*, 4. baskı, İst., Beyan Yay., 1991.
6. AKTAŞ Cihan "İslamcı Kadının Hikayesi", O.C.K.T.D, İst., Pınar Yay., 2000
7. AKTAŞ Cihan, *Modernizmin Evliliği ve Ailenin Gerçekliği*, İst., Beyan Yay., 1992
8. AKTAŞ, Cihan, " *Devrim ve Kadın* ", İst, Nehir Yay., 1996,
9. **AKTAŞ, Cihan**, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kılık Kıyafet ve İktidar*, c. I, 2 İst., Nehir Yay., 1990
10. ARKOUN, Muhammed, **Kur'an Okumaları**, Çev. A. Zeki Ünal, İst., İnsan Yay., 1995
11. AYATA, A. Güneş, "Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye'de Kadın ve Siyaset", *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*," İst., Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay., 1998
12. BALCI, Hülya " 1920'lerde Kadın kimliği ve Türk Kadın Yolu", *Toplumsal Tarih*, S. 52, İstanbul, 1998

13. BARBARASOĞLU, Karabıyık, Fatma, *İmaj ve Takva*, İst., Timaş Yay., 2002
14. BARBARASOĞLU, Karabıyık, Fatma, “ Yanlış Açılar ve Dindar Kadınlar”,
Yeni Şafak, 30- 05- 1997
15. BERKTAY, Fatmagül (2000). **Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın**, 2. baskı,
İstanbul, Metiş Yayınları
16. BİLGİN, Beyza, *İslam'da Kadının Rolü Türkiye'de Kadın*, Ankara, Sinemis
Yayınları, 2005
17. BİLGİN, Beyza, *Tevrat Etkisi Altındaki İslam'da Ve Türkiye'de Kadın*,
A:Ü:İlahiyat Fakültesi, Ders Notları, 2005
18. ÇELEBİ, Nilgün, *Kadınlarımızın Cinsiyet Roller Tutumları*, Konya, Sebat
Ofset, 1990.
19. GÖLE, Nilüfer. (1994) **Modern Mahrem-Medeniyet ve Örtünme**, 5.baskı,
İstanbul, Metis Yay.
20. GÖLE, Nilüfer. “ (2000) “Modernist kamusal Alan ve İslami Ahlak”, *İslam'ın
Yeni Kamusal Yüzleri*, İstanbul, Metiş Yayınları,
21. GÖLE, Nilüfer. (2000). **İslam Ve Modernlik Üzerine Melez Desenler**,
İstanbul, Metiş Yayınları.
22. GÖKTÜRK, Gülay. (1998). **Mürteci Yazılar**, İstanbul, Gendaş Yayınları.
23. GÖKTÜRK, Gülay, *Gidilemeyenlerin Ülkesi*, Ankara, Liberte Yay., 2001.
24. GÖKTÜRK, Gülay, *Özel Hayatlar*, Ank., Liberte Yay., 2001
25. GÖKTÜRK, Gülay, “ Köhneyen Bir Türkiye'nin Simgesi”, Sabah, 01.05.2001

26. GÖKTÜRK, Gülay **Özel Hayatlar**, Ank., Liberte Yay., 2001
27. GÖK, Nurgül, "Dr.Aynur İlyasoğlu ile Örtülü Kimlik Üzerine Söyleşi", Kadın Kimliği, S.7, İst, 1995
28. GÜNAY, Ünver. (1997). "Modern Sanayi Toplumlarında Din", E.Ü.İ.F Dergisi, s.4, Kayseri, 1987.
29. İNAN, Afet, "Çağdaşlaşmada Kadın Hakları", A.A.M.D., c.1, S.2, Ank., 1985
30. KANDİYOTİ, Deniz. "Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözümlemesine Yönelik Notlar", K.B.A.K., Haz. Şirin Tekeli, 3. baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995
31. KÖKTAŞ, M. Emin. (1997) "Türk Modernleşmesini Din Sorunu", Türkiye Günlüğü, S. 46, Ankara.
32. KURAL, Sevda Alankuş, "Türkiye'de Alternatif Kamular/ Cemaatler ve İslamcı Kadın Kimliği", *Toplum ve Bilim*, S. 72, İst, 1997
33. Marancı, Narime. (2002). **Kur'anda Kadın**. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi
34. MUHSİN, Amine- Vedud (2006). "Kadınların Hak ve Görevleri: Bazı Çelişkiler" Kur-an ve Kadın " (Çev:Nazife Şişman). İstanbul, İz Yayıncılık. <http://www.rabia.de/page2.htm> adresinden.13-04-2006 tarihinde alınmıştır.
35. NARLI Nilüfer, "İslam ve Türkiye'de Çağdaşlaşma Problemi vs Müslüman Toplumlarında Kadının Değişen Konumu", Türkiye'nin Çağdaşlaşma Problemi vs İslam, Ank., T.D.V. Yay., 2000
36. Sayın, Önal. **Aile Sosyolojisi- Ailenin Toplumdaki Yeri**, İzmir, E.Ü.E.F. Yay., 1990

37. SERDAROĞLU, Ufuk. V.d. "İktisat ve Toplumsal Cinsiyet (İktisatta Kadın Kimliği), Y. YK.G., Ed. Oya Çitçi, Ank., T.O.D.A.İ.E. Yay. 1998.
38. T.C Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı "Kur'an Kerim Türkçe Meali"
<http://www.diyamet.gov.tr/turkish/default.asp> adresinden 30-03-2006 tarihinde alınmıştır.
39. Tekin, Mustafa. (2003) **Türkiye'de Aydın Kadınlara Göre Din ve Kadın**. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi
40. TÜMERDEM Yıldız, " Atatürk ve Çağdaş Türk Kadını", A.A.M.D., c.3, S.7, Ank., 1986
41. UNAT, N. Abadan, "Toplumsal Değişme ve Türk Kadını", *Türk Toplumunda Kadın*, Araştırma, Eğitim ve Ekin Yay., 1982.
42. ÜŞÜR, Serpil, " İslamcı Kadınların Yaşam Alanı: Tepkisel İndirgemecilik mi?, *Türkiye'de kadın Olgusu.*, Haz., Necla Aarat, Say yayınları, İstanbul, 1995
43. YAZAN MERİÇ, Ümit. "Sosyolojik Açından Kılık-Kıyafet ve İslam'da Örtünme", İslam 'da Kılık-Kıyafet ve Örtünme, 3. baskı, İst, İSAV. Yay., 1991
44. YAZAN MERİÇ, Ümit. " Kırsal Kentsel Yaşam Sürecine Geçişte Aile", Türkiye Kanatlarınızın Altında, İst., İz Yay., 1997.
45. YILDIZ, Ramazanoğlu, "Yol Ayrımında İslamcı ve Feminist Kadınlar", O.C.K.T.D., İst., Pınar Yay., 2000
46. http://www.sorularlaislamiyet.com/moduller.php?modul=ilmihal_konular&id=64 adresinden, 12-04-2006 tarihinde alınmıştır.
47. <http://www.diyamet.gov.tr/turkish/default.asp> adresinden "cuma Hutbeleri" 01-04-2006 tarihinde alınmıştır.

ÖNSÖZ

İnsanlar, bireysel tabanda biyolojik, fizyolojik, psikolojik farklılıklara sahip olmaları, içinde bulunduğu ortama bağlı olarak farklı anlayış, yaşam tarzı ve kültürel gelişmeleri sosyal bilimlerin ana problem ve temalarını oluşturmuştur.

Günümüz sosyal bilimcileri oldukça meşgul eden ana konulardan birisi de kadındır. Kadın konusu başlığında, "İslam'a göre kadının durumu" olmuştur. Özellikle kadın hak ve hürriyetleri konusunda önemli değişimlerin yaşandığı son dönemlerde, din tartışmalarının merkezindedir.

Türkiye'deki kadın sorununun bir kısmı, İslam dininden kaynaklanan özel bir sorun konumundadır. Oysa yüzyıllardır süre gelen geleneklerimiz din ile beraber yaşantımızın içersine yerleşmesi ile birlikte kadın sorununun da merkezine dini yerleştirmiştir.

Türk feministlerinin ortak özelliği İslam konusunda olumsuz yargılarının olmasıdır. Modernleşmeci zihniyetlere göre din ve kadın düzeltilmesi gereken bir "sorun" olarak ele alınmış. Toplumun geri kalmışlığı adeta kadınların geri kalmışlığına bağlanmıştır.

Kur'an kadınların toplumdaki konumuna nasıl bakmaktadır? Kadınların cinsiyetlerinden dolayı karşılaştıkları ayrımcılığı onaylamış mıdır? Ya da tam aksine Kur'an, kadınlara yapılan ayrımcılığın olmaması gerektiğini, erkek kadın herhangi bir

ayrımcılık olmaması gerektiğini mi ifade etmiştir? Bu bağlamda kadının özel ve sosyal hayatında karşılaştığı zorluklar Kur'an da ne şekilde yer almaktadır. Bu gibi sorunlar araştırmacıların cevapladıkları sorunların başındadır.

Yaşadığı coğrafya, kültür ve dini ortam ne kadar farklı olursa olsun literatüre geçmiş birçok bilim adamı, edebiyatçı ve düşünürlerin kadını ikinci sınıf sayan anlayış tarzını günümüze kadar taşımaları önemli bir olgudur. Kadını insanın eksik ve kötü bir alt kültürü olarak kabul etme eğilimi, insanla ilintili tüm sahalarda, öncelikle kadını ve kaçınılmaz bir şekilde tüm insanlığı olumsuz şekilde etkileyen teori ve pratiklere dönüşmüştür.

Yazılı insanlık tarihinin başkahramanları hatta yazıcılarının da erkek olması sebebiyle bir anlamda erkek tarihidir. Çünkü ataerkil yapılanmanın çok uzun bir süreçte oluşması, toplumların mali, siyasi, askeri karar mekanizmalarında erkekleri var etmiştir.

Yüzyıllar boyunca birçok toplumda, kadının babasının ya da kocasının, üzerinde öldürmek de dâhil her türlü tasarruf hakkının bulunduğu bir mülk sayılma anlayışı İslam toplumlarını da etkisi altına alarak genel kabullerle günümüze kadar gelmiştir.

Din üzerinde olumsuz yargılar sürse de toplumsal değişme ve yenileşme bir eğitimci gözüyle farkı algı ve yargıları da göz önünde bulundurmam gereğini düşündürmektedir.

Ülkemizde din ve devlet işlerini ayrıldığı noktada din işlerini yürütüldüğü en üst kurum olan Diyanet İşleri bu ve buna benzer konularda akla gelen soru ve sorunlara nasıl bakmaktadır. Araştırmacı kimliğimde en önemli yeri tutan eğitimci kimliğim, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kitleleri bilgilendirmek ve dini mesajları vermek amacıyla her hafta hazırlayıp yayınlattığı Cuma Hutbeler'i üzerinde araştırmamın yönünü değiştirmeme sebep olmuştur. Hutbelerin kitleleri eğitime işlevi ile bu işlevi yerine getirirken erkek ve kadına dair, kadını ikincilleştiren söylemleri ayrıntılı bir incelemeye tabi tutacağım.

Hutbelerin içeriklerini incelerken günümüzün araştırmacı kadın yazarları bana rehberlik etmiştir. Kadın yazarların bir kısmı İslamcı feminist bir kısmı ise modernist diyebileceğimiz feminist kadın yazarlarımızdan oluşmaktadır. Cuma hutbelerini incelemeden önce kadın yazarların din, İslam üzerine bakış açıklarını bütüncül bir şekilde sunacağım. İki ayrı bakış açısına sahip olan kadın yazarların ortak temaları kadın hak ve hürriyeti noktasındadır.

Çalışmamın önsözünü bitirirken gerek araştırma konusunun tespitinde, gerekse daha sonraki aşamalarda, şekil ve içerik itibarıyla çalışmamın olgunlaşmasında katkılarını esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Meral Uysal' a içtenlikle teşekkür ederim.

BÖLÜM I

GİRİŞ

A) ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

Kadın konusu, dinle bağlantılı olarak Türk modernleşmesi deneyimi içerisinde, modernleşmede alınan mesafe açısından özellikle aydın kadınlar söz konusu olduğunda birincil bir öneme sahip görünmektedir. Çünkü Türk modernleşmesi açısından bir medeniyet değişim projesi içerisinde yaşanan deneyimlerin ardından, özellikle Tanzimat'tan bu yana edebiyattan sanata kadar birçok eserlerde bu değişimin içselleştirilip içselleştirilemediği "kadın" üzerinden sorgulanmış ve kadın konusu din bağlanımda sorunsallaştırılmıştır. Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren kadınlar tarafından bir sorgulama sürecinin konusu olan kadınla ilgili tanım, kavram ve yerleşik değerler, bugün de farklı mecralara kaysa da bilhassa 1980'den sonra daha entelektüel bir boyut kazanmıştır. Yaşanan siyasal ve toplumsal gelişmeler paralelinde 1980 sonrasında İslam'la daha yoğun bağlantıları içinde kadın konusu tartışılmıştır.

Kadınla ilgili tanımların içeriğini belirleyen gelenek ve dinin modernlik karşısında konum ve önemini kaybetmesi oranında, kadın portresi daha modern temalar taşıyan bir dönüşüme uğramıştır. Batı'nın kendi doğal seyri içerisinde ele alınan kadın konusu, toplumsal gelişmelerin zorladığı tartışmalar içerisinde bir anlam, tanım ve boyut kazanmıştır. Türkiye özelinde kadınla ilgili gelişmelerin seyrini modernlik tartışmaları belirlemiş, Batı'da kadının konumlandırıldığı yer merkeze

alınarak kadın-din ilişkileri medeniyet düzeyinde bir değişimin konusu kılınmıştır. Bu bağlamda "kadın" bugüne gelinceye kadar çağdaşlaşmanın ana teması olarak gündemin ilk sırasını meşgul etmeye devam etmiştir, sözgelimi; kadının çalışma hayatına atılmasıyla ilgili sorunların ele alınmasından önce kadınların çalışması gerektiği yönündeki tartışmalar yoğunluk kazanmıştır. Osmanlı'nın son dönemlerinde kadının kamusal alana çıkışı ve erkeklerle eşit düzeyde bulunma etrafında yoğunlaşan tartışma, Cumhuriyet'le birlikte genişleyerek devam etmiş, bugün gelinen noktada eski tartışmaları belirleyen meşruiyet krizini de aşarak farklı bir boyuta ulaşmıştır.

Aydın kadınlar, Osmanlı'dan itibaren kadının konumundaki geriliğin temel sebebinin İslam'ın kadına bakışı olduğu, İslam'ın kadınları ikincil konumda görerek statüsünü geri bıraktığını düşünmüşlerdir. Bu bağlamda "harem", "peçe", "kafes" modernist aydınların en çok kullandığı kavramlardır. Osmanlı'da kadın olgusu genellikle harem parantezinden okunarak, "harem" in çağrışımları kadının kimlik ve statüsünü belirleyici tanımlarda kullanılır. Hatta kadını yeni kimliklenme sürecinin meşruiyeti için harem kavramının altı özenle çizilir.

Kur'an-ı Kerim'in veya daha geniş düzeyde İslam kadının kimlik ve statüsü ile ilgili olarak hep tartışma konusu olmuştur. Nitekim günümüz modern kadın aydınları sıklıkla kadının dövülmesi, miras, şahitlik, çok kadınla evlilik gibi temaları kadın aleyhine İslam'ın getirdiği eşitsizlik bağlamında tanımlar ve gündemde tutarlarken geleneksel aydınlarda bu konuda modern aydınların yanında yer almaktadır. İslamcı kadınlar ise adaleti vurgulayarak yukarıda bahsedilen konular üzerinde

durmamaktadırlar. Böylece Arkoun'un tabiriyle bu temalar " düşünülmemiş" alan bize göre konuşulmamış alan olarak dikkat çekmektedir.(Arkoun, 1995, s. 45-46)

Şüphesiz ele aldığımız başlıkların hepsi eşzamanlı olarak ve aynı yoğunlukta her dönemde tartışılıyor değildir. Ancak kimlik ve statü, kamusal alan, özel alan, özgürlük başlıkları kadın konusunun dinle bağlantılı olarak temel tartışmalardır. Nitekim annelik, moda, cinsellik, feminizm, çalışma hayatı, ev kadınlığı ve kadınla ilgili İslam'ın yerleşik değerlerini sorgulama ve modernliği içselleştirme bağlanımda. Öne çıkan başlıklardır, İslam'ın nüfuz ettiği alanın genişliği ve özellikle kadınla ilgili çağdaş tartışmalar göz önüne alındığında, kadın konusunun din anlayışını çözümlenmede sunacağı veriler oldukça fazla olduğu bilinmektedir.

Türkiye'de erkeğe nazaran kadının aydın sıfatlarıyla değil, din ile olan ilişkilerini, yaşanan modernleşme deneyimleri içinde tanımlanan formatlar belirlemiştir. Bu ise, modernleşmenin yönelimleri açısından kadının bir vitrin olarak algılanmasını, diğer yandan dinsel sembollerin kadınlar üzerinde daha yoğun görünür kılınması ile yakından ilişkilidir. Erkekler özgü dinsel sembollerin tartışması giderek azalmış, sonunda erkekler arasında dinsel semboller açısından görünürlük farkı sıfırlanmıştır. Resmi otorite modernlik/batıcılık anlayışını kadının görünürlüğü üzerinden sürdürmüştür.(Tekin, 2003,85)

Dinin kadınlara verdiği hakları ortaya koyabilmek için, kadının günlük ve sosyal hayatına bakmak gerekir. Çünkü inançlarını yaşarken ihtiyaç duyduğu bir hususta kendine tanınan hakların boyutu nedir? Bu hakları talep ederken kısıtlama ve sınırlamalarla karşılaşmakta mıdır?

Ülkemizde dini söylemlerin en yetkili yapılanması Diyanet İşleri Başkanlığıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı 3 Mart 1924 tarihinde 429 Sayılı Kanunla Başbakanlığa bağlı bir teşkilat olarak kurulmuştur. Anayasamızın 136. maddesinde belirtildiği üzere Diyanet İşleri Başkanlığı, genel idare içinde yer alan bir kamu kurumu olup, "laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışmayı ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. İlgili kanunda da bu görevler, "İslâm Dininin inançları, ibadet ve ahlâk esasları ile ilgili işleri yürütmek, Din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek" şeklinde belirlenmiştir.

"Diyanet İşleri Başkanlığı, her türlü siyasi görüş ve düşüncenin üstünde kalarak milli birlik ve dayanışmayı temin etmeyi, kardeşlik, yardımlaşma ve fedakarlık başta olmak üzere dinimizin yüce prensiplerini kişilere tanıtmayı, din konusunda halkımızı doğru bilgilendirmeyi, manevi ve ahlaki değerlere bağlılıklarını artırmayı amaç edinmektedir" gibi görünse de Beyza Bilgin'in yukarıda değindiği gibi, benzer uygulamalar Diyanet İşleri Başkanlığı'nı da yaşanan çelişki ve kadın sorunlarına örnek teşkil etmektedir.

Türkiye gibi bir ülkede kızlar ikili kıyafet uygulamaları yüzünden eziliyorken. Cumhuriyetin bir kurumu (Diyanet) diyor ki, kızların buluğ çağından başlayarak türbansız kamusal alana çıkmaması gerekir, "türban Allah'ın emridir". Bir diğer, hatta iki diğer kurumu (MEB ve YÖK) diyor ki, "kamusal alana türbanla girilmez". Erkekler ise, başları içten içe daha örtülü olsa bile her yerde serbestçe dolaşıyorlar. Karısı başörtülü bir erkek kendisi yüzücü olup "İslam'a uygun" diye nitelendirilen uzun

mayolar dışındaki en küçük sporcu mayolarını giyebiliyor. Kızlar ise tahsillerini bırakmak zorunda kalabiliyor, kadınlar çocuklarının mezuniyet törenlerini göremeyebiliyor.(Bilgi, 2005)

Türkiye’de kadın sorunlarının başında eğitim gelmektedir. Eğitimde ise kadınlarla ilgili bazı engellenmeler bulunmaktadır. Bunlar devam ediyor ve aralarında başörtüsü de vardır. Başörtüsü Türkiye’nin gündemini çok fazla meşgul etmiştir ve bu konuda ilgili bütün tarafların sorumluluğu vardır. Diyanetin de sorumluluğu vardır. Çoğu zaman Diyanet hakkında derler ki, “Diyanet serbest hareket edemiyor, çünkü o devletin güdümündedir” veya “Diyanet Devletin güdümünde değildir.” Niçin? Diyanetin başörtüsü konusuyla ilgili bir fetvası vardır mesela, 1980’de verilmiş bir fetvadır. Bu fetvada, “başörtüsü Allah’ın emridir” denir ve nasıl örtülmesi gerektiği ayrıntılı olarak anlatılır. Diyanetin bu fetvayı nasıl aldığı ayrı bir konu, onu katiyen değiştirmeyişi de ayrı bir konudur. Devlet, üniversiteleri bu kıyafeti istemiyor. Diyanet devletin güdümünden kurtulamıyor ise, nasıl oluyor da başörtüsünün Allah’ın emri olduğu fetvasını verebiliyor? Hayır, Diyanet serbest fetva veriyor, sadece bazı konularda bu söyleme sığıyor o kadar. Kadın konusunda geleneksel fetvalardan özellikle taviz vermiyor, onun için Diyanet belki eski devrin fetvalarının güdümündedir, denilebilir. Devletin iki kurumu arasında beraberlik de yoktur. (Bilgin, 2005, s.31)

Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin dini yönelim düzeylerinin yüksek olduğu, ancak erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha dindar oldukları ve aralarındaki farkın istatistik açısından anlamlı bulunduğu tespit edilmiştir. Türkiye'nin ilk kadın vaizi olma unvanına sahip Prof Dr Beyza Bilgin çalışmasında bu bulguları beş yolla yorumlamaktadır:

1. Cami, Kuran kursu gibi yerlere giderek gönüllü din eğitimi imkânından yararlanma açısından erkekler kadınlara göre daha şanslılardır.

2. Diyanet İşleri Başkanlığı erkek ağırlıklı bir teşkilat olarak karşımıza çıkmaktadır, bu durum iki yönde kendisini göstermektedir: a) personeli, her ne kadar imamların erkek olması gibi bir zorunluluk bulunmasa da- ezici bir çoğunluk erkektir. b)Diyanetin yürüttüğü din hizmetleri daha çok erkeklere yönelik olmanın yanında, ibadet yerleri öncelikle erkekler esas alınarak tasarlanmış bulunmaktadır. Mesela birçok caminin ana ibadet alanı erkeklere, arka, kuytu, örtülü, perdeli son cemaat mahalli ise kadınlara mahsustur.

3. İbadetler ve camiye gitmekle ilgili mevcut adet ve gelenekler, kadınları toplu ibadet ve merasimler içerisinde yer almaktan geri bırakmaktadır. Mevcut adetler gereği bir yandan kadınların vakit namazlarına, hatta Cuma, bayram ve cenaze namazlarına katılmaları uygun karşılanmazken bugün tartışılıyor. Kadınların diğer yandan gece vakti teravih namazlarına gitmeleri, bazı yörelerde sahur vaktinden sonra camiye giderek mukabele dinlemeleri teşvik edilebilmektedir. Bu durum dini olmaktan çok örf ile ilgilidir, ancak kadınların dindarlıklarını etkileyici gelenekler arasındadır. Bilgilenmek ona göre az veya çok oluyor.

4. Konuya cemaatler açısından bakıldığında da benzer durumlar karşımıza çıkmaktadır. Cemaatlerin tamamının lideri ile önde gelen kadroları yine erkektir. Cemaat faaliyetleri içerisinde kadınların erkeklerden sonra ve erkeklerin izin verdikleri veya planladıkları kadar yer aldıkları görülmektedir.

5. Sadece öğrencilerle ilgili olarak, Cumhuriyet tarihi boyunca, çeşitli öğretim kademelerinde, öğrencilerin kıyafetlerinden doğan bazı kısıtlamaları vardır. Bunlar da öğrenimde bazı eksikliklere yol açıyor.

(Bilgin, 2005, s.35)

Diyanet İşleri Başkanlığı'nda müftülere baktığımızda tamamına yakını erkektir. Son yapılan sınav sistemi ile Diyanet İşleri Başkanlığı'na iki kadın müftü yardımcısı atandı. Diyanetin açmış olduğu sınavı kazanan iki kadın, Kayseri ve Antalya'ya "müftü yardımcısı" olarak atandı. 15 ilde 48 kadının katıldığı zorlu sınavı kazanan Şerifi Hanım Altıner Antalya'ya, Cansever Dokuz da Kayseri'ye atandı. (02-09-2005 tarihli sabah gazetesinden alınmıştır.)

Nüfusunun yarıdan çoğunun kadın olduğu bir ülkede bu kadar az kadın din yetkilisinin bulunması düşündürücüdür. Dolayısıyla müftülük yetkisi alan kadınlar yetkileri dâhilinde fetva verebilecekken fetva verebilir mi? sorusu da gündeme gelmektedir.

Kadın müftü yardımcısı olarak atanması tartışmaları da beraberinde getirmiştir. 02-09-2005 tarihinde Sabah gazetesine konuşan ilahiyatçıların görüşleri şöyledir.

Prof. Dr. Hayri Kırbaşoğlu, (AÜ İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi): Peygamber döneminde kadınlara yasaklama yoktu. Kadın dini ve resmi her türlü görevi yapabilir.

Dr. Hidayet Tuksal (Başkent Kadın Platformu Kurucusu): Kadın görevliler, kadınların dinini daha çok sevmesine yol açacaktır. Çok geç kalındı. İleride müftü de olur, başkan da.

Kadriye Erdemli (Kadın vaize): Yönetimde çok kadın olmalı. Kadın, kadının sorunu iyi anlar.

Prof. Mehmet Nuri Yılmaz (Diyanet İşleri Eski Başkanı): Dinen bir sakıncası yok. Ancak bu görevler bir yerde temsilidir. Bayan olunca camilere gidip vaaz, hutbe okuması veya namaz kıldırması geleneklerimize ters düşer.

Genelde erkek egemen bir yapılanmaya sahip olduğumuz Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yılda 52 defa olmak üzere müminleri eğitmek ve bilgilendirmek amacıyla yayımlattığı "Cuma Hutbeleri'nin " içeriği önem teşkil etmektedir.

Hutbe; Cuma ve Bayram günlerinde camilere gelen müminleri, dinî konularda aydınlatmak üzere hatibin yaptığı konuşmadır. Cuma hutbesi farzdır. Hutbesiz Cuma namazı sahih olmaz. İki hutbe okunur. Birinci hutbede müminlere vaaz ve nasihat; ikincisin de ise, bütün Müslümanlara dua yapılır. (İlmihal,2004)

Cuma hutbesi farzdır. Kurân'da açıkça, "Cuma günü hutbe oku, yani konuşma yap" diye bir emir yoktur ama, "Ey inananlar, cuma günü namaz için çağırıldığı(nız) zaman, Allah'ı anmaya koşun, alışverişı bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılındıktan sonra yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfünden (nasibinizi) arayın. Allah'ı çok anın ki başarıya eresiniz. Bir ticaret veya eğlence gördükleri zaman hep dağılıp ona giderler ve seni ayakta bırakırlar. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden de ticaretten de hayırlıdır. Allah, rızkı verenlerin en hayırlısıdır (Cum'a: 9-11). "

Cuma 9'uncu ayette inananlara, cuma günü namaz için çağırıldığı zaman Allah'ı anmaya koşmaları emredilmektedir. Gerçi namaz da Allah'ı anmadır ama (Allah'ı anmak) sadece namazdan ibaret değildir. İşte cuma konuşması (hutbesi) de Allah'ı anmaktır. Ayrıca 11'inci ayette, ticaret veya eğlence davulunun sesini duyanların, Peygamber'i ayakta bırakıp çıkmaları, kınanmaktadır. Peygamber'in ayakta olması, konuşma yapması durumunu anlatır. Demek ki cuma namazında

konuşma yapılır. Bu ifade de hutbenin yani konuşma yapmanın, cumanın temel öğelerinden olduğunu kanıtlar.(Süleyman Ateş, Vatan Gazetesi, 13.01.2004)

Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. (Cuma, 62/9)

Yukarıdaki ayetin konusu Cuma namazıdır. "Ey inananlar!" hitabı ile başlanılmaktadır ve ayırım yapılmaksızın bütün insanlara seslenmektedir. Cuma günü Cuma namazını kılmaları gerektiğini belirtmektedir. Kadında inanan bir insan olarak Cuma namazı kılmakla sorumlu tutulmaktadır.

Fakat kadınların Cuma Namazına katılımı ülkemizde yaygın değildir. Tamamını erkeklerin teşkil ettiği mümin gruplar Cuma namazında yer almaktadırlar. Cuma hutbelerini eğitim işlevi göz önüne alındığında eğitilen yetişkin grup erkeklerdir.

Dolayısıyla buraya kadar anlatılanlardan araştırma konumuz, "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın en önemli eğitim işlevini gören 'Cuma Hutbelerine ' kadına ilişkin söylemlerin incelenmesi olmuştur. Bu söylemleri incelerken kadın araştırmacıların bakış açısı ile değerlendirme yapılmıştır. İslamcı ve modernist kadın araştırmacıların din, İslam üzerine görüşleri de çalışmamızın bulgular ve yorum kısmında yer alacaktır.

Diyanet İşlerinin resmi internet sitesinde Kur'an Meali bölümünde Nisa Suresi 4/34;"Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdır. Çünkü Allah insanların kimini

kiminden üstün kılmıştır. Bir de erkekler kendi mallarından harcamakta (ve ailenin geçimini sağlamakta) dırlar. İyi kadınlar, itaatkârdırlar. Allah'ın (kendilerini) koruması sayesinde onlar da "gayb"ı korurlar. (Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün. Eğer itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Şüphesiz Allah çok yücedir, çok büyüktür." açıklaması yer almaktadır.

Diyaret İşleri Başkanlığı "25.07.2003 - CUMA NAMAZININ FAZİLETİ" hutbesinde Cuma Namazını ve dini gerekçesini aşağıdaki gibi açıklamıştır.

Muhterem Müslümanlar !

Cenab-ı Hakk'ın kullarına bahşettiği sayısız lütuflarından biri de Cuma günüdür. Cumayı diğer günlerden ayıran en önemli özellik, o günde cemaat halinde Cuma namazının kılınmasıdır. Nitekim Cenab-ı Hak bu konuda şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığınızda, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfünden nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki, kurtuluşa eresiniz."1 Bu ayet-i kerime, Cuma vaktinin cuma namazı kendilerine farz olanlar için bir ibadet zamanı olduğuna işaret etmektedir. Bu ayete kulak veren Mü'minler Yüce Allah'ın bu çağrısına uyarak her türlü dünyevi meşgaleyi bir tarafa bırakıp Cuma namazına koşarlar. Camide hayatlarına yön verecek nasihatleri dinler, birlik ve beraberlik içerisinde Yüce Mevlâ dan af ve rahmet dilerler.

Aziz Mü'minler!

Cuma namazı, Müslümanların tanışmaları, kaynaşmaları, yardımlaşmaları, birlik ve beraberlik şuurunu kuvvetlendirmeleri, Allah'a birlikte yaklaşmaları için önemli bir vesiledir. Cuma namazı, toplumun eğitilmesinde de büyük rol oynamaktadır. Cuma günü yapılan vaazlarda, okunan hutbelerde, iyiliklerin yaygınlaşması, kötülüklerin önlenmesi, insan haklarına saygı, çevre temizliği, birlik ve beraberlik içinde olmanın önemi, şehitlik ve gazilik ruhu, vatan savunmasının önemi, anne ve babaya hürmet, akraba ve komşulara iyilik, doğruluk ve dürüstlük gibi değerler anlatılmaktadır. Bunun yanında Cuma namazı, camiye ve beş vakit namaza alışmanın da ilk adımını teşkil etmektedir.

*Cuma namazını eda etmek üzere camiye giden mü'min kardeşlerimizin dikkat etmeleri gereken bir takım kurallar bulunmaktadır. Buna göre, cumaya giderken temiz ve güzel elbiseler giyilmeli, insanlara rahatsızlık verecek her türlü kokular giderilmeli, ön safta boş yer varken arkada saf tutulmamalı, safları aralıksız ve düzgün tutmalı, ön safa geçmek için cemaat rahatsız edilmemeli, hutbe okunurken susup dinlenilmelidir. Mazeretsiz olarak Cuma namazının terk edilmesinin günah olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca **kadınların da** Cuma namazlarında cemaate iştirak edebilecekleri bilinmeli, dini, milli ve ahlaki değerlerle yetişmeleri için çocukların da cumaya gitmeleri teşvik edilmelidir. (25-07-2003 tarihli hutbe "Cuma Namazının Fazileti")*

B) ARAŞTIRMANIN METEDOLOJİSİ

Bu alıŐma öncelikle din sosyolojisi perspektifinde yapılacaktır. İlk kısımda aydın kadınların din ve kadın, İslam ve kadın başlıkları altında görüşlerini, söylemlerini betimledim. Öncelikli olarak aydın kadınların yazmış olduğu eserlerden faydalanıldı. Araştırma kapsamındaki kadınları seçmemizin en önemli noktası, din ve kadın üzerine söylemlerinin olmasıdır.

Çalışmamızın, konusuyla ilgili çok geniş bir yazın taranmıştır. Çoğu kitap, makale olmak üzere gazete haberleri ve internet yayınlarına baŐvurulmuŐtur. Hutbelerin içerik analizleri yapılırken aydın kadınların görüş ve düşünceleri ile açıklanmıştır. Kişisel yorum bu bölümlerde yapılmamıştır.

Burada, kadın aydınların din ve kadına bakışlarının ve hutbelerin değerlendirmesinin yine bir kadın ve feminist araştırmacı tarafından yapılması önyargılı olma gibi objektiflik sorunun gündeme getirebilir. Fakat bu risk bütün araŐtırmalarda bulunmaktadır. AraŐtırmam boyunca riske düşmemek adına gerek feminist kimliğim gerek kadın kimliğimden ziyade aydın araştırmacı kimliğim ön planda yer almıştır.

C) ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Çalışma oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Özellikle alan okumaları çok sayıda aydın kadının görüş ve düşüncelerini kapsamaktadır. Bu çalışmamda görüş ve düşüncelerini inceleme imkânı bulduğum kadın yazarların bir kısmı “ Modernist Aydın”, “ Geleneksel Aydın”, “İslamcı Aydın” kadın yazarlar olarak kategorilerine yerleştirilebilir.

Diyanet İşlerinin Cuma hutbeleri incelenirken, 2002 senesinden bu yana yayımlanan tüm hutbeler gözden geçirilmiştir. Bu inceleme sonrasında toplam 14 hutbe seçilmiştir. Hutbelerin başlıklarının ve içeriklerinin yoğunlaştığı temel nokta din ve kadın olduğu görülmektedir. Bizim temel sorunumuz hutbelerde kadın ve cinsiyetçi öğelerdir.

Çalışmanın bulgular ve yorumun bölümünün A kısmında kadın araştırmacıların din ve kadın konusunda söylemleri yer almaktadır. B kısmında ise, hutbelerin içerik incelemesi yapılmıştır. Hutbeler tahlil edilirken, kadının kimlik ve statüsü, kamusal alan ve kadın, özel alan ve kadın, kadının özgürlüğü başlıkları çerçevesinde tahlil edilmeye çalışılmıştır. Nitekim kimlik, statü, kamusal alan, çalışma hayatı, eğitim, siyaset, ev kadınlığı, karı kocalık ilişkisi, özgürlük, cinsellik, hutbelerin içeriğinde çözümlenerek yukarıda verilen başlıklar kapsamında tartışılmaktadır.

Sonuç kısmında ise, çalışma boyunca sınıadığımız varsayımlarımız çerçevesinde ulaştığımız sonuçlar verilmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM II

BULGULAR VE YORUM

A) AYDIN KADINLARA GÖRE DİN, İSLAM VE MODERNLİK İLİŞKİSİ

Aydın kadın yazarlardan Nilüfer Göle'nin din anlayışını sözlerindeki "din özü", "Allah sevgisi", "müzik" gibi anahtar kavramlar çerçevesinde çözümlenmek mümkün görünmektedir. Göle, "dinin iyiyi doğruyu tanımlamakta, içsel dünyalara yönelmekte, gündelik yaşamı zamanlamakta, cinsler arası ilişkilerin gramerini yazarak modern toplum içinde yol gösterici olduğunu söylemektedir.(Göle, 1994, s. 138)

Fatma Gül Berktaş, kutsal ve kutsal olmayan ayrımından yola çıkarak dini kutsal alan içersine almakta ve kutsal bir dünya ile ilgili inanç ve pratikler sistemi olarak algılamaktadır.(Berktaş, 2000, s. 19)

Din olgusuna çok geniş bir perspektiften bakan İslamcı kadın araştırmacı ve yazarlardan biri olan Cihan Aktaş, geleneksel anlayışla aralarına mesafe koymaya ciddi özen göstermektedirler. Cihan Aktaş, dine "hayat", "ahiret", "kuşatıcılık" kavramları ile ilişki içinde ele alarak yaklaşmaktadır. O'na göre din, hayatı kavrama ve yaşama çabasıyla ilgili geniş bir manzumedir ve her şeyi kuşatır. Bir algılama ve keşif süreci olduğu kadar bu süreçle ilgili konumlanma halidir. Bu anlamda din sadece bu dünyayla ilgili değil, öteki dünya ile de ilgilidir. Dolayısıyla insanın çok somut görünen dünya hayatı içindeki varlığını diğer dünya ile ilişkilendiren kural ve anlamları da ihtiva eder. Aktaş, dinin dinamik bir süreç olduğuna vurgu yaparken, ahiret ve kural koyucu boyutunu da dile getirerek, belirleyiciliği baskın, tarihsel

olmayan, insan hayatını her yönüyle kuşatıcı din anlayışını ortaya koymaktadır.
(Aktaş, 1999, s. 19)

Nilüfer Göle'nin, İslam'a bakışını siyasal İslâm ve İslamcılık kavramları etrafında çözümlenmeye çalıştığını görmekteyiz. İslam'ın Kuran'da anlatılan ve Peygamber zamanında uygulanan, Asr-ı Saadet dönemindeki köklere dönme arzusu olarak algılayan (Göle, 1994, s: 174) Göle, geleneğin ve tarihi birikimlerin yokluğuna dikkat çeker. Siyasal İslam'ın Müslüman aktörleri güçlendirici ve kimlik şekillendirici özelliklerini vurgulamakla birlikte, öznelliklerine engel olmakla, alan daralttığını ve romantik aşk tarafından şekillendirildiğini ifade etmekle de gerçekçi olmadığını altını çizer(Göle, 1994, s. 149 -151). İslamcılık kavramının her ne kadar kültürel bir zemine kaydığını ifade etse de, devrimci, tabulara dayalı, kuruluş dönemi efsanesine bağlı, devlet kuramı sahibi nitelikleriyle gündeme getirerek, siyasal yönlerini öne çıkaracak biçimde kavramaktadır. Böylece Göle'ye göre İslamcılık, İslam'ın kişisel dini ibadet ve vicdan sınırlarından taşan bir-İslami anlayışın adı olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim İslamcılığı Müslüman ülkelerde 1970'lerin sonunda ortaya çıkan ve 1980'lerde İran Devrimi ve İslam Cumhuriyetinin kuruluşunun etkisiyle radikalleşen hareketlere bağlayan Göle (Göle, 1994, s. 20), Müslüman ile İslamcıyı birbirinden ayırarak birincisini dinsel bir kimliğe, ikincisini ise siyasi bilinç ve toplumsal aksiyona atfederek algılamaktadır (Göle, 1994, s. 97)

Gülay Göktürk de genel din anlayışına paralel olarak İslam'a bakmakta, Kur'an-ı Kerim'i o günkü Arap toplumunun üretim ilişkilerinin somutlaştığı bir kitap olarak görmektedir. Böylece Göktürk Kur'an metninin yerelliğini vurgulamakta, toplumsal ilişkileri din için belirleyici kılmaktadır. Bundan dolayı Göktürk'te Kur'an

metni hem zamansal hem de mekânsal olarak evrensel bir anlam ifade etmemektedir. Altyapı-üstyapı ilişkileri içerisinde ele alınan İslam anlayışına uygun olarak hak ve adalet duygusunun da öbür dünya korkusundan kaynaklanmaması gerektiği ifade edilmektedir. (Göktürk,1998, 292).

Göktürk'e göre İslam'a ait kimi değerler ötekiler ile bir karşıtlık ilişkisi içerisinde ele alındığında bir yaşam tarzının gereği olmaktan çıkıp sembole dönüşmekte, sembollerin artışı ile insan zihni kutsal emanetler deposuna benzemektedir. (Göktürk, 1998, 15)

Fatmagül Berktaş İslam'ın total bir yaşam tarzı öngördüğü, din ile devlet arasında ayırım yapmadığı için bütün kurumlarıyla dinsel olduğunu belirtirken, İslam ile teokrasiyi özdeşleştirmekte ve İslam'ın bulunması gereken alandan taşıdığını ima etmektedir.(Berktaş, 2000, s. 112)

Modernist aydınlardan Nilüfer Göle İslam ve modernlik ilişkisi bağlamında modernist tavrı belirleyen tüm yargı ve klişelere bağlılığı ile dikkat çekmektedir. Bu konudaki görüşlerini daha çok "İslâmcılık" üzerinden dillendiren Göle, Müslüman ile İslamcı kavramlarının arasına itina ile mesafe koyarken, ilkinin dinsel bir kimliğe, ikincisinin ise, siyasi bilinç ve toplumsal aksiyona denk getirerek algılamaktadır. (Göle, 2000, s. 97) İslamcılık terimiyle Müslüman ülkelerde 1970'lerin sonunda ortaya çıkan ve 1980'lerde İran Devrimi ve İslam Cumhuriyeti'nin kuruluşunun etkisiyle radikalleşen hareketleri kastedilen Göle, İslamcılığı şiddet ve terör yoluyla modernlikle savaştan bir hareket olarak görmektedir.(Göle, 2000, s. 20-21) Teröre denk getirilerek

kullanılan çarşaf, İran devrimi gibi imaj sembolleri "Şeriatçı İslam" kavramıyla özdeşleştirmektedir.(Göle, 2000, s.77).

İslamcı kadın yazarlardan Cihan Aktaş, modernliği insan-Tanrı karşıtlığı özelliklerinden yakalayarak kavramakta ve bu bağlamda İslam ve modernliği iki ayrı kategori olarak görmektedir. (Aktaş, 1997) Modern döneme kadar insanın kimliğini veren din idi. Fakat batı modernleşmesi dini dışlanmasıyla yoluyla değil dinin modernleşme içinde eritilmesiyle insanın kimliğini vermiştir. (Aktaş, 1995, s.250)

Türkiye örneğine bakıldığında İslam, bir dönüşümün hem öznesi hem nesnesi durumunda bırakılmaktadır. Bunun bir süreç haline getirilmesi, akılcı, tecrübeci, bilimsel ve teknik düşüncenin yaygınlaşması, eski geleneksel dine duyulan ilgini azalmasına da sebep olmuştur.(Günay, 1987, s. 34) böylece din toplum içinde meşru konumunu ve referans gücünü kaybetmesiyle, daha çok bireysel alana denk gelen bir yaşam anlayışının konusu olmuştur. Daha sonra din toplumda ilke tartışmalarının ve gerilimlerin kaynağı olmuştur. Nitekim yapılan din içerikli sosyal araştırmalar, Türkiye'de bireysel inanç düzeyinde problem olmadığını inanç toplum ilişkisinde dini toplum düzeyinde belirleyiciliğinde sorunlar olduğunu göstermektedir. (Köktaş, 1993)

Göle'ye göre, özellikle 90'lardan itibaren kamusala hitap eden araçların çeşitlenmesi ve İslamcılar tarafından İslam'ın kamusala dair söyleminin yoğunlaştığı, böylece laik söylemleri ile belirlenen kamusal alana İslami din, kimlik ve ahlaka ait temalar daha çok kadınlar üzerinden taşınmıştır. (Göle, 2000, s.20) Böylece İslam, kamusal alana dâhil olarak Müslümanlar için yeni öznelliklere sebebiyet vermekte,

ama bu öznelliklerin bizzat kendisi cemaat vicdanı aracılığıyla meşrulaşan homojen bir İslami kamusal düzen idealini tehdit etmektedir. (Göle, 2000, s.33) Öte yandan İslam, vicdan, aile ve cemaat dünyalarından çıkıp eğitim, piyasa ekonomisi, iletişim, tüketim ve sivil topluma doğru açıldıkça modern toplumun gereksinimleri ışığında kendi yasakçı sınırlarını aşmak zorunda kalmakta, ama aynı zamanda bu alanları da değişime uğratmaktadır. (Göle, 2000, s.33). Böylece laik iktidar alanları içerisinde tanımlanan statü gruplarında İslamcılar yer aldıkça bir yandan o alandaki seçkinlerle yan yana gelmekte, diğer yandan yeni kamusal yüzler oluşturmaktadırlar. Süreç işledikçe yeni konu ve aktörler kamusal alanda görünür olmaktadır.

(Göle, 2000, s.33–34)

Cumhuriyet'in ilk yıllarında şehirli-köylü kadın arasındaki statü farkı, köyden kente göçlerle giderek yeni boyut kazanmış, yeni dindarlık biçimleri, dolayısıyla yeni tartışmalar ortaya çıkarmıştır. Şehirli, merkezdeki kadın, dinin ve geleneksel değerlerin etkisinden kurtularak modernleşmiş; eğitilmiş, iyi giyimli, şehrin adab ve erkânına riayet eden, ekonomik açıdan belli bir seviyede bulunan kadın olarak; karşısındaki kadın ise daha çok geleneklerin beslediği dindar bir tip olarak verilmektedir. Şehre göçler ciddi olarak şehirliilerin tepkisiyle karşılaşarak, şehirlerin bu anlamda görüntüsünün bozulduğu dile getirilmiştir. Hatta o dönemlerin sosyolojik çözümlemesine fırsat veren filmler yoğun olarak kadın üzerinden ve dindarlık, köylülük, şehirli parantezlerinden bir gerilimi ele almaktadırlar.

Şehirlilik ve dindarlık arasında kurulan tezat, tarihi uzanımlara sahip bir kavram olarak "çağdaşlık" kadınla ilintili olarak sadece şehirli-köylü ayrışması da değil, yaşamın birçok alanında temsil edilecek bir genişlikte kullanılmaktadır. Bu çerçevede

Türkiye'de kadın sorunu çağdaşlaşma uğraşlarının temel göstergesi haline gelmiştir. Modernist aydınlar göre, çağdaşlaşma deyimi bu asırda medeni milletlerin uyguladığı kuralları kapsar. Bu ise, erkek ile kadının hukuki statüsünün ve meslek sahibi olabilmesinin eşitlenmesi, fakat bundan da öte, eski devirlerden kalan zihniyetin silinmesi demektir. (İnan, 1985, s.331 -332)

İslam ve çağdaşlaşmanın bir problematik ve karşıtlık olarak ortaya atılmasının nedeni, "çağdaşlaşma" kavramının çoğu kez "batılılaşma" ve "modernleşme" boyutları ile tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. İslami kesimde çağdaşlaşma, belki de daha çok bu yüzden, yoğun olarak batı emperyalizminin ve sömürgeciliğin yeni bir görüntüsü olarak algılanmaktadır. Çağdaşlaşma ve modernliğe duyulan tepkiler, kadının toplumdaki konumu ile ilgili değişimler söz konusu olduğunda daha sert bir şekilde ifade edilmiştir. Sosyal değişimin, siyasi ideolojinin kitleler üzerindeki etkisinin sergilenmesinin sembolü haline dönüşen kadının konumu, kılık-kıyafeti, bu "ikilem bağlamında önemli bir sorun haline gelmiştir.(Narlı, 2000, s. 95 -96). Modernliğin ilerleme, reform, çağdaşlık, uluslaşma gibi öne çıkardığı kavramlar, kadının kazanmasını istediği kimlikte de önemli ve belirleyici olmuştur. Kadınla ilgili kanıt ve tartışmalar göz önüne alındığında kadın konusunun çağdaşlık parantezinden modernleşme sürecinin izlendiği bir alan olarak görüldüğü söylenebilir. Hatta bir milletin uygarlıktaki yerinin kadına verdiği değer, tanıdığı haklarla belirleneceği, bundan sonra kadının dinsel kimlikten kurtularak erkeğin yanında onurlu, güvenli, bilgi ve sosyal bir varlık olarak yaşamasına yön vermesini sağlayacağı. Söylemi kullanılarak kadının statüsü daha da ileride bir uygarlık sorunu yapılmıştır. (Tümerdem, 1986, s. 151 -153)

B) CUMA HUTBELERİNDE KADINA İLİŞKİN SÖYLEMLER

Hutbe: 02.05.2003- ANNE SEVGİSİ

Kur'an ifadelerinde kutsileşen, Peygamberimizin dilinde yüceleşen anne: merhameti çileyi, sabrı ve fedakârlığı aşk haline getiren, duası kabul olan, hoşnutluğu cennet yolunu açan en saygı değer insandır.

Anne: fedakârlığın, cömertliğin, karşılık beklemeden vermenin ve sevginin sembolüdür.

Yüce dinimiz, anneye ve anne sevgisine özel bir yer vermiş, mutluluğun en üst noktası olan cenneti, annelerin ayakları altına sermiştir. Vaktinde kılınan namazdan sonra en sevimli işin, anne-babaya iyilik yapmak olduğunu, Allah'ın rızasını kazanmanın, cennete ulaşmanın yollarından birinin, anne sevgisinden ve anneye hizmet edip gönlünü hoş etmekten geçtiğini bildirmiştir.

Muhterem Mü'minler !

Çocukları için yemeyip yediren, giymeyip giydiren, onların mutluluğu için her ızdırabı zevk bilen annelerimize sevgimizi ifade için her fırsatı iyi değerlendirmeliyiz. Şüphesiz onlar, sadece senenin belli bir gününde anılıp, diğer zamanlarda ihmal edilecek varlıklar değildir. Anneler, her zaman ömür boyu sevgiye, saygıya, hizmete ve hürmete layık en yüce varlıklardır. Onlar, başlarımızın tacı, gönüllerimizin ilacıdır.

Ne mutlu, annelerini, layığıyla sevip onları her zaman hatırlayanlara... Ne mutlu, annelerinin hayır dualarını alıp, dünya ve ahiret mutluluğuna erenlere.

Değerli Müminler!

Dünya'da sevgi, saygı ve iyiliğe en fazla lââyık olan kişilerin başında anne ve babalar gelmektedir. *Anneler, çocuklarını hamilelik dönemlerinde büyük zorluklarla taşımakta, çeşitli eziyet ve sıkıntılarla dünyaya getirmektedirler. Doğum sonrasında ise, uykularını bölerek onları emzirmekte, en güzel ninnilerle uyutup, sevgiyle büyütmektedirler. Hepimiz maddî ve manevî gelişimimizi annelerimizin sevgi, şefkat ve merhametine borçluyuz. Çünkü bir çocuğun ruhsal ve bedensel gelişimi için anne sütü ne kadar önemli ise, annenin sevgi, şefkat ve merhameti de en az o kadar önemlidir.*

Kişinin anneye olan ihtiyacı hayat boyu sürmektedir. Annelerimiz başlarımızın tacı, dertlerimizin ilâcı, gönüllerimizin sultanıdır. Bakınız şair bu gerçeği ne güzel ifade ediyor: "Ana başa tâc imiş, Her derde ilâc imiş, Bir evlât pîr de olsa, Anaya muhtaç imiş". "Ağlarsa anam ağlar, gayrisi yalan ağlar" özdeyişi de bunu desteklemektedir.

Diğer yandan annelerimizle birlikte babalarımızın da üzerimizde şüphesiz çok büyük hak ve emekleri vardır. İyilik ve yardımlaşmanın, ağırbaşlılık ve sorumluluğun sembolü olan babalarımız; soğuk-sıcak, yaz-kış demeden, gece-gündüz çalışır, çabalar, helâlinden kazanır, maddeten ve manen büyüyüp gelişmemize ve hayata atılmamıza katkıda bulunurlar. Baba sevgisi ve desteği de çocuklar için önemli bir güç kaynağıdır.

“İnsana, anne ve babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu her gün biraz daha güçsüz düşerek taşımıştır. Onun süttten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: “Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır”[4].

Hutbe: 10.03.2006 - EVLAT, EŞ VE ANNE OLARAK KADIN

Değerli Müminler!

Yüce Allah evrendeki her şeyi çift yaratmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, “Düşünüp ibret alınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki eş yarattık.”[1] ayetiyle bu gerçek dile getirilmektedir. Allah katında saygın bir yere sahip olan insan da kadın ve erkek olarak yaratılmıştır. Her varlığın yaratılışında olduğu gibi erkek ve kadının yaratılışında da sayısız hikmetler mevcuttur. Kadınların geçmişte ve günümüzde gerek ailede gerekse toplumsal yapıda her zaman hak ettikleri saygı ve değeri gördükleri söylenemez. Öyle ki insanlık tarihinde kadının insan olup olmadığı tartışılacak kadar insaftan uzaklaşmış hatta o, namusa leke süren bir varlık olarak düşünölmüş ve hayat hakkı hiçe sayılarak kumlara gömülecek derecede vahşi muamelelere maruz kalmıştır. Üzölerek belirtelim ki, günümüzde de boyut ve biçimi farklı olsa da benzeri uygulamalara şahit olmaktayız. Bu muamelelere maruz kalan kadın, Allah'ın bize bir emaneti olan eşimiz, Rabbimizin bize göz aydınlığı olarak verdiği kızımız, yaratılışımızda hatta hayatımız boyunca ilk sığınağımız, anamızdır.

Değerli Müminler!

Kadın, anamızdır. Analarımız bizlerin dünyaya gelmesine vesile olan fedakârlık sembolü kimselerdir. Çekirdeğin toprağın yüreğinde hayat buluşu gibi, çocuk da anada hayat bulur. Analar, çocuklarını hamilelik dönemlerinde büyük zorluklarla taşımakta, çeşitli eziyet ve sıkıntılarla dünyaya getirmektedir. Doğum sonrasında ise, uykularını bölerek çocuklarını merhamet ve şefkat yüklü kucaklarında emzirmekte, onları en güzel ninnilerle uyutup, sevgiyle büyötmektedir. Yaşımız her ne olursa olsun hepimiz annelerimizin sevgi, şefkat ve merhametine muhtaç oluşumuzu derinden hissederiz.

Muhterem Müminler!

Bir eş olarak kadın, hayat arkadaşımızdır. Hayatın zorluklarını, üzüntü ve kederlerimizi onunla paylaşarak hafifletiriz. O, bizim sadık bir dert ortağımızdır. Huzur ve mutluluğumuzu onunla paylaştıkça hayatımız daha bir anlam kazanır. Zaten aile yuvasının kuruluşunun temel esprisi de bu değil midir? "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşönen bir toplum için dersler vardır." [2] ayeti, duygu ve sözlerimize ne güzel de tercüman oluyor. Eşlerimizle bizler arasında var olan sevgi ve rahmet ilahi kökenlidir. Unutmayalım ki, onlar bize, biz de onlara Allah'ın birer emanetiyiz. Kur'an-ı Kerim'de, mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu oldukları ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötölükten sakındırdıkları [3] bildirilmiştir. Acısıyla, tatlısıyla bir ömür boyu beraber hayat süreceğ eşlerin dostluğa, karşılıklı sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır. Kur'an-ı Kerim'de "...Eşlerinizle, iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz." [4] buyrulmaktadır.

Aziz Müslümanlar!

Kadın, canımız kadar hatta ondan daha çok sevdiğimiz kızımızdır, evladımızdır. Üzülerek belirtelim ki, kız evladını ikinci plana iten bazı yanlış tutum ve anlayışlar varlığını hala sürdürmektedir. Unutmayalım ki, kız olsun erkek olsun, onlar bize Yüce Mevla'mızın sevinç ve mutluluk kaynağı kıldığı, huzur kaynağı yaptığı nimetlerdir. Çocuklarımıza karşı davranış biçimimizi, onlara göstereceğimiz şefkat ve merhametin ölçüsünü cinsiyetleri belirlememelidir. Onların birinin hakkı diğerinden daha az değerli ve kutsal değildir. Kız çocuklarının mirastan, eğitim ve öğretim imkânından mahrum edilmeleri dinimizin esasları ile bağdaşmaz.

Hutbemi her konuda bizlere örnek olan Rahmet Peygamberinin şu sözleriyle bitirmek istiyorum: "Her kim kız çocukları yüzünden bir sıkıntıya uğrar da onlara iyi bakarsa, bu çocuklar onu cehennem ateşinden koruyan bir siper olurlar. "[5] "Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyamet günü o kimseyle ben yan yana bulunacağız"[6] buyurdu.

İslam kadını özel alanla tanımlayarak erkek egemen ve ataerkil bir bilinci keskinleştirmekte, kadına eviyle sınırlı ve erkek merkezli bir yaşam öngörmekte, ona sınırlı özgürlük tanımakta, ikincil statüde konumlandırmaktadır." Bu bağlamda yazınlarda sıklıkla kullanılan "kafes" ve "harem" metaforları, İslam kadın ilişkisini dolaysız verecek anahtar kavramlar olarak dikkat çekmektedir.

Kadının kimlik ve statüsü konusunda sorunsallaştırılan temel konular, erkeklerle eşit haklar, mesleki başarı, bireysellik, kadınlık bilinci, çağdaşlık gibi kavramlar ve bunların din ile bağlantıları çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de kadının

kimlik ve statü kazanması büyük oranda erkek üzerinden gerçekleşmektedir ve kadın statüsündeki yükselme daha çok erkeğe eşitlenme anlamı içindedir. Dolayısıyla ister yüceltme ister aşağılama biçiminde olsun, kadınların erkeklerce tanımlanması bir iktidar ilişkisini açığa çıkarmaktadır. Bu, çoğunlukla İslami ve ataerkil değerlerin sebep olduğu bir durum olarak betimlenmektedir.

Gülay Göktürk'ün de daha çok kadının statüsü üzerinde yoğunlaştığını görmekteyiz. Göktürk kadının iradesi, yeterliği, hatta cezai ehliyeti bile olmayan aciz bir yaratık ve geri zekâlı, eksik insan yerine konarak aşağılandığını belirtirken öncelikli vurgusu kadının ikinci cins olarak görülmesinedir. Böylece kadın birinci cinsin yani erkeğin tamamlayıcısı olarak tanımlanarak statüsü geri bırakılmıştır. Göktürk'e göre bir diğer aşağılama göstergesi de onu sadece bir seks objesi olarak algılamadır Göktürk bu konuyu da Marksist açıklama tarzı ile tahlil yönüne gitmekte, mevcut ataerkil ve erkek egemen işlerliği İslam'ın tanıyarak pekiştirdiği şeklindeki modernist söyleme yakın durmaktadır. Göktürk'e göre, kadının statüsüyle ilgili olarak ortaya çıkan modern gelişmeler karşısında Kur'an metninin sabit olması kendi çelişkilerini açığa çıkarmaktadır. Bu çelişkinin temelinde ise Kur'an'ın kadın ve erkek dünyasını izole etmesi, bunun da gerisinde miras unsuru (Marksist jargonla üretim ilişkileri ve maddi faktörler) yatmaktadır.(Göktürk, 2001, s.31 -34)

Kadının sadece aile ve annelik rolleriyle tanımlanmasına karşı çıkan Göle'ye göre dini kurallar kadını özel yaşama hapsedmekte, ona yalnız eş, anne ve ev kadını rolünü vermektedir.(Göle,1994, s.99) Bu bağlamda "kadın" kavramını aile ve annelik gibi özel alanı işaretleyen çerçevenin dışına taşan bir genişlikte ele alarak merkezileştirmektedir. Bu konudaki çözümlerini İslâmci kadınlar üzerinden

yapan Göle, İslamcı kadınların eğitim, meslek gibi alanlarda yer aldıkça geleneksel yapının tanımladığı "annelik" kavramına mesafeli durduklarını belirtmektedir. O'na göre, İslâmıcı kadınlar daha fazla görünürlük kazanmaya başlayıp eğitim ve meslek edinmeye ilişkin arzularını gerçekleştirmek isterlerken, annelik ve eşliğe dair vazifeleri kendileri için önde gelen ahlaki görevleri kabul eden gelenek ya da yorumları eleştirir bir konuma geçtiler. O'na göre, Türkiye'de ve diğer Müslüman ülkelerde bazı İslamcı kadınlar İslam'daki ahlaksallaştırıcı kadın tanımından aynı zamanda Batı Feminizmine de gönderme yaparak uzaklaşmaktadırlar. (Göle, 2000, s.143)

Buradan yola çıkarak Göle, 1980'ler boyunca kadınların, İslam'ın belirlediği bu çerçeveden dışarı çıkmaya çalışarak İslam'ın tabusunu kırma eğiliminde olduklarını belirtmektedir. O'na göre bu, kocası ve çocuğunda bağımsız bir özel yaşam isteyen Müslüman kadının bireyselleşmesine işaret etmekte (Göle, 2000s. 139), uysal, ailesine düşkün, anne ve eş olarak üstlendiği geleneksel rollere bağlı Müslüman kadın imajından ise gittikçe uzaklaşmaktadır. Göle'ye göre, erkeklerin eşi, çocukların anası olarak tanımlanan, diğerine bağımlı kimliklerinden sıyrılarak özne olarak var olmaya çalışmaları İslami hareketin ayırt edici özelliğidir.(Göle, 1994, s. 126) Göle için kadının erkekten bağımlılığını kopararak özne ve bireysel rolü üstlenmesi, İslamiyet ile bağını tanımlayan bir anlam kazanmaktadır. 1980'ler boyunca gerçekten İslami hareket olgusunun Türkiye özelinde gelişmesinin en önemli niteliklerinden biri, kadınların bir şekilde bu hareketin içinde görünür olmaları, kadının özel ve kamu alanında yer alma tartışmaları içinde eski konumlarının dönüşerek kamusalın ağır bastığı faaliyetlere katılımıdır. Bu bağlamda geleneksel dinsel anlayışın yaptığı kadını özel alana ait kılan tanım sorgulanarak daha modern içerikli bir dönüşüm yaşanmıştır. Göle bu değişimi kadınlar lehinde olumlu olarak daha kamusal, eşit, birey

kadın portresi çizmektedir. Diğer yandan İslam'dan kaynaklanan kadın gövdesine ilişkin görünmezlik yasağı O'na göre, erkek egemenliğini pekiştirmektedir.

(Göle, 1994, s. 135)

Göle'nin temel yaklaşımı, Cumhuriyet dönemi boyunca sürekli yinelenen İslam'ın kadını salt özel alanla tanımlayarak bir mahrumiyete mahkûm ettiği, farklı bir uygarlığın dünya ölçeğinde göstergesi olan modernliğin kadını kamusal alan faaliyetlerinde yoğunlaştırarak bu mahrumiyetten kurtaracağıdır. Böylece özel alan-İslâm-mahremiyet ve kamusal alan-modernlik-özgürlük gibi iki farklı özdeşleştirmeler konsepti içerisinde, İslam kapalı olanın, yasak alanının, bireyselleşememenin adı olarak görünmektedir. Göle genel kabul görmüş stereotipi yargılarla modernistlerce yaygın bir söylem olarak kullanılan özel alanın, tüm içerimleriyle birlikte (annelik, iyi eş, iyi anne) Müslüman kadını mahkûm ettiğini ifade etmektedir.

Göktürk'ün yaklaşımı ise özel alan ve kadın arasında kurulan yakın ilişkiyi bozmaya yöneliktir. Bu çerçevede anneliği babalıktan farklı bir olgu olarak görmeyen Göktürk, varsayılanın aksine annelik diye özel bir kategori, ayrı bir içgüdü olmadığını savunmaktadır. Hatta bu bağlamda kadın-doğa özdeşleştirmesinin bir aldatmaca olduğu fikrinde olan Göktürk'e göre, bu ayırım erkeği tarih ve kültürün alanına yerleştirirken, kadını yüceltme ve kutsama adına doğuran, emziren ana kadını doğanın bir parçası olarak ele almakla (Göktürk, 2001, s.15) annelik ve kadın rollerini özdeşleştirmiştir. Sosyal gerçekliği ve doğallığı içinde annelik rolünü yadsımamakla birlikte anneliğin kadının asli görevi olduğunu kabul etmeyerek kadını aile ve annelik rolleriyle sınırlayan tanımlara mesafeli durmaktadır.(Göktürk, 1998, s.236)

Göktürk'e göre kadın için varsayılan asli ve tali görev ayrımları kendisini ve Hem cinslerini kuluçka makinesi yerine koymaktadır. Hâlbuki "doğurma" kadın için bir görevdir. Gelecekte kadın tıp alanındaki gelişmelerle cenin taşıma görevinden kurtulacaktır. Bu noktada Göktürk iki temel delilin altını çizmektedir. Buna göre herkes çocuk sevmek zorunda olmadığından bir kadın anne olmadan da eksiksiz yaşayabilir.(Göktürk, 2001, s: 225 -226) Kadınların özel alanla eşitlenmesinin doğal bir zorunluluk olmadığı tartışması üzerinde yoğunlaşması, ikinci ve esas kanıtını oluşturmaktadır.

Aktaş, aile kurumunun toplumsal uzantılarına dikkat çekerek, ailenin toplumdaki aktif işgücünün olabildiğince iyi bir şekilde değerlendirilmesi işlevini vurgulamaktadır. Aile kavramına "kadın" ve "erkek" parantezlerinden bakarken, ailenin kadına saygınlık kazandırdığını, erkeği ise kadına egemen bir güç olması yerine, tamamlayıcı, yardımcı ve koruyucu bir konumda tuttuğuna dikkat çeken Aktaş. Bu bağlamda İslam'ın öngördüğü aileyi, kadının hapisanesi değil, çocuklarını eğittiği bir mektep ve kendisini yetiştirdiği bir ocak ve üretkenlik alanı olarak tanımlamaktadır. Ancak Aktaş, kadını salt bu çerçeveye tanımlayan, sınırlandıran yaklaşımlara da karşı çıkarak, bu tanımın kadının daha yararlı olacağı başka toplumsal alanlarda yer almayacağı anlamına gelmeyeceğini savunur.

(Aktaş, 1991, s. 201)

Aktaş, klasik anlamda erkeği merkeze alıp, kadını onun tamamlayıcısı ve yardımcı olarak gören dini söylemi tersine çevirerek ifade etmekte ve burada kadını eksene almaktadır. Bunun bir anlamda aile kavramına erkekten ziyade kadını yakın gören bir yaklaşım olarak betimleyebiliriz. Zaten Aktaş modern değerlerin

propagandasının kadına yönelik olduğunu belirterek ailede kadının oynadığı rolün altını çizmektedir; (Aktaş, 1992, s. 184)

Kadının belli başlı farkı, onun çocuk dünyaya getirme yeteneğine dayandırıldığı için çocuk doğurma kadının en önemli işlevi olarak görülür. Burada kullanılan "belli-başlı" ifadesinin birtakım olumsuz çağrışımları vardır ve kadınların sadece anne olabileceklerini kastetmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu nedenle, bu tespite göre kadınların tüm eğitimi, bu işleve hazırlık olmak üzere kocasına bağlı kadınlar ve ideal anneler yetiştirilmesine yönelik olmalıdır.(Muhsin, 2006)

Oysa Kur'ân'ın hiçbir yerinde çocuk doğurmanın bir kadının 'belli-başlı' görevi olduğuna işaret eden bir ifade yer almamaktadır. Anneliğin kadının yegâne görevi olduğu konusunda da hiçbir işaret yoktur. Kur'ân kadının (elbette tüm kadınların değil) çocuk doğurma yeteneğine sahip yegâne insan olduğunu kabul eder. Bu kapasite insan varlığının devamı için zarurîdir. Bu işlev sadece insan soyunun devamı açısından önem taşır. Başka bir deyişle, sadece kadınlar çocuk doğurabildiği için onların bu işlevi çok önemlidir. Kur'ân, kadını sadece annelik görevini ifa etmekle sınırlamadığı halde, doğuran dişiye karşı saygı, şefkat ve sorumluluk gibi konular üzerinde durmaktadır(Muhsin, 2006)

Modernleşme politikaları çerçevesinde özel/kamusal ayırımının modernleşmenin içselleştirilmesi bağlamında kazandığı anlam, özel alan faaliyetleriyle ilintilendirilen kadının statüsü açısından da belirleyici olmakta, kamusal alana katılım, yükselen bir değer haline gelmektedir. Yapılan araştırmalara göre toplum, her ne kadar kadının

birincil grubu olarak aileyi kabul etmekte, kadını anne ve eş rolleri içinde görmeyi beklemekteyse de, toplum annelik ve eşlik pozisyonlarınsa fiilen çok yüksek statü derecesi atfetmektedir. (Çelebi, 1990, s. 10)

Hutbe: 15.02.2002 - HAYÂ (UTANMA DUYGUSU)

Muhterem Müslümanlar!

İnsanı, diğer canlılardan ayıran en belirgin özellik, akıl ve hayâdır. Çünkü insan, ancak bu iki meziyetiyle güzel ahlak ve edep sahibi bir kişiliğe kavuşur. Doğuştan insanda var olan utanma hissi, şüphe yok ki onu, kendiliğinden bazı tedbirler almaya sevk eder. Nitekim en ilkel toplumlarda insanların, ağaç yapraklarından elde ettikleri veya bitki liflerinden ördükleri parçalarla örtünmeleri, bunun açık bir delilidir. Böyle bir his, akıl ve imanla birleşince, o zaman, çoğunluğun benimsediği ahlâk ve edep kuralları, daha belirgin bir biçimde ortaya çıkar. İnsan, işte böyle bir utanma duygusuyla Allah'ın emirlerine uyarak, mahrem yerlerini örtmeyi, bir ihtiyaç olarak hisseder.

Muhterem Mü'minler!

Edep ve hayâ, ilahi dinlerin ortak kabullerindedir. Bu konuda, en güzel kaideleri ortaya koyan, en mükemmel din, İslam dinidir. Çünkü İslam dini, giyim-kuşamdan, tutum ve davranışlarımıza kadar, her Müslüman'ın uyması gereken edep ve hayâ ile ilgili en güzel ölçüleri belirlemiş, hiçbir konuda aşırılığa ve kuralları çiğnemeye izin vermemiştir.

*Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: “**Ey Adem oğulları!** Size, mahrem yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbiseler verdik ve de takva elbisesi. İşte bu, daha hayırlıdır. Allah'ın bu ayetleri öğüt almaları içindir.*

***Ey Adem oğulları!** Şeytan ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak ana-babanızı cennetten çıkardığı gibi, sizi de aldatmasın. Çünkü o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden (onlar) sizi görürler. Biz, şeytanları inanmayanlara dost kıldık. Onlar bir kötülük yaptıkları zaman, babalarımızı bu yolda bulduk, Allah da bize bunu emretti, derler. De ki: Allah asla kötülüğü emretmez. Bilmediğiniz şeyleri Allah'a mı mal ediyorsunuz?”¹ O halde, Müslüman olarak, Yüce Allah'ın bu emirlerine kulak vermemiz gerekir.*

Değerli Din Kardeşlerim!

Vücudumuzdan açılması ve başkalarına gösterilmesi haram olan yerlerin, görüntülerinin yayınlanması da dinen doğru değildir. Son zamanlarda, hayâ sınırlarını aşan bir kısım görüntülerin yayınlandığı ve bazı vitrinlerde de sergilendiği dikkatleri çekmektedir. Genel ahlâk ve edep kurallarına uymayan bu durum, akl-ı selim sahibi milletimizi üzmektedir. Çünkü bunlar, milletimizin hayâ duygusunu rencide etmekte ve bunları müstehcenlik kapsamında değerlendirmektedir. Genel ahlak ve edep kuralları bakımından böylesi davranışlardan sakınılması gerekir. Özellikle çocuklarımız ve gençlerimiz, bunlardan olumsuz yönde etkilenmekte, bu da toplumumuzun genel yapısı üzerinde, hoş olmayan izler bırakmaktadır.

Aziz Kardeşlerim!

Yüce Dinimiz İslâm, insana, hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi için vazgeçilmez haklar tanımıştır. Din, can ve mal güvenliği, aklın ve namusun korunması bu hakların en önemlilerindedir. Şüphesiz namus ve şerefın korunmasının en güzel yolu, iffetli olmaktan geçmektedir. Zira iffet, insanın süsü, ziyneti ve namus anlayışının göstergesidir. İffet ve namus duygusu, insanlarda doğuştan var olan ve onu diğer canlılardan ayıran en belirgin bir niteliktir. İffet duygusu, bir müminin kötülöklere, çirkinliklere, haramlara bulaşmasını önleyen bir kalkandır. İffetli müminin kapısı, Allah ve Resulüne dolayısıyla kendisine ve başkalarına karşı saygısızlık içeren her türlü çirkinliğe kapalıdır. İffetsiz insan ise, her türlü kötölüğü işlemeye elverişlidir.

Değerli Müslümanlar!

Dinimizde hemen her vesileyle kişilerin dürüst ve iffet sahibi olmaları istenmiş ve bu konuda kadın-erkek ayırımı yapılmaksızın Nûr sûresinin 30 ve 31. âyetlerinde şöyle buyrulmuştur: "Mümin erkeklere söyle; gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını, iffetlerini korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihdir. Şüphesiz Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mümin kadınlara da söyle; gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını, iffetlerini korusunlar..."[2] Bu ayetler aynı zamanda, namus ve iffetin sadece kadınlara özgü değil onun kadın-erkek bütün insanlarda bulunması gereken ortak özelliklerden olduğunu göstermektedir. Üzölerek ifade edelim ki çağımızda bazı kimseler tarafından iffet,

sadece kadınlarda bulunması gerekli bir değer olarak telakki edilmektedir. Oysa iffetli olmak, erkek için de dini ve ahlaki bir yükümlülük ve bir erdemdir.

“Mü’min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, ziynet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar. Zinetlerini, kocalarından yahut babalarından yahut kocalarının babalarından yahut oğullarından yahut üvey oğullarından yahut erkek kardeşlerinden yahut erkek kardeşlerinin oğullarından yahut kız kardeşlerinin oğullarından yahut Müslüman kadınlardan, yahut sahip oldukları kölelerden, yahut erkeklığı kalmamış hizmetçilerden, yahut da henüz kadınların mahrem yerlerine vakıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri ziynetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz! (Nur, 24/30 -31)”

Türkiye’de yakın zamana kadar, İslam’da kadın sorunu yoktur, yaklaşımı egemen olmuştur. Bu iddiaların yer aldığı kitapların erkek olan yazarlarına göre, kadınlara verilmiş haklar, onların görevlerine göre normaldir, hatta fazladır bile. Böyle yazıp böyle savunanlar, İslam hukuku Şeriata göre kadına yüklenen görevlerin sanal pırlıtsını ölçü alırlar. Şeriata göre, tabi sadece kağıt üzerinde, kadının eşine hiç bir hizmet borcu yoktur. Hamur yoğurmak, yemek pişirmek, ev döşemek ve süpürmek, ip eğirip bez dokumak, kadın bunların hiç biri ile mükellef değildir. Eğer kadın bu işleri yaparsa, bu onun faziletindedir. Kadının giyeceğini ve yiyeceğini sağlamak erkeğin vazifesidir. Kadına düşen şey güzel geçinmekten ibarettir! Şeriat fıkıh kitaplarında kağıt üzerinde böyle dese de, kadınların kaç tanesi acaba böyle bir uygulamadan nasip alabilmiştir? Kadınların kaç-göç yaşantısına mahkum edilmişinin de İslam’dan

olmadığını savunanlar vardır. Vaktiyle kadınlar erkeklerle birlikte otururlardı, fakat şimdi kadının bir tek parmağı bile fitnedir, diye yazanlar olmuştur. Şeriatın yazılı olduğu kitapların büyük çoğunluğunda, genel olarak kadın, sırf kadın olması dolayısıyla potansiyel olarak her türlü fitne ve fesadın kaynağı, bu sebeple erkeğe bağımlı yaşaması gereken, ancak iyi bir eş ve anne olması durumunda bazı hakların verilebileceği yaratık olarak gösterilmiştir. Kadın, yaratılıştan yozlaşmaya yatkın gösterilip kötölemekle Yaratan Allah'a nasıl isyan etmiş olduklarının farkında olmasalar gerek! Onlara göre kadın başıboş bırakılamaz, önce babasına, sonra kocasına, ikisinin yokluğunda en yakın erkeğe itaat etmelidir. Kadın kocasının kulu sayılır. Allah'tan korkan (takvalı) kadın, zaruret olmadıkça sokağa çıkmamalıdır, zaruri olarak çıktığında ise tanınmayacak şekilde örtünmeli, hatta kendini çirkinleştirmelidir. Namahrem, kendisine nikahı düşebilen erkekle konuşması gerektiğinde de ağzına ceviz veya taş alan evliya kadınlar gibi yapmalıdır. Kadını bir fesat kaynağı olarak gösteren bu kitaplar maalesef dindar kadınlar tarafından büyük bir teslimiyetle okunmuş, kadınlar bunlara din duygusu ve Allah'a teslimiyet adına uymaya çalışmışları, hatta bunları bazen erkeklerden daha ısrarlı bir dille savunmuş, kızlarına da Allah emri olarak aşılamlışlardır. (Bilgin, 2005, s. 26)

Kadının, inanma ve istediği dini seçme hakkının olduğu gibi, inandığını amele dökme yani uygulama hakkının olduğu da ayetlerde görülmektedir. Kur'an'a göre kadınlar tıpkı erkekler gibi, namaz kılabilirler, Peygamber'in sünnetinde de kadınların Küsuf namazı, Cenaze namazı kılabilirdikleri, herkese selam verip alabildikleri görülebilmektedir. Dolayısıyla böylece kadınların ahlaki hakları da kendiliğinden ortaya çıkmıştır. ((Marancı, 2002, 153)

Nilüfer Göle “ Modern Mahrem- Medeniyet ve Örtünme”de zihinlere yerleşmiş, kaderine boyun eğen, pasif, yumuşak başlı, itaatkâr, geleneksel Müslüman kadın imgesi, evinin kapalı kişisel dünyasından çıkarak kolektif kitlesel hareketlere karışan, aktif, talep kar, hatta militan olan İslamcı kadınlar tarafından kırılmaktadır. Siyasal İslamcı akım kadınının militan, mücahide kimliğin ön plana çıkarmakta, ilahlaştırılan batı gövdesi karşısına, İslami gövde ilahi emre itaat ve teslimiyet ile ritimleşerek çıkmaktadır. Burada Göle'nin kadınla ilintili İslami gövdenin sembolleri olarak başörtüsü, çarşaf, manto üzerine yoğunlaştığına dikkat çekmek gerekmektedir. Göle'ye göre "İslamcı kadınların örtünme biçimi de gelenekler ve modernlik arasındaki uyumsuzluğun diğer bir belirtecidir. Örtünme Müslüman kimliğin, ama aynı zamanda coğrafi kültürel farklılıkların hatırlatıcısı durumundadır. Ancak, yeni İslamcı örtünmenin dokusu, rengi ve formu açısından geleneksel örtünmeyle ilgisinin olmamasının yanı sıra, neredeyse ülkeler, yöreler arası farkların ötesinde bir tür modern İslamcı örtünme üniforması oluşmuştur.

Aynur İlyasoğlu da Göle'nin yoğunlaştığı İslamcı kadın kimliği üzerinde durmakta ve bunu kendi modernleşmesini kendi yapma biçiminde tanımlamaktadır. Çünkü bu kimlik bir yanıt olabileceği gibi, aynı zamanda modernleşmenin getirdiği bazı süreçlere atfedilen bir olumlama anlamı da içermektedir. O'na göre türban ile İslamcı hareket kendi kimliğinin yapıtaşlarını oluşturmuş; eğitim, kentlilik gibi sosyal statüyü arttırıcı etmenler yeni tesettür olgusunu da beslemiştir (Gök, 1995, s.22) Bu sebeple İlyasoğlu bu olguyu "örtülü kimlik" olarak tartışmaktadır.

Siyasal kamplaşmanın gündemi hayli belirlediği bu dönemde, çeşitli isimlere izafeten ortaya çıkan ideolojilerin yanı sıra, İslam'da, hem gelenekçi hem de ideolojik

bir referans olarak sık sık telafuz edilmeye başlanmıştır. Özellikle “ örtünme” ya da “ başörtüsü” ile kadınlar kesiminde görünür hale gelen İslami referans, muhafazakâr çevrelerde yetişen genç kızlar için, aileleri nazarında toplumsal hayata katılma haklarını sağlayıcı bir meşruiyet kaynağı olarak, oldukça özgürleştirici bir rol oynamıştır. (Üşür, 1995, s. 146)

Geleneksel aydınlardan Meriç Yazan, sadece cinsel temalar üzerine kurulan kadın kimliğiyle, onun karşısına yerleştiği dinsel kimliği sorunsallaştırmaktadır. Meriç'e göre, İslamiyet dışı tanımlarda, kadın verdiği zevk oranında değer taşır. Kadın ilahi bir emanet ve insanı oluşturan iki temel parçadan biri olmaktan çıkmış ve yalnızca bir beden haline gelmiştir. Taşdığı değer, bedeninin değeri kadar olacaktır. Böyle bir toplumda kadının tüm varlığı görülmekte ve alıcının gözü ile değerlendirilmektedir. Kadın sadece deri, erkekse sadece gözdür. (Yazan, 1991,s.33)

Barbarosoğlu 80'li yıllardan itibaren Müslüman kadın kimliğinin sadece başörtüsüne odaklanan fakat geniş ahlaksal alanı dışarıda bırakan yönüne dikkat çekmekte ve bunu eleştirmektedir. (Barbarasoğlu, 1997)

Barbarasoğlu tesettürün kadın hakları çerçevesinde ele alınmasına karşı çıkmakta, bunun Müslüman kadın kimliğim bir cinsiyet ayrımcılığına maruz bırakacağı ve kadını var oluşsal bir konu olmaktan uzaklaştıracağı kanaatindedir. (Barbarasoğlu,2002, s.136)

Berktaş'a göre İslam kadın cinselliğini kuvvetli gördüğünden onun erkek akıyla denetlenmesini ileri sürmektedir. Bu ise, aslında bir anlamda kadının gücünden korkulmasını ima etmektedir. O'na göre İslam'da bu yüzden kadın cinselliği önemli bir toplumsal sorun olarak görülür. Çünkü denetlenmediği takdirde bu güçlü cinselliğin toplumsal kargaşa (fitne) yaratma potansiyeli vardır. Bu gücün denetlenmesi ise, kadının sahip olduğundan daha büyük bir akıl gücüne ve karakter sağlığına ihtiyaç gösterir. Erkek bu korumalığı yapar. (Berktaş, 2000, s. 155–156) Bu sebeple Kur'an-ı Kerim erkeğin cinsel fantezisinin portrelediği bir üst nokta ve cinsellikle ilgili kusurların sıfırlandığı hurilere vurgu yapar. O'na göre bu, gerçekten de erkek fantezisinin sonul isteği olan, kadınların yaratabileceği her türlü bozgunculuk ve muhtemel aşağılanma ya da cinsel yetersizlik korkularının bulunmadığı bir mutlak uyum dünyasıdır. Böyle bir uyum dünyası, gerçek yeryüzü kadınlarıyla değil, ancak özgür iradede ve yıkıcı zekâdan yoksun huri kadınlarla mümkün olabilir. (Berktaş, 2000, s. 167)

HUTBE: 04.03.2005 - MUTLU AİLE HUZURLU TOPLUM

Değerli Müminler!

Yüce Allah, insanı diğer varlıklardan üstün kılmış, farklı cinslerin bir araya gelerek sevgi ve saygı temeline dayalı huzurlu aileler kurmalarını öngörmüştür. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın varlığının belgelerindedir. Bunlarda düşünen bir toplum için dersler vardır."1 buyrulmaktadır.

Toplumu oluşturan temel yapı ailedir. Ailelerin huzur ve mutluluğu, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Ailede görülen huzur veya huzursuzluk dolaylı olarak

ailelerden oluşan topluma da yansiyacaktır. Aile mutluluğunun sağlanması ise, eşlerin ve diğer aile bireylerinin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü temeline dayalı davranmalarına bağlıdır. Kur'an-ı Kerim "Mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu olduklarını ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırdıklarını"2 bildirmiştir. Bu dostluğun öncelikle aile içinde görülmesi gerektiği ve hayatlarını birlikte geçirecek eşlerin dostluğa, sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır.

Bu gerçeğe rağmen, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ailevi huzursuzluklar toplumun önemli bir problemini oluşturmaktadır. Sevgi ve anlayış eksikliği geçimsizliği, geçimsizlik ise kötü muamele ve şiddeti doğurmaktadır. Özellikle kadınlar ve çocuklara yönelik aile içi şiddet boşanmalara yol açmakta, parçalanmış aile bireyleri toplumun problemlili üyeleri haline gelmektedir.

Kur'an'da bizler için örnek gösterilen Hz. Peygamber, hiçbir zaman eşlerine ve çocuklarına el kaldırmamış" herkese güzel söz söylemiştir. İnsan olarak bazen eşlerine darılsa da bunu devam ettirmemiş, onlara yardımcı olmak ve gerektiğinde görüşlerine başvurmaktan geri durmamıştır. Eşlerine kötü davranan erkeklerde hayır olmadığını5 ifade buyurmuştur.

Cenab-ı Hak eşlerin birbirleriyle iyi geçinmelerini, hoşlanmadıkları bazı şeylerde bile Allah'ın bir çok hayır yaratmış olabileceğini6 bildirmiş, Hz. Peygamber de, kişinin hanımından nefret etmemesini, zira onda hoşlanmadığı huylar yanında, hoşlandığı huyların da bulunacağını7 belirtmiştir. Ayrıca, "Müminlerin imanca en mükemmel olanı, ahlakça en güzel olanlarıdır, hayırlılarınız da kadınlarınıza iyi davrananlarınızdır"8 buyurarak, iman ve güzel ahlak ile eşlere iyi muamele arasında bir bağ kurmuştur.

Sonuç olarak, ailede, eşler, karşılıklı anlayış ve hoşgörü içerisinde, sevgi ve saygı temeline dayalı bir beraberliği sağlayarak önce çocuklarına, sonra çevrelerine mutlu bir aile yuvası örneği sunmalıdırlar. Bu örneklerin çoğalması ve mutlulukların paylaşılmasıyla artacak olan huzur, dalga dalga insanları saracak ve bu insanlardan oluşan toplum, sevgi, saygı, hoşgörü ve paylaşımın hakim olduğu büyük bir aileye dönüşecektir. İnsanlık buna muhtaçtır, dinimiz de bunu istemektedir.

HUTBE: 01.07.2005 – EVLİLİK

Muhterem kardeşlerim!

Evlilik, toplum hayatı ve insan fitratının gerekli kıldığı ve dinimizin tavsiye ettiği bir ihtiyaçtır. Evlilikle, kadınla erkek arasında mümkün olan en geniş anlayış birliğini kapsayan; köklü, güçlü ve sürekli bir bağ kurulur. İnsan, evlenmeye ehil olduğu müddetçe hayat boyu, bu müesseseye ihtiyaç duyar.

Eşlerin, ailenin, toplumun mutluluğunu ve neslin devamını sağlamak üzere kurulan evlilik müessesesi, Dinimizin önem verdiği konuların başında gelmektedir. Öyle ki Kur'an-ı Kerim'de evlilik ve aile kurumuyla ilgili dinî prensiplere ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Değerli müminler!

Toplumumuzda genellikle, evlenecek gençler için aile büyükleri tarafından her türlü tedbirin alınıp imkanların sarf edildiği, düğünlerin en iyi şekilde icrâ edilmeye çalışıldığı bir gerçektir. Bunun yanında dul erkek ve kadınların evlenmesinin, çoğu zaman uygun bulunmadığını; bu durumda bulunan kişilerin evlenme girişimlerinin,

başta miras kaygısı olmak üzere çeşitli nedenlerle engellenmeye çalışıldığını, toplum tarafından da ayıplanıp yadırgandığını müşahede etmekteyiz. Oysa Kura'n'da yer alan "içinizden bekar olanları... Evlendirin"[1] ayeti eşi olmayan herkesi kapsamakta ve bu durumdaki kişilerin evlenmesine yardımcı olmanın başta aileler olmak üzere tüm toplumun görevi olduğunu ifade etmektedir.

Gerçek şu ki, Yüce Allah kadın ve erkeği maddi ve manevi açıdan birbirine muhtaç olacak şekilde yaratmıştır. Zira, bazı durumlar ve ihtiyaçlar vardır ki, insan bunları sadece eşiyile paylaşabilir. Bu durum "Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin içinizden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun(varlığının ve kudretinin) delillerindendir..."[2]; "Onlar, size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz"[3] gibi ayetlerde Cenab-ı Allah tarafından açıkça bildirilmiştir. O halde evlenmeye ehil olan herkesin bu haktan yararlanmasından daha doğal ne olabilir?. Çeşitli nedenler, anlayış ve adetlere bağlı olarak belli yaş ve gurupta yer alan insanların evliliklerinin yadırganması hatta engellenmeye çalışılması temel insan haklarından birini önemsememek, yok saymaya çalışmak anlamına gelmez mi?

Kıymetli kardeşlerim!

Eşini kaybeden büyüklerimiz, çoğu zaman yanında sohbet edecek birini bulamamakta; büyümesi ve yetişmesi için gecesini gündüzüne kattığı evlat ve torunları tarafından yalnızlığa itilebilmekte, zaman zaman bir fazlalık ve yük olarak görülebilmektedir. Bu kişilerin, şartları uygunsa, istemeleri halinde evlenmelerine yardımcı olunması onlara yapılacak en büyük iyilik olacaktır. Kendimizin de bir gün böyle bir durumla karşılaşabileceğimizi unutmayalım. Aynı durum özellikle genç yaşında dul kalmış kadınlarımız için de söz konusudur. O halde, fertlerin, ailelerin

ve toplumun huzur ve mutluluğu için, evlilik konusundaki bazı yanlış düşüncelerimizi değiştirmeli, yaratılana yaratanın isteği doğrultusunda muamele yapmalıyız.

HUTBE: 25.11.2005 - AİLEDE DEVAMLILIK ESASTIR

Muhterem Müslümanlar!

Yüce Allah, insanı diğer varlıklardan üstün kılmış, farklı cinslerin bir araya gelerek sevgi ve saygı temeline dayalı huzurlu aileler kurmalarını öngörmüştür. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için dersler vardır."[1] buyrulmaktadır.

Değerli Müminler!

Toplumunu oluşturan temel yapı ailedir. Ailenin huzur ve mutluluğu, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Aile mutluluğunun sağlanması ise, eşlerin ve diğer aile fertlerinin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü çerçevesinde davranmalarına bağlıdır. Kur'an-ı Kerim'de, mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu oldukları ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırdıkları[2] bildirilmiştir. Acısıyla, tatlısıyla bir ömür boyu beraber hayat sürececek eşlerin dostluğa, karşılıklı sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır. Bu gerçeğe rağmen, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ailevi huzursuzluklar toplumun önemli bir problemini oluşturmaktadır. Sevgi ve anlayış eksikliğinden geçimsizlik, geçimsizlikten ise kötü muamele ve şiddet doğabilmektedir. Özellikle kadınlara ve

çocuklara yönelik aile içi şiddet, boşanmalara yol açmakta, parçalanmış aile fertleri toplumun problemli üyeleri haline gelmektedir.

Kıymetli Kardeşlerim!

Huzur ve mutluluk ikliminde yaşansın diye kurulan evlilik hayatı, bazı sebeplerden dolayı istenildiği gibi devam etmeyebilir. Hemen herkesin diğerinde hoşlanmayacağı bir huy bulunabilir. Bizler sadece hoşlanılmayan huyları ön plana çıkararak huzursuzluğa sebebiyet verme yerine “Yaratılanı hoş gör Yaratandan ötürü” anlayışı ile başta aile efradımıza ve diğer insanlara karşı hoş görülü olmalıyız.

Zira Cenabı Hak eşlerin birbirleriyle iyi geçinmelerini, hoşlanmadıkları bazı şeylerde bile Allah'ın bir çok hayır yaratmış olabileceğini[3] bildirmiş, Sevgili Peygamberimiz de kişinin hanımından nefret etmemesini, zira onda hoşlanmadığı huylar yanında, hoşlandığı huyların da bulunacağını[4] belirtmiştir.

Aziz Müminler!

Her türlü gayret ve iyi niyete rağmen evliliğin devam etmesi mümkün gözükmiyorsa Dinimiz, boşanmayı meşru kabul etmiştir. Ancak Sevgili Peygamberimiz boşanmayı “Allah katında en sevilmeyen helal olarak”[5] nitelendirmiştir. Zira boşanma sadece eşleri ilgilendirmemekte, aynı zamanda eşlerin ailelerini ve anne-babadan kopuk bir hayata mahkum olan çocuklarını da derinden yaralamakta ve etkilemektedir. Boşanmanın yükünü en fazla onlar çekmektedirler. Şüphesiz bir çocuk fiziksel ve psikolojik gelişimini en güzel şekilde ailesinin içinde tamamlar. O, hem annenin hem de babanın ilgisine, sevgisine,

şefkatine son derece muhtaçtır. Onun ruhsal ve zihinsel açıdan sağlıklı gelişimi, her şeyden önce sıcak bir aile yuvasına sahip olmasına bağlıdır.

Parçalanmış aile çocuklarında uyum ve davranış sorunları ortaya çıkabilmekte, eğitimleri yarım kalmakta kimi zaman sokağa ve suç ortamına itilmekte, uyuşturucuya yönelme gibi durumlar yaşanabilmektedir. Sonuçta, fert ve toplum olarak problemlili bireylerle karşı karşıya kalınabilmektedir.

Muhterem Müslümanlar,

Eşler, boşanmanın dinimizde hoş karşılanmadığı bilinciyle evliliklerini karşılıklı anlayış ve hoşgörü içerisinde, sevgi ve saygı temeline dayalı olarak devam ettirme gayretinde olmalıdırlar. Öncelikle kendilerine ve çocuklarına, sonra da çevrelerine mutlu bir aile yuvası örneği sunmalıdırlar. Boşanmaların sadece boşanan eşleri değil öncelikle istikbalimizi emanet edeceğimiz ciğerparemiz olan çocuklarımızı hiç de hak etmedikleri bir ortama mahkum ettiğini unutmamalıyız.

Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. (Nur, 24/32)

Ayette "lendirin" emrine yer verilmektedir. Yani evlendirme işi bir nevi emredilmektedir. Dolayısıyla Kur'anda bu ve benzeri ayetler ile evliliğin teşvik edildiği görülmektedir. (Marancı, 2002, 54)

Sizden kimin, hür mü'min kadınlarla evlenmeye gücü yetmezse sahip olduğunuz mü'min genç kızlarınızdan (cariyelerinizden) alsın. Allah sizin imanınızı daha iyi bilir. Hepiniz birbirinizdensiniz. Öyle ise iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost tutmamaları halinde sahiplerinin izniyle onlarla evlenin, mehirlerini de

güzelce verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa, onlara hür kadınların cezasının yarısı uygulanır. Bu (cariye ile evlenme izni), içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (Nisa, 4/25)

Burada Müslüman erkeklere seslenerek evlenecekleri kadınları öncelikle hür ve Müslüman kadınlardan seçmeleri tavsiye edilmişti. Şayet evlenecek kişinin maddi olarak gücü yetmiyorsa ve kendisini evlenmek zorunda hissediyorsa, o takdirde mümin bir cariye ile evlenebileceğini ifade etmektedir. (Marancı, 2002, 56)

İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Allah'a ortak koşan kadın hoşunuza gitse de, mü'min bir cariye Allah'a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan erkeklerle, kadınlarınızı evlendirmeyin. Allah'a ortak koşan hür erkek hoşunuza gitse de, iman eden bir köle, Allah'a ortak koşan bir erkekten daha hayırlıdır. Onlar ateşe çağırırlar, Allah ise izniyle, cennete ve bağışlanmaya çağırır. O, insanlara âyetlerini açıklar ki, öğüt alıp düşünsünler. (Bakara, 2/221)

Kadınlar için ise kimlerle evlenip evlenemeyecekleri sadece yukarıdaki ayette belirtilmiştir oysa Kur'anda erkeklerin evlenip evlenemeyecekleri kadınlar açık belirtilmiştir. Ancak Nur suresi 24/31 de kadınlara aşağıdaki gibi bir hitap tarzı ile de karşılaşılmaktadır. Dikkat edilirse ayette sayılan kimselerin çoğunluğunu erkekler teşkil etmektedir.

Aktaş ise, siyasi, sosyal ve ekonomik şartların zorluğunun gerektirdiği ve daha çok çocuklu, dul kadınla evlilik gibi kadının mağduriyetini önlemeye yönelik bir çerçevede çok eşliliği tanımlıyor görünmektedir.(Aktaş, 1999, s.60-61)

Çok eşlilik konusuna teorik açıdan iman ile bağlantısı içinde yaklaşan Barbarosoğlu'na göre, buna referans olan ayetin kabul edilmesi gerektiğinden yola çıkarak iki eşliliği gayr-ı ahlaki görme anlayışını küfürle özdeşleştirmektedir. Çok eşliliğin Kuran'da ancak zarurete bağlı olarak ruhsat verildiği argümanını tekrar eden Barbarosoğlu, Anadolu'da gerçekleştirilen iki eşle evliliğin sağlam ahlaki temellerinin bulunduğu kanaatindedir. Barbarosoğlu bu düşüncesini "geleneksel işlerlik", "bilgi", "eğitim", "bilinç" gibi iç içe geçen boyutlarla gerekçelendirmekte, dolayısıyla toplumun bu konudaki eğilimleri, aile ve çevrenin eğitimi, önemli bir faktör olmaktadır. Barbarosoğlu'na göre Anadolu'da birinci eş kendisinin ve ailesinin üzerine kuma geleceğini bildiği gibi, ikinci eş ve dolayısıyla ailesi de kızlarının kuma gideceğini bilmektedir. Bu bağlamda 1990'lı yıllar boyunca dini nikâhın kullanılarak kimi dindarların ilk eşinden habersiz 2. ve 3. eşlerle gizli evlenmelerini ima ederek, 1. eşin, kocasının ikinci eşi olduğunu bilmemesinin kendisi için asıl sorun olduğunu belirtmektedir.(Barbarosoğlu, 2002, s.192 -193)

Evliliği Aktaş gibi, kadınla erkeğin cinsellik açısından bir araya geldiği zemin olarak gören Ramazanoğlu da, diğer İslamcı aydın kadınlar gibi, çok eşliliği normalin dışında algılanması gereken bir durum olarak görmekte; bunu bir yürekte iki kalp yaratılmaz biçiminde duygusal bir yorumla açıklamaktadır.

(Ramazanoğlu, 2000, s.146)

İslam'ın temel referanslarına atıfta bulunularak ortaya konulan aile, annelik, karı-koca ilişkisiyle ilgili kanıtlar bulunmaktadır. Buna göre evlilik dışı kadın-erkek ilişkileri yasaklanarak doğal seyri içerisinde kadınla erkeğin bir aile kurması teşvik edilmekte, hatta toplumun fesada uğramaması gerekçesiyle kimi zaman evliliğin bir zorunluluk ifade ettiği Fıkıh kitaplarında belirtilmektedir. Aile ilk bakışta erkek kadın arasında eşitlik temelinde kuruluyor görüntüsü oluştursa da, geleneksel ve İslâmî değerler söz konusu olduğunda ailedeki roller doğal olarak kadınla ilintilendirilen ve dini değerlerin de destek verip kuvvetlendirdiği annelik, erkek lehinde oluşan karı-koca arasındaki hiyerarşik yapılanma oluşmaktadır. Erkek-kadın arasında erkeğin lehine kayan denge, aile içi rollere de yansıtılan ve kadının aile, annelik, eve aitliğini pekiştiren bir tartışmanın konusu olmaktadır. Nitekim İslam'ın kadını sadece özel alan sınırları içinde hapseden bir tanımın konusu yaptığı temel görüşünü dillendiren aydın kadınlar arasında, bazen annelik, aile, kadının üst sığırayış imkânlarını elinden alıp kısıtlayan olgular olarak görülmüş, kadınların kamusal alan faaliyetlerinden uzaklaşmasının başat faktörü olarak "evli ve bağımlı kadın" söylemi ön plana çıkarılmıştır. (Serdaroğlu ve diğerleri, 1998, s.344-345)

Berktaş çok kadınla evliliği de İslam'ın erkek iktidarını pekiştirmek üzere olan hukuki önlemlerden biri olarak görmektedir. Berktaş bunu İslam'ın özellikle kadının statüsünü geriletmeye yönelik bilinçli bir ideolojik yaklaşım olarak değerlendirmektedir. O'na göre İslamiyet, toplumsal düzeni ve aileyi, erkeğin kadına duyabileceği sevginin yaratabileceği tehlikeden korumak için elbette yalnızca ideolojik önlemlere başvurmakla yetinmez; İslami toplumun ayırt edici özelliklerinden sayılan erkeğin çokeşliliği ve kolay boşanma da aynı amaca hizmet eden dinsel/hukuksal önlemlerdir. Her iki düzenleme de hem erkeğin kadına duyması muhtemel, olan

sevgiyi parçalamaya yönelir, hem de Müslüman ailenin çekirdeğın tek bir kadın ile erkekten oluşan çiftin oluşturmasını engelleyerek bu parçalanmayı güvence altına alır. Böylece kadının nesne özelliği tekrar vurgulanır.(Berktaş, 2000, s. 161)

Kadının Türkiye özelinde gerek aile içinde gerekse çalışma hayatında statüsünün düşük olduğu gerçeğini kabul eden Meriç Yazan, kadının ekonomik bağımsızlığı ya da katkısının bu statüde bir ilerleme meydana getireceğinin altını çizmektedir. Türkiye’de kadının ekonomik statüsü ile geleneksel statüsü arasında gidip geldiğini, fakat çoğunlukla ailenin toplumsal statüsü ile kendini özdeşleştirdiğini söylemektedir.(Meriç Yazan, 1997, s.111)

HUTBE:10.12.2004 - İNSAN HAKLARINA SAYGI

Aziz Mü’minler!

İnsan’ın hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi için vazgeçilmez temel hakları vardır. Din, can, akıl, namus ve mal güvenliği bu hakların en önde gelenleridir. Bu haklar, inanç, cinsiyet ve ırk gibi ayrımlar dikkate alınmaksızın dokunulmazdır. Sevgili Peygamberimiz meşhur veda hutbesinde “Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem’in çocuklarıdır, Âdem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; beyazın siyah üzerine, siyahın da beyaz üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadır.” sözleriyle insanların eşitliğini ifade etmiştir. Temel haklar, insanı insan yapan değerler bütünüdür. Bu yüzden insanlık âlemi, tarih boyunca bu değerleri elde edip muhafaza etmek için canlarını dahi göz kırpmadan feda etmişlerdir. Onurlu bir hayat için tarih boyunca insanlık hakikaten

ağır bedeller ödemiştir, ödemeye de devam etmektedir. Bugün yüksek sesle telaffuz edilen insan haklarının her birine ulaşmak için hayat haklarını adeta diğer insanlara feda eden hak, adalet sembolü kahramanları unutmamak gerekir.

HUTBE:02.12.2005 - İNSAN HAKLARINA SAYGI

Aziz Müminler!

İnsanın hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi öncelikle din, can, mal akıl ve namus güvenliğinin sağlanmasıyla mümkündür. Bunlar aynı zamanda insanın temel haklarıdır ve dokunulmazdır. Sevgili Peygamberimiz, veda hutbesinde

“Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem’in çocuklarıdır, Âdem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Araba üstünlüğü olmadığı gibi; beyazın siyaha, siyahın da beyaza bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadır.” sözleriyle insanların haklar konusunda eşitliğini ifade etmiştir.

HUTBE: 06.08.2004 - DÜNYA HAYATI

Muhterem Müslümanlar!

İnsan hayatı iki bölümden ibarettir. Birincisi; doğumla başlayan ve ölümle son bulan dünya hayatı, ikincisi ise; ölümle başlayan ve sonsuzluğa dek devam edecek olan âhret hayatıdır. Dünya hayatı fani, ahiret hayatı ise, bakidir. Bu sebeple dünya hayatının nasıl bir hayat olduğunu, bizleri yaratan yüce Rabbimiz en iyi bilir. Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyrulur:

"Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir."(1) "Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür; ölümsüz olan iyi işler ise Rabbinin nezdinde hem sevapça daha hayırlı, hem de ümit bağlamaya daha lâyıktır."

HUTBE: 17.09.2004 - EĞİTİM VE ÖĞRETİMİN ÖNEMİ

Muhterem Müslümanlar!

İslam Dini, ilme ve bilgiye gerektiği değeri vermiş ve bilgiye ulaştıracak bütün meşru yolları açık tutmuştur. İlim öğrenmek için, zaman, mekan, yaş sınırı koymamıştır. Erkek ve kadın herkese beşikten mezara kadar ilim öğrenmeyi emretmiş, hayatın her aşamasında ve her safhasında kişinin kendi durum ve konumuna göre ilimle iç içe olmasını istemiştir.

Muhterem Kardeşlerim!

Gerek bireysel ve gerekse toplumsal düzeyde ilme giden yolları açma ve ilmin önündeki engelleri kaldırma gayreti içinde olalım. Kız olsun erkek olsun çocuklarımızın ve gençlerimizin ilim öğrenmeleri için bütün imkânlarımızı seferber edelim. Aydınlık yarınların, bugünden imanlı, bilgili, erdemli, donanımlı ve saygılı nesillerin yetiştirilmesine bağlı olduğunu unutmayalım.

*"Andolsun, biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balıktan yarattık."
(Hicr, 15/26)*

" Andolsun, sizi yarattık. Sonra size şekil verdik." (A'raf, 7/11)

Bu ayetlerden sonra akla Şu soru gelmektedir. Acaba ilk olarak yaratılan insan kimdir?

Hani Rabbin meleklere, “Ben kuru bir amurdan, Şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım Onu düzenleyip içine ruhumdan fllediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin” demiŐti. (Hicr, 15/28-29)

Andolsun, sizi yarattık. Sonra size Şekil verdik. Sonra da meleklere, “Adem için saygı ile eğilin” dedik. İblisten başka hepsi saygı ile eğildiler. O, saygı ile eğilenlerden olmadı. (A’raf, 7/11)

Berktay da kadının konumunun geri kalmasının yegâne sebebini, din olarak belirtmektedir. Bertay, erkeğin Tanrının yeryüzünde iktidar açısından temsilcisi görüldüğü, dolayısıyla Tanrı ile erkeğin ittifak ederek kadın üzerinde iktidar kurduğu ve bu bağlamda erkeğin kadına üstünlüğünün onandığı görüŐündedir. O’na göre, İslāmî açısından iktidarın kaynağı Tanrıdır ve Tanrı yalnızca kendisine karşı doğrudan yükümlü olanları iktidar yetkisiyle donatır; O’nunla doğrudan ilişki içinde olmayanlar iktidardan yoksun kalırlar. İktidardan yoksun olan ise, gszliğ paylaŐtıđı maddi nesnelere eŐdeđerdedir. Nitekim Kuran’da pek çok ayette kadınlar ve çocuklar maddi zenginliklerle bir tutulur. Allah, bu zenginlikleri aynı amaç için yani yetişkin erkek mmini hoŐnut etmek için yaratmıştır. Erkek bu iletiŐimin znesiyken, kadın nesneleŐtirilir: Allah, erkek ile kadın hakkında konuŐur. (Berktay ,2000, s.64-65)

Kuran'da insanların yaratılışı kadın-erkek ayıt edilmeksizin bir bütünlük içinde 'aynı nefisten' deyimi ile anlatılmıştır. Bütün insanların ortak kökeni olan nefis, dilbilgisi açısından dişidir,kavramsal açıdan ise ne dişidir ne erkek. Kuran'ın yaratılış hikayesinde insan soyu erkeğe atfedilmemiştir, yani yaratılış cinsiyet terimleri ile ifade edilmemiştir. Kadının ve erkeğin yaratılışlarının farklı olduğunu hissettirecek bir kelime de yoktur, böyle kelimeler kitaplarında vardır. Tefsir kitaplarında nereden ve ne sebeple yer almıştır böyle farklı bir anlatım acaba? Şüphesiz Kur'an'dan önceki yaygın sözlü kültürden ve özellikle de Tevrat metinlerinden İslam'da kutsal kitapların birliği inancı vardır.

Kuran, cennette insanların yemesinin yasak olduğu meyveyi yiyerek Allah'a karşı ilk günahı işleyen erkek oluşu üzerinde durmaz. Kuran'da şeytanın ilk olarak erkeği kandırması, Kuran'ın kutsal kitap olarak saygı ile anılmasını tavsiye ettiği Tevrat'ta farklıdır. Tevrat'a göre olay, şeytan ilk olarak kadını kandırması, kadının meyvenin tadını beğenmesi, onu erkeğe yedirmesi ve böylece erkeğin de günah işlemesine sebep olması şeklindedir. Tevrat'ta olay bununla kalmaz, daha ileri götürülür; Allah bu sebeple insanları cennetten kovduğu gibi, kadını ve erkeği ayrı ayrı ve özel olarak cezalandırmıştır. Müslüman tefsirciler, erkeği işlediği ciddi günahın sorumluluğundan kurtarmak için olsa gerek, hikayeyi Tevrat'taki şekli ile tefsirlerine almışlar, böylece İslam kültürüne, kadının kolay aldatılabilirliği, dolayısıyla korunması gerektiği önyargısını yerleştirmişlerdir. Adem insan soyunun sembolik ismidir. Adem'in, şeytana kanarak Rabbin tembihini unutması ve dolayısıyla ciddi bir hataya düşmüş olması, sadece ilk erkeğin veya ilk kadının değil, insan soyunun özelliğidir ve Yaratan, insana bu özelliği sebebi ile uyanık olması gerektiğini bu sembolik anlatımla hatırlatmıştır. Kadın ve erkek işledikleri suçun bilincindedirler, davranışlarından ötürü

Allah'tan özür dilemişlerdir, Allah özürlerini kabul etmiştir ve kendilerine yol göstermekte devam edeceği sözünü vermiştir. Bu ifadeler Kuran'da tekil değil, çoğuldur. (Bilgi, 2005, s. 6)

Berktaş Tanrı 'nın erkek olarak algılandığından hareketle Tanrı ile ittifak halinde erkeğin kadın cinselliğini denetlediği söylemi üzerinde odaklanmakta, buna Kur'an-ı Kerim'den doneler sunmaktadır. O'na göre İslam açısından cinsel işlevin kendisi kutsal olanla bağlantılıdır. Tanrı'nın gücünün kendisini aşkar ettiği işaretlerden biridir. Bu kutsal metinler, insansal/toplumsal kurgular olmaları ölçüsünde, belirli toplumsal cinsiyet rollerim ve dikotomilerini kurgulamanın, meşrulaştırmanın ve pekiştirmenin belki de en etkili ve kapsayıcı araçlarıdır.

(Berktaş, 2000, s. 25)

Türkiye'deki kadın sorunu, İslam dininden kaynaklanan özel bir sorun değil, çok daha karmaşık, yüzyılların biriktirdiği bir kültür ve gelenek sorunudur. Gelenekler, Türklerin Müslüman olarak Anadolu'ya yerleşmelerinden itibaren yeniden teşekkül etmiş olduğu için, bütünü ile İslam'dan gibi görülebilmüş veya İslam dinine bağlanabilmiştir. En önemli sebep eğitim kurumlarının kendilerini yenilemeye devam edememiş olmalarıdır. Okullar en küçük yerleşim birimlerinde bile mevcut olmasına rağmen, öğrenim dil bilgisi söz konusu olmaksızın Kuran'ı sözlü olarak okuma şeklinde sürdürülmüş, okuma yazma ve dil bilgisi sadece yüksek öğretimde öğretilmiştir. 1923'de halkın sadece %10,6'sının okuma yazma bildiği kaydedilmiştir. Bu oran kadınlarda %4'tür. Cumhuriyetin okuma yazma seferberliği, maalesef din alanına uzanamamış, Kuran'ı Türkçe olarak okumayı içine almamıştır. Bunun için, dinde iyileştirme yapılmadan çözülemeyecek olan kadın sorunu, başka pek çok

sorunun yanı sıra Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir ve etmektedir.(Bilgin, 2005, s. 56)

1924 yılında Nezihe Muhittin tarafından kurulup 18 sayı çıkan "Türk Kadın Yolu" dergisinin kadına bakışına yoğunlaşmasında, birincil kimliğinin tartışmasız annelik olduğu görülür. Vurgulanan bir diğer kimlik ise meslek kadınlığıdır. Buna göre, kadın da erkeğin yanında toplumsal alanda yerini alacak, toplumun yaşamında çalışacaktır. Bunun için dini din de dahil olmak üzere engeller aşılmalı, vatandaş kimliğiyle beraber erkekle eşit bir kadınlık bilinci oluşmaya başlamalı, kadın eğitilmeli ve bilinçlenmelidir.(Balcı, 1998, s.32)

Kadın-erkek eşitliği statü bağlanımda en çok savunulan bir konu olmuştur. Kadınların statüsünün yükseltilmesi, ilgili yazınlarda daha çok mesleki başarılarıyla değerlendirilmektedir.(Kandiyoti, 1995, s. 369) Cinsler arası asimetrinin kültürel pratikte üretildiği, temsil edildiği Türkiye toplumunda erkek egemen zihniyetin ve İslamcı olmasa da İslam ile barışık değerlerin kadın aleyhine tavırları pekiştirdiği sıklıkla dillendirilmektedir. (Acar, 1995, s.96) Daha sonra kadının çalışmasının, kocasının otoritesinin düşmesine, kararların daha eşitlikçi alınmasına eşlik ettiğim, gelenekselliği eşitlikçi yönde zorladığım gösteren araştırmalara dayanarak kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması vurgulanır. (Sayın, 1990, s.105)

Sevda Alankuş Kural, benzer şekilde Müslüman kadın kimliğini "direniş", "türban" gibi anahtar kavramlar ve İslam'da kadının fitne görüldüğü ve erkeğe göre ötekileştirildiği söylemleri etrafımda anlamaya çalışmıştır. İslamcı kadın kimliği O'na göre "mit" olarak nitelendirdiği Peygamber döneminin kadın portrelerinden

beslenmekte; amacı düşülmüş olan kültür erozyonunun neden olduğu kimlik krizinden kurtulmak ve Müslümanca yaşamının yollarına kavuşmak olan bir direniş ve muhalefet üslubu olarak ortaya çıkmaktadır. O'na göre İslamcı kadınlar sadece seçmekle yetinerek Müslüman kadın kimliğinin! Yalnızca İslami bilinçlenme/uyanış için bir araç olarak görmekte, politik İslam'ın örtülü vitrini olmaya gönüllülük göstermektedirler. (Kural, 1997, s. 31-34)

Cihan Aktaş farklı kadın tiplerini betimlerken onların Batıcı, gelenekçi yönlerinin altını çizmektedir. Bu kimliklerden biri Batıcı/elit kadın tipidir. Elit çevre kadınları bütün imkânlarını tüketici olma yönünde kullanmakta, kadının özgürlüğü problemiyle ilgilenmektedir. Statüko, taraftarı olarak mitlere son derece itaatkâr ve batıcıdır. Yetişme koşulları, yaşama tarzı, giyimi, kuşamı, sosyal ilişkileri ile batıcı görünümü oldukça nettir. Hurafelere çok yakın yapısıyla renkler, rakamlar, günler, eşyalar, burçlar konusunda saplantılara sahiptir. Halktan farklılaşmaya çalışırken bu arada dini sorunlarla yüz yüze gelir fakat dinin gerçekçi yüzünden pek de hoşlanmaz.(Aktaş,1991, s.25-51) Gelenekçi kadın ise genel geçere uyan, yönlendiren, zihinsel işleyişi kısırlanmış, içinde yaşadığı toplumun gelenekleriyle dininin kuralları arasındaki ayrımları fark edemeyen kadındır. Bunlar fabrika işçileri, kapıcı eşleri, apartman ve temizliğe evlere giden gündelikçiler, fındık, çay, tütün bahçelerinin emekçileri olarak yer alırlar. Dinsel inançları vardır ama dinleri bir yaşam görüşü olmamıştır. Onun haksız utancı haksızlıklara baş kaldırmalarına imkan tanımayan zavallılığı ahlaki ve dini bir özellikmiş gibi öğretilir. Ev işlerine, lükse ve konfora düşkün, dinsel kaygısı olmayan fakat yanlışlıkla Müslüman kadınla özdeşleştirilen bir tiptir. (Aktaş,1991, s.81-98)

Diğer bir tip de yoz nesne bir kadındır. Bu kadın kendi varlığına yabancılaşmış, yaşam felsefesi zevkten ibaret olan, beni üzerine odaklanarak çıplak vücudu, güzel saçları, kısaca cinselliğini öne çıkararak hem saltanat süren hem de kullanılan bir tiptir. Dinsel inançları ise daha çok hurafelerle yüklüdür. (Aktaş,1991, s.53-64)

Kadının statüsüyle ilgili olarak da Cihan Aktaş, İslam tarihinden kimi örneklerle İslam ve kadının geriliği arasında kurulan ilişkiyi geçersiz kılacak argümanlar öne sürmektedir. Aktaş'a göre İslam bakış açısından erkekler ve kadınlar Allah önünde eşittir. Kur'an-ı Kerim'de insana yönelik emirlerin hepsi, aynı zamanda hem erkeğe hem kadına hitap eder.(Aktaş, 1996, s.10)

Aktaş, İslami argümanlarla kadının statüsünün geriletilmesini de sorunsallaştırmakta ve çokça tartışılan "kadının akli ve dininin eksik olduğu" ifadesine değinmektedir. O'na göre "İslam alimleri tarafından akli ve dini eksik olduğu, gaflet ve yanılğı içerisinde bulunduğu gerekçesiyle erkekten aşağı bir seviyede görülen kadın, bu varsayımsal zaaflarına karşı kendisinin geliştirebileceği imkanlardan da mahrum bırakılmıştır. Dindarlık adına cahil kalmak yüceltilirken, bunun en düşündürücü sonucu, mahrum olduğunuz bilginin size yöneltilen bir baskı kaynağı olmasını onaylamanızdır(Aktaş, 2000, s. 176)

Dolayısıyla

Barbarosoğlu da Müslüman kadın kimliği konusunda Aktaş ile benzer hassasiyetleri paylaşmaktadır. O'na göre Müslüman kadınlar kimliklerim kurarken, feminizm veya bir başka ideolojiden bilinçli olarak ödünç almamalı ve diğerine bakarak kendini inşa etmemelidir. O'na göre Türkiye özelinde dindar kadınlara öcüleştireilmiş bir kimlik gösterilerek "sen busun" denmesi ile dindar kadınlar bunun

kendileri olmadığını ispat çabasına görmektedir., Dini ve ahlaki açıdan farklı olduğunu hal ve hareketleriyle tescil etmek yerine tüketim ve kıyafet açısından hiç te farklı olmadığını ifade etmekte; bu ise son tahlilde Müslüman kadın kimliğinin bir metre bez etrafında odaklandığı izlenimim vermektedir.(Barbarasoğlu, 1997) Gerçekten Barbaros oğlu'nun Müslüman kadın kimliğinde tesettüre yer vermekle birlikte üzerinde durduğu ana tema "ahlaki duruş" ve Müslümanca yaşam biçimidir.

İslamcı aydın kasınlar içerisinde kadının kimlik ve statüsüne yaklaşımında açık bir biçimde feminist bir bakış açısına sahip olan Hidayet Şevkatli Kutsal'ı görmekteyiz. Tuksal Kur'an'ın asıl hedef ve amacı dikkate alındığında "din" olarak anlaşılan bu ataerkil fonun tarihselci okumaya tabi tutularak yok olacağını söylemektedir. Kur'an'ın hedefleri ile modern kadın imgelemi arasındaki gerilimin tarihselci okuma ile aşılabileceği şeklindeki genel tavra uygun düşmektedir. Tuksal buradaki değişim ve dönüşümü Kur'an'dan beklemekte, modernist bir kadın portresi çizmektedir.

Modernleşmenin temel göstergelerinden biri haline gelen kadının kamusal alana çıkışı ile ilgili tartışmalar, islam'ın kavranışını göstermesi açısından oldukça ilginçtir. Öncelikle kamusal alana çıkış kavramından sadece kadınlar için bahsedilmesi, bir yandan erkek/kamu, kadın/özel özdeşliğinin pekişmesini, diğer yandan bu rol ve özdeşliğin sorgulanmaya başlaması gibi paradoksal iki farklı boyutu içinde barındıran bir tartışma hüviyeti taşımaktadır. Bu özdeşliğe bağlı olarak kadınların kamusal alana çekinceli çıkması veya Özel alanla sınırlanmasını İslam'a bağlayan geniş bir yazın bulunmaktadır.(Unat, 1982, s.8) Bunun İslam'ın genetik yapısında içerildiği temel argümanından hareketle, kadının kamusal alana çıkışı İslami deneyimlerin

dışında tanımlanmaktadır. Onlara göre. İslamcı görüşün bütün kadınlara erkek egemen alanlarda yer açmaya yönelik olması beklenemez. Çünkü İslamcı görüş, özünde kadın ve erkeğin eşitliğine karşıdır ve bunun yaratılıştan geldiğini kabul etmektedir.(Ayata, 1998, s.243) Daha çok modrnist aydınlarca dillendirilen bu görüş, kadın için kamusal olanı merkezileştiren bir anlama sahiptir. Bu tür yazılardaki hakim söylem; kadının evle tanımlanmasını eleştirmekte, meslek ve eğitim sahibi olmasını ön plana çıkarmaktadır.

Kadının kamusal alana çıkışı ve din ilişkisi açısından modernist aydınlardan Göle'nin temel sorunsalları ise eğitim ve siyaset üzerinde yoğunlaşmakta ve Göle bu ilişkileri yine İslamcılar üzerinden çözümlenmeye çalışmaktadır. Göle'nin bu noktada en temel parametresini kadınların modernliğin ölçütü olan kent ve eğitim alanına girdikçe, İslami değerlerden bağımsızlaşması gerektiği oluşturmaktadır. O'na göre özellikle 80'den sonra tam tersi bir durum gerçekleşmiş, kadınlar İslami kimlikleriyle kentsel mekanlarda hak arama, siyaset, eğitim ve çalışma hayatına katılmışlardır.(Göle,1994, s.94-95) Göle bu katılımı son tahlilde modernleşme projesine yapılan görsel bir meydan okuma olarak değerlendirirken, özellikle kadınların örtünmesi fenomenim öne sürdüğü bu argümanın amblemi saymaktadır. Modernleşmenin bir önkoşulu sayılan eğitim ve kentlilik dine yönelişi ifade eden örtünme ile bağdaşmamakta, zihinlerde karışıklık yaratmaktadır. Çünkü okumuş kadının örtünmesi başlı başına bir paradokstur. Kadınlar İslam'ın kendilerine eğitim için tanıdığı sınırları zorlamaktadır. (Göle, 1994, s. 93) Bu, aynı zamanda kadının kamusal alanda bireyselleşmesine sebep olmaktadır. Bir başka deyişle, İslam'ın kadının kamusala katılma taleplerine getirdiği kısıtlamalar kadınların bireysel müdahaleleri ile esnemektedir. O'na göre İslamcılık kamusal yaşama katılmaları için

kadınlara yol açmamakla birlikte, bu geçit kadınların cemaat içi yapacakları katkılarla sınırlıdır.(Göle, 2000, s. 144-145) Dolayısıyla kadınların kamusal alana katılmaları, İslamcılığın kadın tanımlarına bağlı olarak ikincil ve dolayımıdır. Bu da modern bir kamuyu değil, ancak cemaatin oluşturduğu kamusalılığı tanımlamaktadır. ^

Siyasal olanı İslam için fazladan bir içerim olarak değerlendiren Göle'ye göre, İslam'ın siyasallaşması ile gündelik hayatta istiap haddi genişlemekte, İslami yaşam biçimiyle ilgili ahlaki ve kültürel meseleler siyasal alanın içine sokulmaktadır. "Böylece kız öğrencilerin üniversiteye örtünerek gitmesi, örtülü kadınların parlamentoya girmek istemişi,, radyo kanallarındaki kadın sesi, kamu taşımacılığında kadın ve erkeğe aynı araçlar tahsis edilmesi, kamusal yerlerde alkol tüketilmesi, cinsel ilişkiye, eşcinselliğe ve serbest ilişkilere getirilen yasaklar kadınların aktör olduğu bir siyasallığa denk gelmektedir. (Göle, 2000, s.32) Dikkat edilirse bahsedilen bu başlıklar 1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de kadının kamusal alana katılımıyla ilgili İslam üzerinden yapılan tartışma konularını öne çıkarmaktadır:. Bu durumu Göle, İslam'ın politikleştirilme kadını ön plana çıkarmasıyla izah etmektedir.(Göle, 1994, s.78) Dolayısıyla siyasal hareket kadının mahrem alandan kamusal alana çıkmasını mümkün kılmaktadır.(Göle, 1994, s.112)

Eğitim ve dinin karşı karşıya konumlandırılmasına itiraz eden Göktürk ise, kadınların dini değerler ile eğitim arasında birebir bir tercihe zorlanmalarını eleştirmektedir. Bu bağlamda insanların köşeye sıkıştırılıp "laik" yapılmasıyla, köşeye sıkıştırılıp "dindar" yapılması arasında fark görmediğim ifade etmektedir. Göle'den farklı olarak O, eğitime ideolojik bir işlev yüklememekte, dindarlığın eğitimin karşısına bir engel olarak çıkarılmasını eleştirmektedir.(Göktürk, 2001, s:43-48)

Göktürk, kadınların bilimle uğraşmak yerine siyasete girme: taleplerini "yanlış ata oynamak" olarak nitelendirmektedir. O'na göre kadınlar politikada 'ilerici', öncü' ya da 'dönüştürücü' karakterinden ziyade güce taptığı, güçlü olana oynadığı için 'artçı' ve 'sağlamcı' olarak görülmektedir. (Göktürk, 2001, s.120) Bunun dışında Türkiye'de, politik yapıda inanç fikrin yerini aldığından ve sorgulayıcı zihin yerini sadakate bıraktığından Göktürk siyaseti kadınlar açısından da olumsuz bir yaklaşımla ele almaktadır. (Göktürk, 2001) Fakat buna rağmen kadınların İslami kimlikleriyle politika yapmalarına karşı çıkanları eleştirmekte ve bunun Müslüman kadınları ev köleliğine sıkıştırmak anlamına geldiğini ifade etmektedir. (Göktürk, 2001, s.189)

Fatmagül Berktaş halife kelimesini epistemolojisini tahlilden yola çıkarak İslam'da kamusal alanda karar alma mekanizmalarında Arap ve erkek olma şartının ileri sürüldüğünü iddia ederek kadınların bu sınırları aşamadığı üzerinde durmaktadır. (Berktaş, 2000, s. 113–114) Berktaş'a göre dinler ve özelde İslam, kadına bebe ya da koca dışında kendi başına var olma hakkı tanımadığı gibi, kadının ekonomik özgürlük peşinde koşması, ayakları üzerinde durmaya çalışması gibi kamusal alana çıkışı, aile ve toplum düzeninin bozulmasının esas nedeni saymaktadır. (Berktaş, 2000, s.124)

Aktaş, kadının kamusal alan faaliyetlerine katılımının kocasının izni ve bilgisi dahilinde olması gerektiğini Destekler görmektedir. (Aktaş, 1991, s.169) Bu iznin dışında tesettürü de kadının fitneye yol açmadan topluma katılması sağlayacak bir yol olarak görmektedir. (Aktaş, 1992, s.27) Kadınların İslam'ın kurallarına uygun giyinmeleri, iddia edildiği gibi kamu düzeninin bozulmasından değil; giyimlerin öteki

zihinler üzerinde meydana getireceği etkiler yüzünden yaptırımlarla karşılaşacağımdandır. (Aktaş, 1990, s.174)

Kadınların çalışmasına karşı çıkmamakla birlikte, mutlaka çalışması gerektiğini de düşünmeyen Aktaş, yine de Türkiye özelinde kadının çalışmasının yük, çile anlamına geldiğini belirtmektedir. (Aktaş, 1992, s.217) Diğer yandan Aktaş'a göre kadınlar üretime katılmak için değil, ekonomik özgürlük elde etmek ya da aile bütçesine katkı için çalışmak zorunda kalmaktadır. (Aktaş, 1991, s.147) Çalıştıkları zaman da onlara aktif görevler verilmeyerek ikincil konumları pekiştirilmektedir. Çalışma konusunda Aktaş'ın değindiği bir diğer sorun da, Müslüman erkeklerin kadınların çalışmasına sıcak bakmamaları ile dindar kadınların kariyer sahibi olarak mesleklerinde uzman kabul edilmemeleridir. (Aktaş, 1991, s.147) Böylece Aktaş, dindar kadınların eğitim olsa da toplumsal kabul görmedikleri, hala- cahil ve köylü imajının yakıştırıldığını bu bağlamda sorunsallaştırmaktadır. Diğer yandan Aktaş'ın, kadınların eğitimim, çalışmasına nazaran daha fazla önemseydiği anlaşılmaktadır.

Aslında temel İslami argümanlara baktığımız zaman eşitlik temelinde değerlendirildiğinde erkekler lehine hakim bir tonun varlığını görebilmekteyiz. Alanı aile ile sınırlansa bile "erkeğin kadına derece olarak üstünlüğü", kadının dövülebilmesi, mirastan erkeğe nazaran daha az pay almaşı, şahitliğinin erkeğin şahitliğine denk tutulmaması, dört kadınla evliliğe izin verilmesi, erkeklerin tarlası kabul edilmesi gibi ayetler ile akli ve dininin eksik olması, erkeğin eğe kemiğinden yaratılması gibi hadisler bu konunun temel Örnekleri olarak tartışılmaktadır. Ayrıca "Kadın beş vakit namazım kılar, (Ramazan) orucunu tutar, ırz ve namusunu korur, kocasına itaat ederse Cennet'e girer.

BÖLÜM III

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

“Din” ve “Kadın” ile kadın iç içe geçmiş Türkiye’de tartışmalarını her zaman sürdürmüş bir olgudur. Batılılaşma din ilişkilerine paralel, din ile olan yoğun kesişme noktaları kadın yazarların temel problem atığını oluşturmuştur.

Kadın bir insan olarak gerek günlük gerekse sosyal hayatını idame ettirirken çeşitli hususlarda haklarını kullanmaya ihtiyaç hissetmektedir. Bunların en başında dini hakları ve dini ile beraber yaşama hakkı kendini göstermektedir. İşte biz yaptığımız bu araştırmada, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Cuma günleri yayımlattığı hutbelerin eğitim işlevini göz önde bulundurarak, kadına ilişkin söylemleri içeriklerine göre sınıflandırarak, günümüz kadın yazarların bakış açısıyla değerlendirmeye çalıştık.

Diyanet İşleri Başkanlığı gerek hutbelerinde ve gerekse çalışmalarında tarafsız olduğunu ifade etmektedir fakat hutbelere bakıldığında “kadın ve annelik, evlilik, insan hakları, iffet, örtünme, eğitim gibi konularda erkek lehine bir söyleme yöneldiği görülmüştür. Bu söylemler çerçevesinde günümüz kadın yazarları kadın lehine ortak bir söylem sergilemektedirler.

Kadının erkek kadar ibadetini özgür ve eşit yaşama hakkı İslam dininde verilmiş olmasına rağmen, kamusal alanda erkek egemen bir ibadet söz konusudur.

Camilerde Cuma günleri erkeklere hitaben söylenen hutbelerde kadına ilişkin söylemin kadınlar aleyhine dönüşmesi kaçınılmazdır.

Din ülkemizde erkeklere mahsus, kadınlara ilişkin hükümlerin erkekler tarafından alındığı, erkek egemen bir yapılanmaya sahiptir. Oysa Diyanet İşleri Başkanlığı gerek kuruluş amacı gerekse işleyişi itibari ile eşitlikçi bir profil sergilemek durumundadır. Cuma söylemlerinde erkek dili kullanarak erkeklere hitap edilmesi ibadethanelerin erkeklerin daha çok kullanımına sevk etmektedir.

Kadın vaizlerin dilinden Cuma hutbelerini yazılması, gerek basında gerekse dini söylemlerle kadınların camiye gelmelerinin teşvik edilmesi özel alan içersinden çıkamayan kadınlarımızı din üzerinden kamusala yöneltir.

Bugün cinsiyet ve tarihsel tecrübe açısından rolleri itibari ile sürekliliği din üzerinden sürdüren erkekler, dini kurumların yönetiminde de hâkimdirler. Yaşanan deneyimler ve gözlemler göstermiştir ki kadın üzerinden yürütülen din söylemli siyaset kadını ikincilleştirmekten kurtardığını ifade etse de. Devletin dini anlamda en üst kurumunu temsil eden Diyanet İşleri Başkanlığı erkek egemen bir yapılanma ve söylem sergilemektedir.

Tüm bu yapılanmalar içersinde kadınlara pozitif ayrımcılık tanınarak kadın sesinin daha fazla duyurulması zorunludur.

BÖLÜM IV

EK 1: 15.02.2002 - HAYÂ (UTANMA DUYGUSU)

Muhterem Müslümanlar!

İnsanı, diğer canlılardan ayıran en belirgin özellik, akıl ve hayâdır. Çünkü insan, ancak bu iki meziyetiyle güzel ahlak ve edep sahibi bir kişiliğe kavuşur. Doğuştan insanda var olan utanma hissi, şüphe yok ki onu, kendiliğinden bazı tedbirler almaya sevk eder. Nitekim en ilkel toplumlarda insanların, ağaç yapraklarından elde ettikleri veya bitki liflerinden ördükleri parçalarla örtünmeleri, bunun açık bir delilidir. Böyle bir his, akıl ve imanla birleşince, o zaman, çoğunluğun benimsediği ahlâk ve edep kuralları, daha belirgin bir biçimde ortaya çıkar. İnsan, işte böyle bir utanma duygusuyla Allah'ın emirlerine uyarak, mahrem yerlerini örtmeyi, bir ihtiyaç olarak hisseder.

Muhterem Mü'minler!

Edep ve hayâ, ilahi dinlerin ortak kabullerindedir. Bu konuda, en güzel kaideleri ortaya koyan, en mükemmel din, İslam dinidir. Çünkü İslam dini, giyim-kuşamdan, tutum ve davranışlarımıza kadar, her Müslüman'ın uyması gereken edep ve haya ile ilgili en güzel ölçüleri belirlemiş, hiçbir konuda aşırılığa ve kuralları çiğnemeye izin vermemiştir.

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: "Ey Adem oğulları! Size, mahrem yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbiseler verdik ve de takvâ elbisesi. İşte bu, daha hayırlıdır. Allah'ın bu ayetleri öğüt almaları içindir.

Ey Adem oğulları! Şeytan ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak ana-babanızı cennetten çıkardığı gibi, sizi de aldatmasın. Çünkü o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden (onlar) sizi görürler. Biz, şeytanları inanmayanlara dost kıldık. Onlar bir kötülük yaptıkları zaman, babalarımızı bu yolda bulduk, Allah da bize bunu emretti, derler. De ki: Allah asla kötülüğü emretmez. Bilmediğiniz şeyleri Allah'a mı mal ediyorsunuz?"¹ O halde, Müslüman olarak, Yüce Allah'ın bu emirlerine kulak vermemiz gerekir.

Değerli Din Kardeşlerim!

Vücudumuzdan açılması ve başkalarına gösterilmesi haram olan yerlerin, görüntülerinin yayınlanması da dinen doğru değildir. Son zamanlarda, hayâ sınırlarını aşan bir kısım görüntülerin yayınlandığı ve bazı vitrinlerde de sergilendiği dikkatleri çekmektedir. Genel ahlâk ve edep kurallarına uymayan bu durum, akl-ı selim sahibi milletimizi üzmektedir. Çünkü bunlar, milletimizin hayâ duygusunu rencide etmekte ve bunları müstehcenlik kapsamında değerlendirmektedir. Genel ahlak ve edep kuralları bakımından böylesi davranışlardan sakınılması gerekir. Özellikle çocuklarımız ve gençlerimiz, bunlardan olumsuz yönde etkilenmekte, bu da toplumumuzun genel yapısı üzerinde, hoş olmayan izler bırakmaktadır.

Unutmayalım ki, Peygamberimiz (s.a.v.): "Hayâ imandandır"², "Hayânın hepsi hayırdır."³ buyurmuşlardır.

1. Araf,7/ 26,27.

2. R.S. 2/96 Hadis No: 685.

3. Keşfü'l-Hafâ Hadis

EK 2: 02.05.2003 - ANNE SEVGİSİ

Aziz ve Muhterem Müslümanlar!

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerden biri akıldır. Bu yüzden Yüce Allah, insana sorumluluk vermiştir. Bu sorumluluğun doğal sonucu olarak da insana bazı önemli görevler düşmektedir. Bunların başında Allah'a ve ailemize karşı görevlerimiz gelmektedir.

Bizi yaratan, yaşatan ve üstün yeteneklerle donatan, sayılamayacak kadar nimetler veren Rabbimize ibadet nasıl bir görev ise, bizim dünyaya gelişimizin sebebi olan ana ve babamıza hürmet, saygı ve ihsanda bulunmak da Allah'ın üzerimize yüklediği bir görevdir. Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim onlara nasıl davranmamız gerektiği hususunda şu öğütlerde bulunur:

“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara “öf!” bile deme. Onları azarlama. Onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu göster ve de ki: Rabbim!, Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı.”[1]

Görüldüğü üzere dinimiz, anne-babamızı üzme, kalplerini incitme şöyle dursun; kendilerine karşı en küçük hoşnutsuzluk göstermeyi, yüzlerine karşı "Öf" demeyi bile yasaklamış; onlara karşı son derece saygılı olmayı, hoşgörülü davranmayı ve yürekten sevmeyi emretmiştir.

Aziz Cemaat!

Kur'an ifadelerinde kutsileşen, Peygamberimizin dilinde yüceleşen anne: merhameti çileyi, sabrı ve fedakarlığı aşk haline getiren, duası kabul olan, hoşnutluğu cennet yolunu açan en saygı değer insandır.

Anne: fedakârlığın, cömertliğin, karşılık beklemeden vermenin ve sevginin sembolüdür.

Yüce dinimiz, anneye ve anne sevgisine özel bir yer vermiş, mutluluğun en üst noktası olan cenneti, annelerin ayakları altına sermiştir. Vaktinde kılınan namazdan sonra en sevimli işin, anne-babaya iyilik yapmak olduğunu, Allah'ın rızasını kazanmanın, cennete ulaşmanın yollarından birinin, anne sevgisinden ve anneye hizmet edip gönlünü hoş etmekten geçtiğini bildirmiştir.

Muhterem Mü'minler !

Çocukları için yemeyip yediren, giymeyip giydiren, onların mutluluğu için her ızdırabı zevk bilen annelerimize sevgimizi ifade için her fırsatı iyi değerlendirmeliyiz. Şüphesiz onlar, sadece senenin belli bir gününde anılıp, diğer zamanlarda ihmal edilecek varlıklar değildir. Anneler, her zaman ömür boyu sevgiye, saygıya, hizmete ve hürmete layık en yüce varlıklardır. Onlar, başlarımızın tacı, gönüllerimizin ilacıdır.

Ne mutlu, annelerini, layıkıyla sevip onları her zaman hatırlayanlara... Ne mutlu, annelerinin hayır dualarını alıp, dünya ve ahiret mutluluğuna erenlere. -----

----- [1] İsra,17/23-24.

EK 3: 25.07.2003 - CUMA NAMAZININ FAZİLETİ

Muhterem Müslümanlar !

Cenab-ı Hakk'ın kullarına bahşettiği sayısız lütuflarından biri de Cuma günüdür. Cumayı diğer günlerden ayıran en önemli özellik, o günde cemaat halinde Cuma namazının kılınmasıdır. Nitekim Cenab-ı Hak bu konuda şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığınızda, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki, kurtuluşa eresiniz."1 Bu ayet-i kerime, Cuma vaktinin cuma namazı kendilerine farz olanlar için bir ibadet zamanı olduğuna işaret etmektedir. Bu ayete kulak veren Mü'minler Yüce Allah'ın bu çağrısına uyarak her türlü dünyevi meşgaleyi bir tarafa bırakıp Cuma namazına koşarlar. Camide hayatlarına yön verecek nasihatleri dinler, birlik ve beraberlik içerisinde Yüce Mevlâdan af ve rahmet dilerler.

Aziz Mü'minler!

Cuma namazı, Müslümanların tanışmaları, kaynaşmaları, yardımlaşmaları, birlik ve beraberlik şuurunu kuvvetlendirmeleri, Allah'a birlikte yaklaşmaları için önemli bir vesiledir. *Cuma namazı, toplumun eğitilmesinde de büyük rol oynamaktadır. Cuma günü yapılan vaazlarda, okunan hutbelerde, iyiliklerin yaygınlaşması, kötülüklerin önlenmesi, insan haklarına saygı, çevre temizliği, birlik ve beraberlik içinde olmanın önemi, şehitlik ve gazilik ruhu, vatan savunmasının önemi, anne ve babaya hürmet, akraba ve komşulara iyilik, doğruluk ve dürüstlük gibi değerler anlatılmaktadır. Bunun yanında Cuma namazı, camiye ve beş vakit namaza alışmanın da ilk adımını teşkil etmektedir.*

Cuma namazını eda etmek üzere camiye giden mü'min kardeşlerimizin dikkat etmeleri gereken bir takım kurallar bulunmaktadır. Buna göre, cumaya giderken temiz ve güzel elbiseler giyilmeli, insanlara rahatsızlık verecek her türlü kokular giderilmeli, ön safta boş yer varken arkada saf tutulmamalı, safları aralıksız ve düzgün tutmalı, ön safa geçmek için cemaat rahatsız edilmemeli, hutbe okunurken susup dinlenilmelidir. Mazeretsiz olarak Cuma namazının terk edilmesinin günah olduğu unutulmamalıdır. *Ayrıca kadınların da Cuma namazlarında cemaate iştirak edebilecekleri bilinmeli, dini, milli ve ahlaki değerlerle yetişmeleri için çocukların da cumaya gitmeleri teşvik edilmelidir.*

Sevgili Peygamberimiz bir hadis-i şeriflerinde; Cuma namazını usulüne uygun olarak kılanların günahlarının bağışlanacağını biz mü'minlere müjdelemiştir.

Kur'an-ı Kerim'de Cuma namazı kılındıktan sonra Müslümanların yeryüzüne dağılıp Allah'ın kendileri için takdir ettiği rızkı aralamaları emredilmektedir. Şu halde Cuma namazını kıldıktan sonra hemen işlerimizin başına dönerek, bir ibadet şuuru içinde çok çalışmalı, üretmeli, ülkemizi ve milletimizi kalkındırmak için elimizden gelen bütün gayreti göstermeliyiz.

EK 4: 01.08.2003 - İSLAM'DA KADININ YERİ

Değerli Müminler!

Peygamber Efendimiz, Veda Hutbesinde insanlık tarihinin temel sorunlarından biri olan, kadın haklarının korunması ve gözetilmesi konusunda şöyle buyurmaktadır:

“ Ey İnsanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu konuda Allah'ın koyduğu ölçülere hassasiyetle uymayı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah'ın emâneti olarak aldınız. Onları, Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır... Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız: namusunuzu korumaları, hoşlanmadığınız kimseleri izniniz olmadıkça evinize almamalarıdır... Kadınların sizin üzerinizdeki hakları: Her ülkenin kendi geleneğine uygun şekilde onların rızıklarını ve giyimlerini temin etmenizdir.”¹

Kur'an-ı Kerim, kadın ile erkek arasında bir ayrım yapmamaktadır. Kadın ve erkek, her ikisi de Allah'ın emir ve yasaklarına muhatap olmada eşit tutulmaktadır.

Peygamber Efendimiz, bütün insanların insan olmaları itibariyle bir tarağın dişleri gibi eşit olduklarını vurgulamış, kadın ile erkeği bir bütünün iki yarısı şeklinde tanımlamıştır. *Bunun için, İslâm'a göre üstünlük, ancak takva ile yani Allah'a karşı sorumluluk bilinciyledir.*

Kur'ânı Kerim'de erkek ve kadın, herkesin yaptığı ibadet ve tüm hayırlı işlerin, Allah katında değerlendirildiği, boşa gitmeyeceği haber verilmekte ve şöyle buyrulmaktadır: "... Erkek olsun, kadın olsun ki hepiniz birbirinizdensiniz içinizden hiçbir çalışanın çalışmasını boşa çıkarmayacağım..."³

"Erkek olsun kadın olsun her kim Mümin olarak iyi işler yaparsa, işte onlar Cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar."⁴ Kadın ve erkek birbirleriyle kaynaşmaları için yaratılmış, aralarına özel bir sevgi ve ünsiyet konmuştur.

Anne olarak İslâm'ın kadına verdiği değer ise her türlü takdirin üzerindedir. Sahabeden birinin, "En çok iyilik etmem gereken kimdir?" sorusuna Sevgili

Peygamberimiz, "Annendir" diye cevap vermiş, üç kez tekrar edilen bu soruya hep aynı cevabı vermiştir.⁶

Muhterem Müslümanlar!

Dünyanın her yerinde olduğu gibi İslam dünyasında da maalesef kadınlara yönelik Kur'an ve Sünnet çizgisine ters düşebilecek bir takım olumsuz yaklaşımlar ve davranışlar gözlenebilmektedir. Büyük ölçüde gelenek, görenek, örf, adet ve kültürden kaynaklanan bu tür hatalı yaklaşımlar ve uygulamalar asla İslam'a mal edilmemeli, bu yolla Yüce Dinimize bühtanda bulunulmamalıdır. Müslümanlar da gerek düşüncede gerekse pratikte kadınlara hak ettikleri önemi vermeli, bu konuda Müslüman'a yakışmayacak davranışlar sergilememelidir.

Bu konuda müminler için en güzel örnek Sevgili Peygamberimizdir. O, hanımlara karşı daima sevgi, saygı, hoşgörü ve anlayış göstermiş, bırakın dövme; hanımlara karşı hiçbir zaman kaba davranmamış; hep güler yüzlü olmuştur. Dolayısıyla Peygamberimizin hanımlara karşı gösterdiği bu tavır, hepimiz için örnek olmalıdır.

1 "Tirmizî, Rada' 12 1163); Ebû Dâvûd, Menasik 57 1905); İbn Mâce, Nikah 3: 1851); 2 Ahzab, 35/35. 3 Ali İmran, 3/195. 4 Nisa, 4/124. 5 Rum, 30/21 6 Buhari, Edeb 2.

EK 5: 06.08.2004 - DÜNYA HAYATI

Muhterem Müslümanlar!

İnsan hayatı iki bölümden ibarettir. Birincisi; doğumla başlayan ve ölümle son bulan dünya hayatı, ikincisi ise; ölümle başlayan ve sonsuzluğa dek devam edecek olan âhiret hayatıdır. Dünya hayatı fani, ahiret hayatı ise, bakidir. Bu sebeple dünya hayatının nasıl bir hayat olduğunu, bizleri yaratan yüce Rabbimiz en iyi bilir. Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

"Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir."(1) "Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür; ölümsüz olan iyi işler ise Rabbinin nezdinde hem sevapça daha hayırlı, hem de ümit bağlamaya daha lâyıktır."(2)

Görülüyor ki, dünya hayatı gelip geçici bir zevk ve imtihandan başka bir şey değildir. Dünyanın cazibesine ve çekiciliğine kapılan ve ölüm ötesi bir hayat için hazırlık yapmayan insanlar şiddetli bir şekilde ikaz edilerek onlar hakkında Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur.

"İnkarcıların (refah içinde) diyar diyar dolaşması, sakın seni aldatmasın. Azıcık bir menfaattir o. Sonra onların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü varış yeridir."(3)

Muhterem Mü'minler!

Burada kaçınılması gereken dünya hayatı değil, dünya hayatına aldanıp, âhiret hayatını unutmak ve orası için hazırlık yapmamaktır. Müslüman elbette dünyasını kazanmak için çalışacaktır. Çoluk çocuğunun rızkını temin etmek, insanlara faydalı olmak, dinine ve vatanına hizmet etmek için çalışmak zaten

dinimizin bizlere emridir. Müslüman insan daima veren el olmalı, alan el olmamalıdır. Başkasına yük olmak yerine, başka insanlara faydalı olmalı, onların dert ve sıkıntılarını gidermek için çalışmalıdır. Bütün bunları yapabilmek için dünya hayatı için çalışması ve bu sayede âhiret kazancını elde etmesi ne güzel bir davranış tarzıdır. Bu hakikat Kur'ân-ı Kerim'de şöyle beyan edilir:

"Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harçayarak) âhiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez."(4)

EK 6: 17.09.2004 - EĞİTİM VE ÖĞRETİMİN ÖNEMİ

Muhterem Müslümanlar!

İslam Dini, ilme ve bilgiye gerektiği değeri vermiş ve bilgiye ulaştıracak bütün meşru yolları açık tutmuştur. İlim öğrenmek için, zaman, mekan, yaş sınırı koymamıştır. Erkek ve kadın herkese beşikten mezara kadar ilim öğrenmeyi emretmiş, hayatın her aşamasında ve her safhasında kişinin kendi durum ve konumuna göre ilimle iç içe olmasını istemiştir.

Aziz Kardeşlerim!

Dinimizde, ilim öğrenmek ve öğretmek ibadet kabul olarak etmiştir. Bilginin insanı yücelteceği Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir:

"...Allah, içinizden inananların ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltir..."(1); "...Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?..."(2); "Biz insanlara böyle

misaller veriyoruz. Bunu ancak alimler anlayabilirler.”(3); “...Allah’a karşı ancak; kulları içinden alim olanlar derin saygı duyarlar...”(4)

Peygamber Efendimiz de "Kim ilim tahsil etmek için bir yola girerse, Allah o kişiye cennetin yolunu kolaylaştırır."(5) buyurmuştur.

Değerli Müminler!

Nesillerimiz bize emanettir. Nesillerin iyi bir eğitim almaları ve ahlâklı yetiştirilmeleri onların bir hakkı olduğu gibi bizim de önemli vazifelerimizdendir. Her alanda gerekli eğitim ve öğretimin sağlanması, toplumsal bir ödevdir.

Yeni bir eğitim ve öğretim yılına girerken çocuklarımızın ve gençlerimizin eğitim ve öğretim haklarını bir kez daha hatırlamalıyız. Onların, kendilerine, ailelerine, çevrelerine, milletimize ve insanlığa yararlı birer birey olarak yetiştirilebilmelerinin, iyi bir eğitimle mümkün olabileceğini hiçbir zaman akıldan çıkarmamalıyız. Sevgili Peygamberimiz, çocuğu dünyaya getirenin ona bırakabileceği en güzel mirasın, güzel bir şekilde yetiştirilmesi olduğunu ifade etmiştir.(6)

Muhterem Kardeşlerim!

Gerek bireysel ve gerekse toplumsal düzeyde ilme giden yolları açma ve ilmin önündeki engelleri kaldırma gayreti içinde olalım. Kız olsun erkek olsun çocuklarımızın ve gençlerimizin ilim öğrenmeleri için bütün imkânlarımızı seferber edelim. Aydınlık yarınların, bugünden imanlı, bilgili, erdemli, donanımlı ve saygılı nesillerin yetiştirilmesine bağlı olduğunu unutmayalım.

1- el-Mücadele 58/11 2- Zümer 39/9 3- Ankebut 29/43

4- el-Fatır 35/28

5- Müslim, Zikr 39. Ayrıca bk. Buhârî, İlim 10; Ebû Dâvûd, İlim 1; Tirmizî, Kur'ân 10, İlim 19; İbni Mâce, Mukaddime 17

6- Tirmizi, Bir 33 (Hadis No:1952)

EK 7: 10.12.2004 - İNSAN HAKLARINA SAYGI

Değerli Mü'minler!

İslâm dinî yaratılmışların en şerefli olan insana büyük değer vermiştir. İnsanlık, ortaçağ karanlıklarında cehalet, vahşet içerisinde yüzerken, İslâm'ın getirdiği ilkeler ve ahlaki değerler bu takdiri haklı çıkaracak güçtedir. Kur'an-ı Kerim ve onu tebliğ eden Hz. Muhammed (s.a.s.) hep insana saygıyı tavsiye etmişler, kime karşı olursa olsun zulmü yasaklamışlardır. Yüce Allah, her şeyden önce insanı yeryüzünde iradesini temsil etmek üzere yaratmıştır. "Hani, Rabbin meleklere, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" dedi..."(1) âyeti bu hususu ifade etmektedir. Böylesi ağır ve şerefli bir görev sadece insana verilmiştir. Evrende başka bir varlığın bu tür bir fonksiyonundan söz etmek mümkün değildir. Yine "Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık."(2) âyetiyle, insanın yaratılışında bir güzelliğin hedeflendiği vurgulanmıştır.

Aziz Mü'minler!

İnsan'ın hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi için vazgeçilmez temel hakları vardır. Din, can, akıl, namus ve mal güvenliği bu hakların en önde gelenleridir. Bu haklar, inanç, cinsiyet ve ırk gibi ayrımlar dikkate alınmaksızın dokunulmazdır. Sevgili Peygamberimiz meşhur veda hutbesinde "*Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem'in çocuklarıdır, Âdem ise*

topraktandır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; beyazın siyah üzerine, siyahın da beyaz üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadır.” sözleriyle insanların eşitliğini ifade etmiştir. Temel haklar, insanı insan yapan değerler bütünüdür. Bu yüzden insanlık âlemi, tarih boyunca bu değerleri elde edip muhafaza etmek için canlarını dahi göz kırpmadan feda etmişlerdir. Onurlu bir hayat için tarih boyunca insanlık hakikaten ağır bedeller ödemiştir, ödemeye de devam etmektedir. Bugün yüksek sesle telaffuz edilen insan haklarının her birine ulaşmak için hayat haklarını adeta diğer insanlara feda eden hak, adalet sembolü kahramanları unutmamak gerekir.

Değerli Mü'minler!

Kur'an'a ve Sevgili Peygamberimize (s.a.s.) gönül vermiş kimseler olarak insan haklarına saygı gösterelim. İhlal ettiğimiz her insan hakkından Allah katında hesaba çekileceğimizi unutmayalım. Allah'ın Peygamberi; “Kimin üzerinde din kardeşinin ırzı, namusu veya malıyla ilgili bir haksızlık varsa, altın ve gümüşün geçmediği hesap günü gelmeden helalleşsin. Aksi takdirde, yaptığı haksızlık ölçüsünde, iyi amellerinden alınıp hak sahibine verilir. İyiliği yoksa hak sahibinin günahından alınıp haksızlık eden kimseye yüklenir.”(3) buyurmaktadır. Hal ve hareketlerimizi bu doğrultuda yeniden gözden geçirelim. İnsan haklarına saygı göstermenin dini bir görev olduğunu unutmayalım.

1 Bakara, 2/30.

2 Tîn, 95/4.

3 Buhârî, Mezâlim 10, Rikak 48, Tirmizî, Kıyamet 2.

EK 8: 04.03.2005 - MUTLU AİLE HUZURLU TOPLUM

Değerli Müminler!

Yüce Allah, insanı diğer varlıklardan üstün kılmış, farklı cinslerin bir araya gelerek sevgi ve saygı temeline dayalı huzurlu aileler kurmalarını öngörmüştür. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın varlığının belgelerindendir. Bunlarda düşünen bir toplum için dersler vardır."1 buyrulmaktadır.

Toplumunu oluşturan temel yapı ailedir. Ailelerin huzur ve mutluluğu, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Ailede görülen huzur veya huzursuzluk dolaylı olarak ailelerden oluşan topluma da yansımaya sebep olacaktır. Aile mutluluğunun sağlanması ise, eşlerin ve diğer aile bireylerinin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü temeline dayalı davranmalarına bağlıdır. Kur'an-ı Kerim "Mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu olduklarını ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırdıklarını"2 bildirmiştir. Bu dostluğun öncelikle aile içinde görülmesi gerektiği ve hayatlarını birlikte geçirecek eşlerin dostluğa, sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır.

Bu gerçeğe rağmen, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ailevi huzursuzluklar toplumun önemli bir problemini oluşturmaktadır. Sevgi ve anlayış eksikliği geçimsizliği, geçimsizlik ise kötü muamele ve şiddeti doğurmaktadır. Özellikle kadınlar ve çocuklara yönelik aile içi şiddet boşanmalara yol açmakta, parçalanmış aile bireyleri toplumun problemlili üyeleri haline gelmektedir.

Kur'an'da bizler için örnek gösterilen Hz. Peygamber, hiçbir zaman eşlerine ve çocuklarına el kaldırmamış"3 herkese güzel söz söylemiştir. İnsan olarak bazen

eşlerine darılsa da bunu devam ettirmemiş,4 onlara yardımcı olmak ve gerektiğinde görüşlerine başvurmaktan geri durmamıştır. Eşlerine kötü davranan erkeklerde hayır olmadığını5 ifade buyurmuştur.

Cenab-ı Hak eşlerin birbirleriyle iyi geçinmelerini, hoşlanmadıkları bazı şeylerde bile Allah'ın bir çok hayır yaratmış olabileceğini6 bildirmiş, Hz. Peygamber de, kişinin hanımından nefret etmemesini, zira onda hoşlanmadığı huylar yanında, hoşlandığı huyların da bulunacağını7 belirtmiştir. Ayrıca, "Müminlerin imanca en mükemmel olanı, ahlakça en güzel olanlarıdır, hayırlılarınız da kadınlarınıza iyi davrananlarınızdır"8 buyurarak, iman ve güzel ahlak ile eşlere iyi muamele arasında bir bağ kurmuştur.

Sonuç olarak, ailede, eşler, karşılıklı anlayış ve hoşgörü içerisinde, sevgi ve saygı temeline dayalı bir beraberliği sağlayarak önce çocuklarına, sonra çevrelerine mutlu bir aile yuvası örneği sunmalıdırlar. Bu örneklerin çoğalması ve mutlulukların paylaşılmasıyla artacak olan huzur, dalga dalga insanları saracak ve bu insanlardan oluşan toplum, sevgi, saygı, hoşgörü ve paylaşımın hakim olduğu büyük bir aileye dönüşecektir. İnsanlık buna muhtaçtır, dinimiz de bunu istemektedir.

1 Rûm, 30/21 2 Tevbe 9/71 3 Müslim Fedâil, H.No. 79 4 Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI/33 5 Ebu Davud, Nikah, 43 6 Nisâ, 4/19 7 Ahmed b. Hanbel, Müsned, II/328 Tirmizî, Radâ,11;Ahmed b. Hanbel, Müsned,II/472

EK 9: 06.05.2005 - VARLIĞIMIZIN SEBEBİ ANNE VE BABALARIMIZ

Değerli Müminler!

Dünya'da sevgi, saygı ve iyiliğe en fazla lââyık olan kişilerin başında anne ve babalar gelmektedir. *Anneler, çocuklarını hamilelik dönemlerinde büyük zorluklarla taşımakta, çeşitli eziyet ve sıkıntılarla dünyaya getirmektedirler. Doğum sonrasında ise, uykularını bölerek onları emzirmekte, en güzel ninnilerle uyutup, sevgiyle büyütmektedirler. Hepimiz maddî ve manevî gelişimimizi annelerimizin sevgi, şefkat ve merhametine borçluyuz. Çünkü bir çocuğun ruhsal ve bedensel gelişimi için anne sütü ne kadar önemli ise, annenin sevgi, şefkat ve merhameti de en az o kadar önemlidir.*

Kişinin anneye olan ihtiyacı hayat boyu sürmektedir. Annelerimiz başlarımızın tâcı, dertlerimizin ilâcı, gönüllerimizin sultanıdır. Bakınız şair bu gerçeği ne güzel ifade ediyor: "Ana başa tâc imiş, Her derde ilâc imiş, Bir evlât pîr de olsa, Anaya muhtaç imiş". "Ağlarsa anam ağlar, gayrisi yalan ağlar" özdeyişi de bunu desteklemektedir.

Diğer yandan annelerimizle birlikte babalarımızın da üzerimizde şüphesiz çok büyük hak ve emekleri vardır. İyilik ve yardımlaşmanın, ağırbaşlılık ve sorumluluğun sembolü olan babalarımız; soğuk-sıcak, yaz-kış demeden, gece-gündüz çalışır, çabalar, helâlinden kazanır, maddeten ve manen büyüyüp gelişmemize ve hayata atılmamıza katkıda bulunurlar. Baba sevgisi ve desteği de çocuklar için önemli bir güç kaynağıdır.

Muhterem Kardeşlerim!

Yüce rabbimiz, kendisine kulluk emrinden hemen sonra, ana-babaya iyi davranmayı emretmiş, onları üzmemek veya incitmek şöyle dursun; yüzlerine karşı “öf” bile demeyi yasaklamıştır. Kur’an-ı Kerim’de bu temel vazife şöyle hatırlatılıyor:

“Rabbin, kendisinden başkasına asla kulluk etmemenizi, ana-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi yaşlanırsa, sakın onlara “öf!” bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: “Rabbim!, beni küçükken sevgi ve şefkatle koruyup büyüttükleri gibi sen de onlara merhamet et”[1].

Yetim olarak ana-baba özlemiyle büyümüş peygamberimiz (sav) de bir hadis-i şeriflerinde, Allah’ın en çok sevdiği amelin, vaktinde kılınan namazdan sonra ana-babaya iyilik etmek olduğunu bildirmişlerdir[2].

Aziz Müminler!

Anne ve babalarımıza karşı görev ve sorumluluklarımız sadece dünya hayatıyla sınırlı olmayıp; onlar aramızdan ayrıldıktan sonra da devam etmektedir. Nitekim sahabeden Ebu Üseyd diyor ki, biz Rasûlullah’ın yanında otururken, bir adam çıkageldi ve; “Ey Allah’ın elçisi! Anne ve babamın vefatlarından sonra onlar için yapmam gereken herhangi bir iyilik var mı?” diye sordu. Rasûlullah (sav); “Evet, onlara dua etmen, onlar için Allah’tan af ve mağfiret dilemen, verdiği sözlerini yerine getirmen, akrabalarını ziyaret etmen ve dostlarına ikramda bulunmandır”[3] buyurdular.

O halde iyi bir Müslüman, Allah’a kulluk görevinin yanı sıra, öncelikle anne ve babasına karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirir. Varlık sebebi olan ana-

babasını her zaman hatırlar ve ihtiyaçlarını karşılar. Her fırsatta sevgi ve saygılarını sunar. Onları incitecek söz ve davranışlardan sakınır. Dünya ve ahiret mutluluğunun ana-babaya gösterilecek sevgi ve saygıya bağlı olduğunu aklından çıkarmaz. Sözlerimi hutbemin başında okuduğum âyet-i kerimenin meâliyle bitiriyorum:

“İnsana, anne ve babasına iyi davranmasını emrettik. *Annesi onu her gün biraz daha güçsüz düşerek taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: “Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır”*[4].

[1] İsra 17/23-24

[2] Buhari, Edep 1

[3] İbn Mâce, Edep 2

[4] Lokman 31/14

EK 10: 01.07.2005 – EVLİLİK

Muhterem kardeşlerim !

Evlilik, toplum hayatı ve insan fitratının gerekli kıldığı ve dinimizin tavsiye ettiği bir ihtiyaçtır. Evlilikle, kadınla erkek arasında mümkün olan en geniş anlayış birliğini kapsayan; köklü, güçlü ve sürekli bir bağ kurulur. İnsan, evlenmeye ehil olduğu müddetçe hayat boyu, bu müesseseye ihtiyaç duyar.

Eşlerin, ailenin, toplumun mutluluğunu ve neslin devamını sağlamak üzere kurulan evlilik müessesesi, Dinimizin önem verdiği konuların başında gelmektedir. Öyle ki Kur'an-ı Kerim'de evlilik ve aile kurumuyla ilgili dinî prensiplere ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Değerli müminler!

Toplumumuzda genellikle, evlenecek gençler için aile büyükleri tarafından her türlü tedbirin alınıp imkanların sarf edildiği, düğünlerin en iyi şekilde icrâ edilmeye çalışıldığı bir gerçektir. Bunun yanında dul erkek ve kadınların evlenmesinin, çoğu zaman uygun bulunmadığını; bu durumda bulunan kişilerin evlenme girişimlerinin, başta miras kaygısı olmak üzere çeşitli nedenlerle engellenmeye çalışıldığını, toplum tarafından da ayıplanıp yadırgandığını müşahade etmekteyiz. Oysa Kura'n'da yer alan "içinizden bekar olanları... Evlendirin"[1] ayeti eşi olmayan herkesi kapsamakta ve bu durumdaki kişilerin evlenmesine yardımcı olmanın başta aileler olmak üzere tüm toplumun görevi olduğunu ifade etmektedir.

Gerçek şu ki, Yüce Allah kadın ve erkeği maddi ve manevi açıdan birbirine muhtaç olacak şekilde yaratmıştır. Zira, bazı durumlar ve ihtiyaçlar vardır ki, insan bunları sadece eşiyile paylaşabilir. Bu durum "Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin içinizden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun(varlığının ve kudretinin) delillerindendir..."[2]; "Onlar, size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz"[3] gibi ayetlerde Cenab-ı Allah tarafından açıkça bildirilmiştir. O halde evlenmeye ehil olan herkesin bu haktan yararlanmasından daha doğal ne olabilir?. Çeşitli nedenler, anlayış ve adetlere bağlı olarak belli yaş ve gurupta yer alan insanların evliliklerinin yadırganması hatta engellenmeye çalışılması temel

insan haklarından birini önemsememek, yok saymaya çalışmak anlamına gelmez mi?

Kıymetli kardeşlerim!

Eşini kaybeden büyüklerimiz, çoğu zaman yanında sohbet edecek birini bulamamakta; büyümesi ve yetişmesi için gecesini gündüzüne kattığı evlat ve torunları tarafından yalnızlığa itilebilmekte, zaman zaman bir fazlalık ve yük olarak görülebilmektedir. Bu kişilerin, şartları uygunsa, istemeleri halinde evlenmelerine yardımcı olunması onlara yapılacak en büyük iyilik olacaktır. Kendimizin de bir gün böyle bir durumla karşılaşabileceğimizi unutmayalım. *Aynı durum özellikle genç yaşında dul kalmış kadınlarımız için de söz konusudur. O halde, fertlerin, ailelerin ve toplumun huzur ve mutluluğu için, evlilik konusundaki bazı yanlış düşüncelerimizi değiştirmeli, yaratılana yaratanın isteği doğrultusunda muamele yapmalıyız.*

[1] Nûr, 24/32.

[2] Rûm, 30/21

[3] Bakara, 2/187

EK 11: 08.07.2005 - İFFET İNSANIN SÜSÜDÜR

Değerli Müminler!

İnsan, Yüce Allah'ın yarattığı varlıkların en mükemmelidir. “ Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yarattık.”[1] âyeti, insanın yaratılışındaki bu mükemmelliğe dikkat çekmektedir. Gerçekten insan, sahip olduğu cevher, yetenek ve potansiyel ile diğer yaratılanlarda bulunmayan nice üstün değerlere sahiptir. İnsandaki bu

üstün değerlerden birisi de şüphesiz iffettir. İffet; insanın dine ve edebe aykırı söz ve fiillerden uzak durması, tabii bir duygu olan cinsel arzu ve isteklerinin meşru ölçüler çerçevesinde karşılanmasıdır. Başka bir ifadeyle iffet; insanı kemale ulaştıran bir ziynet ve erdemdir.

Aziz Kardeşlerim!

Yüce Dinimiz İslâm, insana, hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi için vazgeçilmez haklar tanımıştır. Din, can ve mal güvenliği, aklın ve namusun korunması bu hakların en önemlilerindedir. Şüphesiz namus ve şerefın korunmasının en güzel yolu, iffetli olmaktan geçmektedir. Zira iffet, insanın süsü, ziyneti ve namus anlayışının göstergesidir. İffet ve namus duygusu, insanlarda doğuştan var olan ve onu diğer canlılardan ayıran en belirgin bir niteliktir. İffet duygusu, bir müminin kötülöklere, çirkinliklere, haramlara bulaşmasını önleyen bir kalkandır. İffetli müminin kapısı, Allah ve Resulüne dolayısıyla kendisine ve başkalarına karşı saygısızlık içeren her türlü çirkinliğe kapalıdır. İffetsiz insan ise, her türlü kötülüğü işlemeye elverişlidir.

Değerli Müslümanlar!

Dinimizde hemen her vesileyle kişilerin dürüst ve iffet sahibi olmaları istenmiş ve bu konuda kadın-erkek ayırımı yapılmaksızın Nûr sûresinin 30 ve 31. âyetlerinde şöyle buyrulmuştur: "Mümin erkeklere söyle; gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını, iffetlerini korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphesiz Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mümin kadınlara da söyle; gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını, iffetlerini korusunlar..."[2] Bu âyetler aynı zamanda, namus ve iffetin sadece kadınlara özgü değil onun kadın-erkek bütün insanlarda bulunması gereken ortak özelliklerden olduğunu

göstermektedir. Üzülerek ifade edelim ki çağımızda bazı kimseler tarafından iffet, sadece kadınlarda bulunması gerekli bir değer olarak telakki edilmektedir. Oysa iffetli olmak, erkek için de dini ve ahlaki bir yükümlülük ve bir erdemdir.

Değerli Kardeşlerim!

Dinimizde iffetini koruyanlar övüldüğü gibi başkalarının iffetine zarar verecek söz ve davranışlar da yasaklanmıştır.[3] Kur'an-ı Kerim'de hiçbir delile dayanmadan başkalarının namusu hakkında olumsuz ifadeler kullananlar için, "İffetli, hiç bir şeyden habersiz, mümin kadınlara zina isnat edenler, gerçekten dünya ve âhirette lânetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahattan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır."[4] buyrulmuştur.

Hutbemi iffet ve haya timsali Sevgili Peygamberimizin Yüce Allah'a şu yakarışıyla bitiriyorum: "Yâ Rabbi! Senden hidâyet, takvâ ve iffet istiyorum."[5]

[1] Tin.95/4 [2] Nur, 24/30-31 [3]Enbiya, 21/91; Müminûn, 23/5-7;Tahrim, 66/12; Meâric, 70/29-30 [4] Nûr, 24/23-24 [5] Müsned, I/389, 439

EK 12: 25.11.2005 - AİLEDE DEVAMLILIK ESASTIR

Muhterem Müslümanlar!

Yüce Allah, insanı diğer varlıklardan üstün kılmış, farklı cinslerin bir araya gelerek sevgi ve saygı temeline dayalı huzurlu aileler kurmalarını öngörmüştür. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın (varlığının ve kudretinin)

delillerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için dersler vardır.”[1]
buyrulmaktadır.

Değerli Müminler!

Toplumun oluşturan temel yapı ailedir. Ailenin huzur ve mutluluğu, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Aile mutluluğunun sağlanması ise, eşlerin ve diğer aile fertlerinin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü çerçevesinde davranmalarına bağlıdır. Kur'an-ı Kerim'de, mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu oldukları ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırdıkları[2] bildirilmiştir. Acısıyla, tatlısıyla bir ömür boyu beraber hayat sürecektir. Eşlerin dostluğa, karşılıklı sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır. Bu gerçeğe rağmen, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ailevi huzursuzluklar toplumun önemli bir problemini oluşturmaktadır. Sevgi ve anlayış eksikliğinden geçimsizlik, geçimsizlikten ise kötü muamele ve şiddet doğabilmektedir. Özellikle kadınlara ve çocuklara yönelik aile içi şiddet, boşanmalara yol açmakta, parçalanmış aile fertleri toplumun problemlili üyeleri haline gelmektedir.

Kıymetli Kardeşlerim!

Huzur ve mutluluk ikliminde yaşansın diye kurulan evlilik hayatı, bazı sebeplerden dolayı istenildiği gibi devam etmeyebilir. Hemen herkesin değerinde hoşlanılmayacağı bir huy bulunabilir. Bizler sadece hoşlanılmayan huyları ön plana çıkararak huzursuzluğa sebebiyet verme yerine “Yaratılanı hoş gör Yaratandan ötürü” anlayışı ile başta aile efradımıza ve diğer insanlara karşı hoş görülmesi olmalıdır.

Zira Cenabı Hak eşlerin birbirleriyle iyi geçinmelerini, hoşlanmadıkları bazı şeylerde bile Allah'ın bir çok hayır yaratmış olabileceğini[3] bildirmiş, Sevgili Peygamberimiz de kişinin hanımından nefret etmemesini, zira onda hoşlanmadığı huylar yanında, hoşlandığı huyların da bulunacağını[4] belirtmiştir.

Aziz Müminler!

Her türlü gayret ve iyi niyete rağmen evliliğin devam etmesi mümkün gözüküyorsa Dinimiz, boşanmayı meşru kabul etmiştir. Ancak Sevgili Peygamberimiz boşanmayı "Allah katında en sevilmeyen helal olarak"[5] nitelendirmiştir. Zira boşanma sadece eşleri ilgilendirmemekte, aynı zamanda eşlerin ailelerini ve anne-babadan kopuk bir hayata mahkum olan çocuklarını da derinden yaralamakta ve etkilemektedir. Boşanmanın yükünü en fazla onlar çekmektedirler. Şüphesiz bir çocuk fiziksel ve psikolojik gelişimini en güzel şekilde ailesinin içinde tamamlar. O, hem annenin hem de babanın ilgisine, sevgisine, şefkatine son derece muhtaçtır. Onun ruhsal ve zihinsel açıdan sağlıklı gelişimi, her şeyden önce sıcak bir aile yuvasına sahip olmasına bağlıdır.

Parçalanmış aile çocuklarında uyum ve davranış sorunları ortaya çıkabilmekte, eğitimleri yarım kalmakta kimi zaman sokağa ve suç ortamına itilmekte, uyuşturucuya yönelme gibi durumlar yaşanabilmektedir. Sonuçta, fert ve toplum olarak problemlili bireylerle karşı karşıya kalınabilmektedir.

Muhterem Müslümanlar,

Eşler, boşanmanın dinimizde hoş karşılanmadığı bilinciyle evliliklerini karşılıklı anlayış ve hoşgörü içerisinde, sevgi ve saygı temeline dayalı olarak devam ettirme gayretinde olmalıdırlar. Öncelikle kendilerine ve çocuklarına, sonra da çevrelerine

mutlu bir aile yuvası örneği sunmalıdır. Boşanmaların sadece boşanan eşleri değil öncelikle istikbalimizi emanet edeceğimiz ciğerparemiz olan çocuklarımızı hiç de hak etmedikleri bir ortama mahkum ettiğini unutmamalıyız.

[1]Rûm, 30/21 .

[2]Tevbe 9/71

[3]Nisâ, 4/19.

[4]Ahmed b. Hanbel, Müsned, II/329 [5]Ebu Davud, Talak, 3

EK 13: 02.12.2005 - İNSAN HAKLARINA SAYGI

Değerli Mü'minler!

İslâm dinî, insana büyük değer vermiş, hayatını kendine yaraşır bir şekilde sürdürebilmesi için ona vazgeçilmez haklar tanımış ve bu hakları dokunulmaz kabul etmiştir. Günümüzde temel insan hakları olarak nitelendirilen bu haklar, insanın emniyetini, huzur ve mutluluğunu hedeflemektedir. Şüphesiz insanlık aradığı bu huzur ve mutluluğu ancak İslam'ın evrensel mesajlarında bulabilecektir. Kur'an-ı Kerim'de; "Ey iman edenler! Allah ve Resûlü, size hayat verecek şeylere çağırdığı zaman, o çağrıya uyun..."[1] buyurularak, ilahi mesajların insanlar için "hayat" yüklü olduğu dile getirilmiştir. Gerçekten cehalet, zulüm, vahşet ve hayatı anlamsız kılan nice olumsuzluklar içerisinde yüzen insanlık, İslâm'ın gelişiyle adeta yeniden hayat bulmuştur. Zira bu ilahi mesajların merkezinde hep insan, insana saygı ve insanın mutluluğu vardır. Şüphesiz huzur ve mutluluk filizleri, sadece hakların gözetildiği bir ortamda yeşerebilir. Hak ve hukuka riayet, karşılıklı

sevgi ve saygı, kulluk bilinci, ahlaki erdemler bu filizlerin hayat bulmasında temel unsurlardır.

Aziz Müminler!

İnsanın hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi öncelikle din, can, mal akıl ve namus güvenliğinin sağlanmasıyla mümkündür. Bunlar aynı zamanda insanın temel haklarıdır ve dokunulmazdır. Sevgili Peygamberimiz, veda hutbesinde

“Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem’in çocuklarıdır, Âdem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Araba üstünlüğü olmadığı gibi; beyazın siyaha, siyahın da beyaza bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadır.” sözleriyle insanların haklar konusunda eşitliğini ifade etmiştir.

Temel haklar, insanı insan yapan, hayatımıza ayrı bir anlam katan değerler bütünüdür. Bu yüzden insanlık âlemi, tarih boyunca bu değerleri muhafaza etmek için gözlerini kırpmadan canlarını dahi feda edebilmiş nice kahramanlarla doludur. Onurlu bir hayat için insanlık hakikaten ağır bedeller ödemiştir, ödemeye de devam etmektedir.

Muhterem Müslümanlar!

Kur’an’a ve Sevgili Peygamberimize (s.a.s.) gönül vermiş kimseler olarak hiçbir ayırım gözetmeksizin insan haklarına saygı gösterelim. Kime ait olursa olsun, ihlal ettiğimiz her haktan Allah katında mutlaka hesaba çekileceğimizi unutmayalım. Allah’ın Peygamberi; “Kimin üzerinde din kardeşinin ırzı, namusu veya malıyla ilgili bir hak varsa, altın ve gümüşün geçmediği hesap günü gelmeden helalleşsin. Aksi takdirde, yaptığı haksızlık ölçüsünde, iyi amellerinden alınıp hak sahibine verilir.

İyiliği yoksa hak sahibinin günahından alınıp haksızlık eden kimseye yüklenir.”[2] buyurmaktadır. Hal ve hareketlerimizi bu doğrultuda yeniden gözden geçirelim. İnsan haklarına saygı göstermenin dini bir görev olduğunun bilincinde olalım.

Hutbemi konuyla ilgili bir âyet meâliyle bitirmek istiyorum; “Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe sevk etmesin. Adil olun. Bu, Allah’a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”[3]

[1] Enfâl, 8/24

[2] Buhârî, Mezâlim 10, Rikak 48, Tirmizî, Kıyamet 2

[3] Maide, 5/8

EK 14: 10.03.2006 - EVLAT, EŞ VE ANNE OLARAK KADIN

Değerli Müminler!

Yüce Allah evrendeki her şeyi çift yaratmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, “Düşünüp ibret alınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki eş yarattık.”[1] ayetiyle bu gerçek dile getirilmektedir. Allah katında saygın bir yere sahip olan insan da kadın ve erkek olarak yaratılmıştır. Her varlığın yaratılışında olduğu gibi erkek ve kadının yaratılışında da sayısız hikmetler mevcuttur. Kadınların geçmişte ve günümüzde gerek ailede gerekse toplumsal yapıda her zaman hak ettikleri saygı ve değeri gördükleri söylenemez. Öyle ki insanlık tarihinde kadının insan olup olmadığı tartışılacak kadar insaftan uzaklaşmış hatta o, namusa leke süren bir varlık

olarak düşünölmüş ve hayat hakkı hiçe sayılarak kumlara gömülecek derecede vahşi muamelelere maruz kalmıştır. Üzölerek belirtelim ki, günümüzde de boyut ve biçimi farklı olsa da benzeri uygulamalara şahit olmaktayız. Bu muamelelere maruz kalan kadın, Allah'ın bize bir emaneti olan eşimiz, Rabbimizin bize göz aydınlığı olarak verdiği kızımız, yaratılışımızda hatta hayatımız boyunca ilk sığınağımız, anamızdır.

Değerli Müminler!

Kadın, anamızdır. Analarımız bizlerin dünyaya gelmesine vesile olan fedakarlık sembolü kimselerdir. Çekirdeğin toprağın yüreğinde hayat buluşu gibi, çocuk da anada hayat bulur. Analar, çocuklarını hamilelik dönemlerinde büyük zorluklarla taşımakta, çeşitli eziyet ve sıkıntılarla dünyaya getirmektedir. Doğum sonrasında ise, uykularını bölerek çocuklarını merhamet ve şefkat yüklü kucaklarında emzirmekte, onları en güzel ninnilerle uyutup, sevgiyle büyötmektedir. Yaşımız her ne olursa olsun hepimiz annelerimizin sevgi, şefkat ve merhametine muhtaç oluşumuzu derinden hissederiz.

Muhterem Müminler!

Bir eş olarak kadın, hayat arkadaşımızdır. Hayatın zorluklarını, üzüntü ve kederlerimizi onunla paylaşarak hafifletiriz. O, bizim sadık bir dert ortağımızdır. Huzur ve mutluluğumuzu onunla paylaştıkça hayatımız daha bir anlam kazanır. Zaten aile yuvasının kuruluşunun temel esprisi de bu değil midir? "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için dersler vardır." [2] ayeti, duygu ve sözlerimize ne güzel de tercüman oluyor. Eşlerimizle bizler arasında var olan sevgi ve rahmet ilahi kökenlidir.

Unutmayalım ki, onlar bize, biz de onlara Allah'ın birer emanetiyiz. Kur'an-ı Kerim'de, mümin erkek ve kadınların birbirlerinin dostu oldukları ve birbirlerine iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırdıkları [3] bildirilmiştir. Acısıyla, tatlısıyla bir ömür boyu beraber hayat sürecektir. Eşlerin dostluğa, karşılıklı sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır. Kur'an-ı Kerim'de "...Eşlerinizle, iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz."[4] buyurulmaktadır.

Aziz Müslümanlar!

Kadın, canımız kadar hatta ondan daha çok sevdiğimiz kızımızdır, evladımızdır. Üzülerek belirtelim ki, kız evladını ikinci plana iten bazı yanlış tutum ve anlayışlar varlığını hala sürdürmektedir. Unutmayalım ki, kız olsun erkek olsun, onlar bize Yüce Mevlamızın sevinç ve mutluluk kaynağı kıldığı, huzur kaynağı yaptığı nimetlerdir. Çocuklarımıza karşı davranış biçimimizi, onlara göstereceğimiz şefkat ve merhametin ölçüsünü cinsiyetleri belirlememelidir. Onların birinin hakkı diğerinden daha az değerli ve kutsal değildir. Kız çocuklarının mirastan, eğitim ve öğretim imkanından mahrum edilmeleri dinimizin esasları ile bağdaşmaz.

Hutbemi her konuda bizlere örnek olan Rahmet Peygamberinin şu sözleriyle bitirmek istiyorum: "Her kim kız çocukları yüzünden bir sıkıntıya uğrar da onlara iyi bakarsa, bu çocuklar onu cehennem ateşinden koruyan bir siper olurlar. "[5] "Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyamet günü o kimseyle ben yanyana bulunacağız"[6] buyurdu.

Dr. Yaşar YİĞİT

Kurul Uzmanı

[1]Zariyat, 51/49.

[2]Rûm, 30/21 .

[3]Tevbe 9/71

[4]Nisâ, 4/19.

[5]Buhârî, Zekât 10, Edeb 18; Müslim, Birr 147.

[6]Müslim, Birr 149.

KAYNAKÇA

1. ACAR Feride. " *Türkiye'de İslamcı hareket ve Kadın- Kadın Dergileri ve Bir Grup Üniversite Öğrencisi Üzerine Bir İnceleme*", K.B.A.K., Haz. Şirin Tekeli, 3. baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995
2. AKTAŞ, Cihan. (1995). **Mahremiyetin Tükenişi**, İstanbul, Beyan Yayınları,.
3. AKTAŞ, Cihan. (1997). ' *Kendi Kendini Doğrayan Kuşak* " , Yeni Şafak, 16-03-1997
4. AKTAŞ, Cihan, *Hz. Fatma*, İst., Beyan Yay., 1999
5. AKTAŞ, Cihan, *Sistem İçinde Kadın*, 4. baskı, İst., Beyan Yay., 1991.
6. AKTAŞ Cihan "İslamcı Kadının Hikayesi", O.C.K.T.D, İst., Pınar Yay., 2000
7. AKTAŞ Cihan, *Modernizmin Evliliği ve Ailenin Gerçekliği*, İst., Beyan Yay., 1992
8. AKTAŞ, Cihan, " *Devrim ve Kadın* ", İst, Nehir Yay., 1996,
9. **AKTAŞ, Cihan**, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kılık Kıyafet ve İktidar*, c. I, 2 İst., Nehir Yay., 1990
10. ARKOUN, Muhammed, **Kur'an Okumaları**, Çev. A. Zeki Ünal, İst., İnsan Yay., 1995
11. AYATA, A. Güneş, "Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye'de Kadın ve Siyaset", *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*," İst., Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay., 1998
12. BALCI, Hülya " 1920'lerde Kadın kimliği ve Türk Kadın Yolu", *Toplumsal Tarih*, S. 52, İstanbul, 1998

13. BARBARASOĞLU, Karabıyık, Fatma, *İmaj ve Takva*, İst., Timaş Yay., 2002
14. BARBARASOĞLU, Karabıyık, Fatma, “ Yanlış Açılar ve Dindar Kadınlar”,
Yeni Şafak, 30- 05- 1997
15. BERKTAY, Fatmagül (2000). **Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın**, 2. baskı,
İstanbul, Metiş Yayınları
16. BİLGİN, Beyza, İslam'da Kadının Rolü Türkiye'de Kadın, Ankara, Sinemis
Yayınları, 2005
17. BİLGİN, Beyza, Tevrat Etkisi Altındaki İslam'da Ve Türkiye'de Kadın,
A:Ü:İlahiyat Fakültesi, Ders Notları, 2005
18. ÇELEBİ, Nilgün, *Kadınlarımızın Cinsiyet Roller Tutumları*, Konya, Sebat
Ofset, 1990.
19. GÖLE, Nilüfer. (1994) **Modern Mahrem-Medeniyet ve Örtünme**, 5.baskı,
İstanbul, Metis Yay.
20. GÖLE, Nilüfer. “ (2000) “Modernist kamusal Alan ve İslami Ahlak”, İslam'ın
Yeni Kamusal Yüzleri, İstanbul, Metiş Yayınları,
21. GÖLE, Nilüfer. (2000). **İslam Ve Modernlik Üzerine Melez Desenler**,
İstanbul, Metiş Yayınları.
22. GÖKTÜRK, Gülay. (1998). **Mürteci Yazılar**, İstanbul, Gendaş Yayınları.
23. GÖKTÜRK, Gülay, *Gidilemeyenlerin Ülkesi*, Ankara, Liberte Yay., 2001.
24. GÖKTÜRK, Gülay, *Özel Hayatlar*, Ank., Liberte Yay., 2001
25. GÖKTÜRK, Gülay, “ Köhneyen Bir Türkiye'nin Simgesi”, Sabah, 01.05.2001

26. GÖKTÜRK, Gülay **Özel Hayatlar**, Ank., Liberte Yay., 2001
27. GÖK, Nurgül, "Dr.Aynur İlyasoğlu ile Örtülü Kimlik Üzerine Söyleşi", Kadın Kimliği, S.7, İst, 1995
28. GÜNAY, Ünver. (1997). "Modern Sanayi Toplumlarında Din", E.Ü.İ.F Dergisi, s.4, Kayseri, 1987.
29. İNAN, Afet, "Çağdaşlaşmada Kadın Hakları", A.A.M.D., c.1, S.2, Ank., 1985
30. KANDİYOTİ, Deniz. "Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözümlemesine Yönelik Notlar", K.B.A.K., Haz. Şirin Tekeli, 3. baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995
31. KÖKTAŞ, M. Emin. (1997) "Türk Modernleşmesini Din Sorunu", Türkiye Günlüğü, S. 46, Ankara.
32. KURAL, Sevda Alankuş, "Türkiye'de Alternatif Kamular/ Cemaatler ve İslamcı Kadın Kimliği", *Toplum ve Bilim*, S. 72, İst, 1997
33. Marancı, Narime. (2002). **Kur'anda Kadın**. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi
34. MUHSİN, Amine- Vedud (2006). "Kadınların Hak ve Görevleri: Bazı Çelişkiler" Kur-an ve Kadın " (Çev:Nazife Şişman). İstanbul, İz Yayıncılık. <http://www.rabia.de/page2.htm> adresinden.13-04-2006 tarihinde alınmıştır.
35. NARLI Nilüfer, "İslam ve Türkiye'de Çağdaşlaşma Problemi vs Müslüman Toplumlarında Kadının Değişen Konumu", Türkiye'nin Çağdaşlaşma Problemi vs İslam, Ank., T.D.V. Yay., 2000
36. Sayın, Önal. **Aile Sosyolojisi- Ailenin Toplumdaki Yeri**, İzmir, E.Ü.E.F. Yay., 1990

37. SERDAROĞLU, Ufuk. V.d. "İktisat ve Toplumsal Cinsiyet (İktisatta Kadın Kimliği), Y. YK.G., Ed. Oya Çitçi, Ank., T.O.D.A.İ.E. Yay. 1998.
38. T.C Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı "Kur'an Kerim Türkçe Meali"
<http://www.diyamet.gov.tr/turkish/default.asp> adresinden 30-03-2006 tarihinde alınmıştır.
39. Tekin, Mustafa. (2003) **Türkiye'de Aydın Kadınlara Göre Din ve Kadın**. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi
40. TÜMERDEM Yıldız, " Atatürk ve Çağdaş Türk Kadını", A.A.M.D., c.3, S.7, Ank., 1986
41. UNAT, N. Abadan, "Toplumsal Değişme ve Türk Kadını", *Türk Toplumunda Kadın*, Araştırma, Eğitim ve Ekin Yay., 1982.
42. ÜŞÜR, Serpil, " İslamcı Kadınların Yaşam Alanı: Tepkisel İndirgemecilik mi?, *Türkiye'de kadın Olgusu.*, Haz., Necla Aarat, Say yayınları, İstanbul, 1995
43. YAZAN MERİÇ, Ümit. "Sosyolojik Açından Kılık-Kıyafet ve İslam'da Örtünme", İslam 'da Kılık-Kıyafet ve Örtünme, 3. baskı, İst, İSAV. Yay., 1991
44. YAZAN MERİÇ, Ümit. " Kırsal Kentsel Yaşam Sürecine Geçişte Aile", Türkiye Kanatlarınızın Altında, İst., İz Yay., 1997.
45. YILDIZ, Ramazanoğlu, "Yol Ayrımında İslamcı ve Feminist Kadınlar", O.C.K.T.D., İst., Pınar Yay., 2000
46. http://www.sorularlaislamiyet.com/moduller.php?modul=ilmihal_konular&id=64 adresinden, 12-04-2006 tarihinde alınmıştır.
47. <http://www.diyamet.gov.tr/turkish/default.asp> adresinden "cuma Hutbeleri" 01-04-2006 tarihinde alınmıştır.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	1
BÖLÜM I	
GİRİŞ	4
A) ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ.....	4
B) ARAŞTIRMANIN METEDOLOJİSİ.....	15
C) ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI.....	13
BÖLÜM II	
BULGULAR VE YORUM	17
A)AYDIN KADINLARA GÖRE DİN,İSLAM VE MODERNLİK.....	17
B) CUMA HUTBELERİNDE KADINA İLİŞKİN SÖYLEMLER.....	23
BÖLÜM III	
ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER	
BÖLÜM IV	
EK 1: 15.02.2002 - HAYÂ (UTANMA DUYGUSU).....	66
EK 2: 02.05.2003 - ANNE SEVGİSİ.....	68
EK 3: 25.07.2003 - CUMA NAMAZININ FAZİLETİ.....	70
EK 4: 01.08.2003 - İSLAM'DA KADININ YERİ.....	71
EK 5: 06.08.2004 - DÜNYA HAYATI.....	74
EK 6: 17.09.2004 - EĞİTİM VE ÖĞRETİMİN ÖNEMİ.....	75
EK 8: 04.03.2005 - MUTLU AİLE HUZURLU TOPLUM.....	79
EK 9: 06.05.2005 - VARLIĞIMIZIN SEBEBİ ANNE VE BABALARIMIZ....	81

EK 10: 01.07.2005 – EVLİLİK.....	83
EK 11: 08.07.2005 - İFFET İNSANIN SÜSÜDÜR.....	85
EK 12: 25.11.2005 - AİLEDE DEVAMLILIK ESASTIR.....	87
EK 13: 02.12.2005 - İNSAN HAKLARINA SAYGI.....	90
EK 14: 10.03.2006 - EVLAT, EŞ VE ANNE OLARAK KADIN.....	92
KAYNAKÇA.....	96